

Erdélyi Toll

• IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT •

• Megjelenik negyedévente Székelyudvarhelyen •

• X. évfolyam • 2018 • 4. (38.) szám •

TARTALOM

MŰHELY

- Beke Sándor: Könyvterjesztés Erdélyben (IV.)
Beszélgetések a XXI. század eleji erdélyi könyvterjesztésről... 3

IRODALMUNK GYÖNGYSZEMEI

- Kozma László: A walesi bárdok28

ANYANYELVÜNK ÉPSÉGÉÉRT

- Málnási Ferenc: Erdélyi anyanyelvoktatás —
irodalmunk tükrében XXXV. 40

MÚZSA ÉS LANT

- Albert-Lőrincz Márton versei45
Kozma László: Erdélyi szonettek (IV.)48
Brauch Magda: Karácsonyi angyal57
P. Buzogány Árpád versei59
Beke Sándor verse60
Tar Károly verse61
Szász András: Alkony62
Ráduly János: Haikuk63
Csontos Márta verse64
Bognár Stefánia verse65
Márton Károly versei65
Nagy Székely Ildikó: A fenyő ajándéka66
Demeter Attila versei67
Márton Tímea verse67

Fülöp Kálmán versei	68
Ráduly János: Félperces történetek	69
G. Szabó Ferenc verse	69
MÚZSÁK AJÁNDÉKA	
Ráduly János: Versfordítások a román költészetből	71
MARADANDÓ MŰVÉSZET	
P. Buzogány Árpád: Orbán Balázs szemével	105
KÖNYVEINK VILÁGA	
Regéczy Szabina Perle: Barangolások székelyudvarhelyi könyvkiadók műhelyében IV. (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székely Útkereső Kiadványok, Székelykapu Könyvkiadó, Erdélyi Pegazus Könyvkiadó)	107
DOKUMENTUMOK	
Ráduly János: Dedikációk könyve (II.)	128
ERDÉLYI TOLL — KÖNYVÉSZETI LEÍRÁS	154
KIADVÁNYAINK ELÉRHETŐSÉGEI A VILÁGHÁLÓN	158

Erdélyi Toll

• Alapította: **Beke Sándor** • Alapítási év: 2009 •

- Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó
 - Főszerkesztő: **BEKE SÁNDOR**
 - Szerkesztők: **BRAUCH MAGDA, CSIRE GABRIELLA**
 - Olvasószerkesztő: **P. BUZOGÁNY ÁRPÁD**
 - Grafikai kivitelezés: **Beke Sándor-Olivér** • Gazdasági vezető: **Beke Klára**
 - Szerkesztőség: Székelyudvarhely, Tamási Áron utca 87. Tel./fax: 0266-212703
 - Postacím: 535600 Odorheiu Secuiesc, c. p. 40, jud. Harghita, RO.
 - Honlap: www.erdelyigondolat.ro • E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu
 - Fényszedés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó • Nyomda: Erdélyi Gondolat
 - A folyóirat megrendelhető a szerkesztőség telefonszámán vagy e-mailen
 - Előfizetési díj: belföldieknek egy évre 60 lej, külföldieknek egy évre: 18 EUR
 - Folyóiratunk megvásárolható az erdélyi könyvesboltokban
 - A címlap illusztrációját Péter Katalin készítette • Borítóterv: Beke Sándor-Olivér
 - Revistă editată de Editura Erdélyi Gondolat din Odorheiu Secuiesc
- ISSN 2066 — 8929 •

Beke Sándor

Könyvterjesztés Erdélyben (IV.)

*Beszélgetések a XXI. század eleji erdélyi könyvterjesztésről
könyvterjesztőkkel, szerkesztőkkel, irodalomtörténészekkel,
bibliográfusokkal, írókkal, költőkkel, sajtómunkatársakkal,
szociológusokkal, történészekkel, tanárokkal,
tudományos kutatókkal, muzeológusokkal*

Bencze Mihály • Bertha Zoltán • Demeter Attila
Kozma Mária • Kuszálik Péter • Nagy László Mihály
Nagy Székely Ildikó • P. Buzogány Árpád • Pomogáts Béla
Róth András Lajos • Sarány István • Szekeres Lukács Sándor
Szócs Katalin • Tácsi Erika • Tar Károly

Beszélgetés

VII.

„A legnagyobb válság a fejekben van”
s „Csak azt reklámozzák, ami valamilyen szempontból
érdekükhöz fűződik”

BEKE SÁNDOR: *A gazdasági válság és a mass media jelenléte mindennapi életünkben mennyiben befolyásolja a könyvforgalmat?*

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az erdélyi magyar könyvvásárló és olvasó anyagi helyzetének folyamatos romlása mindenképpen látszik, kitűnik, már csak az eladott könyvek számából is. Furcsa melegség, hogy kevesebb pénzből éppen a szellemi táplálékról mond le az olvasó.

A lapok, újságok még pár évvel ezelőtt is felvállalták a frissen megjelent könyvek népszerűsítését. Ma már ez nem így van. Csak azt reklámozzák, ami valamilyen szempontból érdekükhöz fűződik. Azt aztán nagyon... Vannak szerzők, akiknek neve kiszorult ezekből az ajánlásokból. Mintha nem képviselnék a hazai

szellemi-tudományos életet. Nagy reklámkampányokkal hatnak oda, hogy egy-egy kétes értékű, silány minőségű kiadványt nagy példányszámban eladjanak. Nem korrekt sem a szerzőt, sem az olvasót tekintve: mindkettőt becsapják. A jó példák száma meg sem közelíti a rosszakét. Kiadók közt is néha elvtelen vetélkedés folyik, hogy a szerzőkről ne is beszéljünk. Persze minden korban voltak divatos, ma meg azzá tett szerzők, de ha ezt a korábbi évtizedek vagy az évszázados erdélyi hagyományok távlatából nézzük, bizony szégyellnünk kell néha magunkat. Nem mentség erre az sem, hogy a piac, a pénz diktál.

A gazdasági válságnak nevezett jelenségről ma már minden ép eszű ember tudja, hogy mesterségesen létrehozott helyzet volt, azzal a céllal, hogy valakik nagyot veszítsenek és valakik nagyot nyerjenek, illetve a közembert beállítsák abba a mókuserékbe, ami a szinte napról napra való élest jelenti. Tehát az előre kiszámított hatásoknak annyi következménye volt, hogy a tömeg megrémült és igyekezett kevesebbet költeni. A Maslow-piramis szükséglettranszformációjából sejtethető volt, hogy az élelmiszerek vásárlása nem csökken, a könyveké viszont meredeken.

A sajtó egy-egy kiadványt okkal vagy éppen ok nélkül felmagasztal, kiragadva a sok kiadvány közül, aztán azok eladási mutatói jelentősen megjavulnak. Vannak viszont olyan könyvek, melyek szerzőik, témáik miatt egy sornyi, mondatnyi figyelmet sem kaphatnak a médiában, és az elmúlt időszak konkrét példájából is tudhatja az olvasó, hogy ez felső (szerkesztői, tulajdonosi stb.) parancsra történik. Tehát ezt a sajtóbeli ajánlást, figyelmet sem kell túl komolyan vennie az olvasónak... Amit túlbuzgó módon dicsérnek, az feltűnő, és el kell messzi kerülni, amit szidnak, azt azért érdemes megvásárolni, mert ha annyira nem tetszik valakinek, akkor már érdekes lehet.

BERTHA ZOLTÁN: Az előbb éppen ezt próbáltam ecsetelni, a gazdasági, anyagi válság terjedését, a másik szemponthoz pedig annyit, hogy az internet valóban elvonja a figyelmet a könyvekről. Diákok, egyetemisták is inkább az internetről olvassák a kötelező olvasmányokat is, minthogy könyvet vennének a kezükbe. Hiba unszolom őket, hogy ha egy tanulmánykötetet megnéznek, abból sokkal jobban tájékozódhatnak egy-egy tématerületről, mert nemcsak a kijelölt szakaszt látják, hanem a téma egész környezetéről is benyomásokat szerezhetnek. Magát a kultúra levegőjét szívhatnák magukba a könyvek által. Ez éltető légkör, és mégsem élnek vele. De hiszen nekik sincs hova tenni otthon a könyvet, a nyugdíjas szüleik pedig még a villanyszámlát se tudják kifizetni. Volt olyan szakdolgozóm, aki a témájába vágó akkor egyetlen legfontosabb szakkönyvet, amely pontosan abban az időben frissen jelent meg és kiváló újdonságnak számított, még leárazva sem vette meg, még emléke se igyekezett beszerezni. Érdektelenség, közöny egyik oldalon, viszont látom az állandó mobiltelefonálgatásokat, elektronikus levelezéseket, facebookozásokat másfelől. Arra hogyan jut pénz? Meg lelkes aktivitás? A hatalmas információáradat is valamiképpen lassan a csö-

mögig juttatja az embereket. Az, hogy egy könyv másféle minőség, keveseket izgat, úgy érzik, az abban rejő — és számukra esetleg leegyszerűsítve hasznosítható legfontosabb — üzenetek másféleképpen, a számítógépen is gyorsan elérhetőek. Mert mindent gyorsan, kapkodva kell végezni, mindenütt az elviselhetetlen bürokrácia, az adminisztráció duzzadt fel, a humaniórákkal foglalkozó diáknak is egyfolytában a tantárgyai kódját, kreditjeit kell számolgatni olvasás helyett, szóval tényleg nincs már lehetőség elmélyülni a hagyományos könyvek világában. Kivételek lehetnek, de általában mégis ezeket a jelenségeket érzem legnyilvánvalóbbaknak.

SARÁNY ISTVÁN: A gazdasági válság hál' Istennek lassan véget ért — még akkor is, ha ez a Székelyföldről nem úgy látszik. Ha gonosz lennék, azt mondanám, hogy itt nem volt gazdasági válság, mert nem volt ami válságba kerüljön. Ha a média jelenlétét vizsgáljuk, előbb fel kell tennünk a kérdést, hogy mit nevezünk médiának? Ha azt nézzük, hogy az emberek zöme milyen információkra vevő, megállapíthatjuk, hogy a számunkra érdekes közönség körében a magyar kereskedelmi adók a legnézettebbek, s ezek nem magas kultúrát népszerűsítenek, hanem a celebekről ontják a híreket. Szomszédjaink többet tudnak a magyar bulvártörténekekről, mint a belpolitikai helyzetről, a *Barátok közt* vagy a *Budapest éjjel-nappal* szereplőivel jobban azonosulnak, mint bármi mással. Azt is mondhatnánk, hogy a Kárpát-medence magyarsága egyesült a virtuális térben, s egyre kevésbé érti — de talán nem is érdekli! —, mi történik vele a valós életben. Nos, ez a média egyik fele. A másik a közösségi média, amely szerkesztetlen tartalmával ugyancsak egy virtuális világot teremtett, s ennek a világnak sincs köze a valósághoz. Mindezeket egybevetve: a szegénység nem kedvez a könyvforgalomnak, s nem kedvez a tévé és a közösségi média sem, mert elvonja az embert a könyv által kínált tartalmak böngészésétől.

SZEKERES LUKÁCS SÁNDOR: A gazdasági válság fokozottan sújtja a könyvforgalmat, mert amikor a betevő falat, az energiaárak stb. elviszi az emberek jövedelmének nagy részét, nem áldoznak a könyvre.

Persze mindig akad néhány megszállott ember, aki inkább kevesebbet fogyaszt, de könyvet is vesz. A gond ott van, hogy a jelentős jövedelemmel rendelkezők nagy része — tisztelet a kivételnek — inkább áldoz új autójára, új és nagyobb házára, értéktelen „divatos” dolgokra, mint a kultúra értékeire.

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Gazdasági válság hol van, hol nincs..., mass media viszont mindenkor, mindenhol, mindenkinél jelen van.

Főleg az elektronikusnak hódolunk. A TV-nek, PC-nek, tabletnek, okos telefonnak van múzsjája...?! Többségünket ez a Nevesincs múzsa csókolt homlokon...

BENCZE MIHÁLY: Az előbb már részben válaszoltam erre. A TV nem a könyvet reklámozza, hanem a sört. A TV nem az értelmes embert reklámozza,

hanem azt, aki a foci pályán üvöltözik. Nem azt a diákot reklámozza, aki jól tanul, hanem azt, aki tekereg, és szembeköpi a tanárt. Egy ilyen fordított világban mi a kiút?

KUSZÁLIK PÉTER: Az újságeladás is csökkent! Marosvásárhelyen nemcsak könyvüzleteket zártak be, hanem újságos bódékat is. (Nyílnak meg újak is, de hogy meddig élnek, azt nem lehet megjósolni.)

Az olvasókat a tévé és az internet szoktatja le az olvasásról (szociológusok a megmondható, hogy mely vidékeken milyen mértékben).

Egy könyv ára = egy havi kábeltévé-előfizetés.

SZÓCS KATALIN: Az életkörülmények karcsúsodása legalább annyira fékezi a könyvvásárlást, mind az információk agyat beborító felhője.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: A gazdasági válság az élet minden területén nyomot hagyott és nyomot hagy. Kevesebb lett a bevétel, a kiadást kétszer is újra gondolta mindenki. Aki csak magát az időtöltő olvasást tartotta és tarja szem előtt, annak jó a reklám, a bulvársajtó. Így ez egyre nagyobb teret hódít, holott a média szerepe az információ futtatása, a hírek, a közszolgálat és természetesen a reklámozás, s azt is tudjuk, hogy ezen a téren kik a főszereplők.

TÁCSI ERIKA: A mass mediának nagyon nagy szerepe van, az írott vagy elektronikus sajtó tájékoztat, felhívja a figyelmet, ha könyvet reklámoz, s akkor ez pozitívan befolyásolja a könyvforgalmat.

NAGY SZÉKELY ILDIKÓ: Mint már említettem, a gazdasági válság mindenképpen kedvezőtlenül hat a vásárlóerőre. Éppen ezért a médianak fontos szerepe lehet bizonyos kiadványok népszerűsítésében. Ez a válogatás felelősségét, azt az elkötelezettséget is jelenti, hogy üzleti érdekek nélkül kínáljon a média képviselője igényes olvasmányt, tehát a médiacsatorna ne egyszerű reklámfelületként, hanem iránytűként szolgáljon a könyvvaradatban.

DEMETER ATTILA: A gazdasági válságot gyakran emlegetik, valósággal átszövi életünket már 5-6 éve. Szinte mindenki gazdasági-pénzügyi válságról beszél, pedig a legnagyobb válság a fejekben van. Hamvas Béla többször is megfogalmazta műveiben, hogy állandóan válság van és lesz, az idők végezetéig, ha úgy tetszik. Én azt látom, hogy az erkölcsi, az érték- és identitásválság korunk legnagyobb veszedelme, ezért tud a gazdasági válságnak nevezett folyamat ekkora károkat okozni. A mass media csak mélyíti ezt a válságot. Az eluralkodó szellemi igénytelenség, az arctalanság, a semmit mondás és az állandó szenzáció- és félelemkeltés bőven megteszi hatását. A könyvforgalom pedig — bár közvetett módon — erősen függ e szomorú jelenség következményeitől. Egyre több a „tö-

megember” és kevés a valódi egyéniség. Én mégis szeretném hinni, hogy a hanyatlás megáll. A könyvkiadók nem kis erőfeszítést tesznek azért, hogy e folyamatot ellensúlyozni tudják, remélem, lesz is sikerük ebben. Az idő most nem a könyveknek dolgozik. Folyamatos az elszegényedés, lassan a könyv is luxus-cikknek számít, manapság már nem mindenki számára elérhető. Ez nagy baj.

VIII.

„Erdélyi könyvkultúránk Európa szintű”

BEKE SÁNDOR: *Az 1989-es fordulat utáni erdélyi magyar könyvkultúránk mennyire lépte át az országhatárokat, Európa, esetleg a többi kontinens felé?*

BERTHA ZOLTÁN: Elvileg mindenfelé eljuthatnak a könyvek, gyakorlatilag nehézkesen, szórványosan, esetlegesen történik ez. Nemhogy Erdélyen kívül más országokba, de mondjuk még Sepsiszentgyörgyről Nagyváradra (és viszont) sem viszik el a könyveket. Tehát egy országon vagy tájegységen belül sem vagy alig lehet megszerezni a kiadványokat. Minden kiadónak van külön katalógusa, de az együttes, egységes, összefogott terjesztés csak szinte néhány ember erőn felüli törekvésének arányában működik. Megint csak interneten böngészve lehet egyáltalán tudomást szerezni a kínálatról, s úgy utánamenni egy-egy könyvnek. Régen elmúlt az idő, amikor akár egy-egy könyvesboltban a teljes paletta áttekinthető volt. A kiadók külön könyves hálózatot szerveznek, s így aki nagyon figyelmes, célzottan és egységes járhat utána a kívánt kiadványnak. Ez egyébként jellemző az összes határon túli magyar területre, de az egész Kárpát-medencére is. A valódi magyar állami feladat egy hatalmas árusítóhely létrehozása lehetne, ahova kötelező lenne minden könyvből beküldeni (mint az Országos Széchényi Könyvtárba a kötelezpéldányokat), s ott lehetne az érdeklődőnek akármit beszerezni. De tudom, vannak kiadványok, amelyeknek még például ISBN számuk sincs, vagy aki megjelentette, nem küld belőle még az OSZK-ba sem. A hivatalos kiadókon kívül sok egyéb fajta intézménytípus ad ki könyvet (múzeumok, egyetemek, színházak, egyesületek, társaságok stb.), nagyon keserves a számontartás is. A könyvtáraknak küldött központi ajánlójegyzék (az *Új Könyvek* listája) sem lehet már teljes. Vagyis amikor végeredményben virágzik a könyvkiadás, mert a közzétett tételek számát tekintve hatalmas kínálat keletkezett, azonközben a színes kavalkád inkább áttekinthetetlennek és kaotikusnak bizonyul. Egyébként Erdélyre is jellemző, ami az egész magyar nyelvterületre: tulajdonképpen óriási restanciát kell a friss termés közreadásával egyidejűleg felszámolni, tehát az időrétegek egymásra halmozódása miatt rengeteg a pótolnivaló. A magyar kultúra megszakított történelmi folytonossága miatt (a diktatorikus elnyomatás fél évszázada után) most mindent, amit annak idején nem lehetett publikálni, újra elő kell venni és közkinccsé tenni, a szabad szellemi közeg kívánalma-

inak megfelelően az eltiltott, az elhallgatott, az elfelejtett művek rengetegét kell nyilvánosságra hozni, közben folyamatosan klasszikusokat, világkultúrát közvetíteni, és a jelenkor fejleményeit is nyomon követni. Ez a megtöbbszörözött, összetorlódott feladat meghaladja a kultúrateremtő és -fenntartó szellemi elit erejét, noha az ilyen hősies erőfeszítések özönére meg történelmi szükség van. Ez is a kommunizmus átka, hogy nemcsak valóságos idejének az életlehetőségeit korlátozta, nemcsak akkor végezte pusztító munkáját, hanem az utóidők helyreállítási tevékenységét is nehezíti, már csak azzal, hogy tatárjárászerűen letarolta legalább a fél magyar kultúrát, s aztán itt hagyta a leszegényedett nemzetre a vákuumot. Csak a cenzúrázott klasszikusok szövegeinek restaurálása hatalmas erőfeszítést igényel. Egy szerves kultúra kontinuitását nem lehet következmények nélkül széjjeltépni; most ennek a keserű levét isszuk még mindig.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Nem annyira, mint gondoltuk, reméltük valamikor. Egyrészt a gazdasági helyzet, a folyamatos pénzsűke állapot határozta be a lehetőségeket. Ez többek közt azt is jelenti, hogy egy kiadandó könyv tervezésekor igyekeznek a kiadó minél kevesebbet költeni rá (elmaradnak pl. a színes illusztrációk, a kemény tábla, a védőborító stb.), mert a drága könyv sosem volt kelendő hazánkban. Tehát jó minőségű könyvként kevés kiadvány indulhatott egy ilyen versenyen a határokon túl, bár a hazai kiadók is képesek lennének szép könyveket tervezni és nyomtatni.

Másrészt témáik miatt is háttérbe szorulnak, hiszen a hazai könyvek többsége hazai helyzetről, állapotokról szól, és az erdélyi magyar probléma egész Európában régóta olyan, mint a kísértet. Tehát bármely nyelvre lefordítva a mi történelmi panaszainkat, a közösségeinket ért igazságtalanságokat senki nem fogja hatalmas lelkesedéssel olvasni...

Kevés kivételtől eltekintve a hazai könyvtermés nem lett kapós sem az anyaországban, sem földrészünk más államaiban az utóbbi negyedszázadban. Európát tekintve nagy hátránnyal kell számolnunk, ugyanis egy-egy jó kézirat, megjelentetett könyv lefordítása — esetleg több nyelvre is — annyira költséges, hogy se a kiadók, se a szerzők nem vállalják. Mindez hátránnyá jelentkezik, mert nem mindegy, hogy egy kiadványt egymillió erdélyi magyarnak, vagy több tízmillió olvasónak kínálnak-e.

BENCZE MIHÁLY: Az erdélyi könyvkultúránk Európa szintű. Úgy tartalomban, mint kivitelezésben. Csak egy baj van: Európát nem érdekli az erdélyi magyar ember sorsa, múltja, kultúrája, szellemi terméke. Őt az érdekli, hogy az erdélyi magyar hagyja el szülőföldjét, telepedjen le egy nyugati államban, és legyen modern rabszolga, minél hamarabb felejtse el az anyanyelvét. A földkerekségen élő magyarok ellenben szívesen vásárolnak magyar nyelvű könyvet, jobban értékelik, mint a hazai virtuális vevők.

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Igen, átlépi, de, hogy nagy kitörés ezen a téren nincs, az biztos!

KUSZÁLIK PÉTER: Még Budapesten se figyelnek az erdélyi könyvekre. München? London? — Ne vicceljünk.

KOZMA MÁRIA: Adatok nélkül erre nem tudok válaszolni.

SARÁNY ISTVÁN: A könyvkultúra — véleményem szerint — viszonylag egységes volt, sőt, az olvasási szokások is hasonlóak voltak. A különbségek inkább a könyvek minőségéből adódtak, ugyanis a nyolcvanas évek végén készült hazai könyveket olyan silány papírra nyomták, hogy azok a könyvek már nem voltak ember elejébe valók. Annak idején örvendtünk azoknak is, s ennek az örömmel a hozadéka az volt, hogy megelégedtünk a ponyva minőségű könyvekkel, miközben Magyarországon a nyomdák és a kiadói igény felzárkózott a nyugati lehetőségekhez, irányzatokhoz. Lassan-lassan itt is megjelentek igényes munka végzésére képes nyomdák, s ez hozta magával a szebb, piacosabb könyvek megjelenését is. A baj inkább a támogatás-politikának betudható tartalmi egyszínűséggel van...

SZÓCS KATALIN: A kevés információm szerint kultúránkat inkább a fordítások képviselik.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: A '89-es fordulat után, a könyvkultúrában volt egy visszaesés, eltűntek a jelen időben megírt diktatúraellenes írások. A múlt időben leírt történetek nagyon érdekesek kellett legyenek, hogy fussanak a piacon. Jött egy stagnálás, aminek az volt pozitív töltete, hogy szerkesztők, kiadók a minőség felé fordultak, ahol nemcsak a „csomagolás” számított, erre megjelentek az érdeklődők is. Ezekből telíteni a szűz piacot még a mai napig is erény. Az „ez az író eddig hol volt?” mozgalom sokat segített a külföldi piacokon, itt természetesen a magyarul területeket értjük. Ezt sok kiadó észlelte és elkezdődött a tehetség feltérképezése, a sorozatok, az antológiák világa, amit külföldön is igényeltek, igényelnek.

NAGY SZÉKELY ILDIKÓ: Úgy gondolom, hogy a rendszerváltás után sikerült új tereket meghódítani az erdélyi magyar könyvkultúrának, egyrészt a fordításoknak, másrészt az országhatárokon túl, esetleg más kontinenseken — Amerikában, Ausztráliában — élő magyar közösségek érdeklődésének, nyitottságának köszönhetően.

DEMETER ÁTTILA: A változás után az erdélyi magyar könyvek gyorsan „kiléptek a porondra”, elsősorban Magyarországon volt sikerük, mint ahogy az természetes is. Később, ahogy az internet kezdett teret nyerni, Európa más országaiban, majd a tengeren túl is egyre jobban megismerhették az erdélyi írókat, költőket. A ma sokat vitatott internet rendkívül hasznos volt abban, hogy a leg-

távolabbi területekre is eljussanak az erdélyi magyar művek. A világháló ebből a szempontból tényleg forradalmi lehetőségeket kínált! Az emigrációban élő magyarok nagy része (nemcsak az erdélyi származásúak) figyelemmel kísérte az erdélyi irodalmat, és ugyanezt teszi ma is. Több olyan külföldön élő ismerősöm is van, aki a világhálón napi rendszerességgel követi a kulturális eseményeket, könyvbemutatókat, s ha teheti, megvásárolja vagy megrendeli a rendelkezésére álló könyveket.

IX.

„Ki lehet hivatásos könyvkereskedő?”

BEKE SÁNDOR: A *Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben* (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2007, Székelyudvarhely) sajtótörténeti jellegű könyvemben jegyeztem meg az 1990 és 1999 között megjelent folyóirat terjesztését ismertetve: „A *Székely Útkereső* többnyire magánterjesztők révén jutott az olvasókhoz Erdélyben, a Partiumban és Bánság kisebb-nagyobb településein. A folyóiratot Székelyudvarhelyen a Hídő Kft., a csíkszeredai Alutus Kft., Orion Kisvállalat és Zenit Rt. pedig országszerte terjesztette. Besegítettek történelmi egyházaink lelkészei is, akik szívvel-lélekkel forgalmazták lapszámainkat”.

Folyóiratot, napilapot, vagy bármely más sajtóterméket természetesen sokkal könnyebben kezel a terjesztő. A könyv viszont terjedelménél, súlyánál fogva, és egyébként is különb „szellemi kategória révén” aligha terjeszthető folyóiratként. Különleges szellemi aura-köntös veszi körül, helyiséget, könyvesboltot, kellemes küllemű polcot, vagy elegánsan, bársonnyal, vagy más tetszetős anyaggal leterített asztalt igényel találásakor-terjesztésekor. Nem is beszélve arról, hogy ami talán még a legfontosabb: általános műveltséggel rendelkező eladót igényel, talán olyan, mint amilyenről a már korábban is említett Kókay György *A könyvkereskedelem Magyarországon* című könyvében ír a XVIII. századi könyvforgalmazásról és az 1772-es évben e szakmát folytató személyek feltételeiről: „Hatévi tanulmányidőhöz, négyévi gyakorlathoz és megfelelő nyelvtudáshoz, valamint bizonyos pénzalaphoz kötötte a könyvkereskedői szakma művelését. ... A rendelet nem korlátozta a könyvkereskedők számát, de annak a kívánságának adott kifejezést, hogy a szükségesnél többen ne legyenek. E rendelkezésből az egész 1848 előtti időszakban, a privilégiumok fennállásáig inkább az előbbi mondat második felét tartották szem előtt, s ezáltal a céhbeli vetélytársak befolyására, mégiscsak a korlátozásra törekedtek. A könyvkereskedők jogai közé tartozott bármilyen, nem tiltott, kötött vagy kötetlen könyvvel kereskedni és könyvet nyomtatni is. Ugyanakkor megtiltották a jogosulatlanoknak falvakban és városokban egyaránt a könyvekkel való kereskedést. ... Az idegen könyvkereskedőknek azt írta elő a rendelkezés, hogy csak a vásárok idején árulhatnak, a megmaradt könyveket pedig el kellett szállítaniuk más városba és külföldre.

A rendelkezés a könyvkereskedés és antikvárium nyitását engedélyhez kötötte. Az engedélyek számát ugyan az igényektől tette függővé, de kifejezte azt az elvárását, hogy számuk inkább csökkenjen, mint szükségtelenül szaporodjék. Míg a könyvkereskedő egyaránt kereskedhetett régi és új, kötött és kötetlen, hazai és külföldi könyvekkel, továbbá kiadói jogokkal is rendelkezett, addig az antikvárius kizárólag régi és bekötött könyveket árusíthatott, kiadói jogai nem voltak. A szerzők saját kiadású műveiket otthon árulhatták.

Noha e rendelet részben előrelépés volt, hiszen az állandó, hivatásos könyvkereskedők érdekeit és jogait törekedett biztosítani, másrészt azonban elősegítette a privilégiumokon alapuló könyvkereskedelem fenntartását és így a fejlődés visszafogását is.”

Véleménye szerint ma ki vállalkozhat eredményes könyvterjesztésre? Ki lehet hivatásos könyvkereskedő?

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Megfelelő gazdasági-pénzügyi háttér nélkül nem lehet ilyenbe belevágni, bármennyire csábító is ez a szakma valaki számára. Tapasztalat is szükségeltetik, az általános műveltségről nem is beszélve. A könyvárus felvilágosult és jól tájékozott ember legyen, aki bármilyen igényt képes adott esetben kielégíteni, hiszen az „áru” valahonnan való megszerzése ma már nem lehetetlen.

Vállalkozni bárki vállalkozhat, ám semmi sem szavatolja a sikert. Könyvet ma már az ásó és a gyógyszer mellett is árusítanak, vagyis mindenféle termékkel összevegyítve. A könyvnek lehetne annyi méltósága, értéke, hogy ne így legyen... Ma már hivatásos nincsen: vagy önmagát nevezi hivatásosnak, vagy attól hivatásos, hogy abból él. Egyik sem külső személyek értékítélete.

Akiben megvan a figyelmesség, a törődés, és állandóan tájékozódik, előjegyez, értesít stb., az biztosan tud könyvet értékesíteni.

BERTHA ZOLTÁN: Ma minden csak pénzkérdés. Ha van olyan, aki sok pénzzel akár egész könyvesbolt-hálózatot is létre tud hozni, és abban hozzáértés nélkül árusít, üzleti céllal, akkor megteheti. Sajnos vége annak, amikor szerző, kiadó, terjesztő, nyomdász: mind a műveltségéről, hozzáértéséről, elhivatottságáról, ügybuzgalmáról volt híres. A szabad piacon nemigen várhatunk komoly előírásokat, nem lehet feltételeket szabni, pontosabban lehetne, csak betartatni volna még nehezebb. A monopóliumok a pénzeszközök révén alakulnak ki, s aztán ezek alakítják az öngerjesztő kánont; a teljes magyar kultúra értékrendjének érvényesülése pedig így háttérbe szorul. A legrátermettebbeknek éppen a pénzeszközök szűkösek vagy hiányoznak. Ezen a területen is pontosan az az igazságtalanság alakul ki, mint egyébként: aki közel van a tényleges értékteremtő munkához, az nyomorog, s aki minél távolabb tőle, az zsebeli be a profitot. A fordított arányosság elve — a társadalmi méltánytalanság elhatalmasodása — mutatkozik. Az már megint messze vezetne, de tény, hogy a földgolyó anyagi javainak a túlnyomó részét egy számarányában voltaképpen elképesztően kicsi

gazdag réteg birtokolja. Néhány millió dúsgazdag és mellette több milliárdos lélekszámú mélyszegénység, éhezés, fullasztó elnyomorodás.

DEMETER ATTILA: Itt egyértelműen szükség van az elhivatottságra. Túl azon, hogy bizonyos üzleti és jogi kereteket szigorúan be kell tartani, a szenvedélyes munka, a kitartás, az információk megszerzése, a trendek ismerete szintén elengedhetetlen. Hivatásos könyvkereskedő (és eredményes könyvterjesztő) szerintem csak az lehet, aki felvállalja és végzi is rendületlenül ezt a feladatot... egész napos programban. Ez egy „egész” embert igénylő hivatás!

KUSZÁLIK PÉTER: Ki lehet hivatásos könyvkereskedő? Mint miniszterelnök — bárki.

Ki vállalkozhat eredményes könyvterjesztésre?

1. Aki a más hibájából próbál tanulni és nem a saját bukásából.
2. Aki a magyar ordások módszereit alkalmazza: nem fizet a kiadónak, csak a hatodik felszólításra; addig ő forgatja a hasznot.

SARÁNY ISTVÁN: Aki elkötelezett a könyv iránt, s van némi pénze is ahhoz, hogy megengedhesse magának azt, hogy könyvekben álljon a tőkége, s csak lassan forogjon az, térüljön meg a befektetése. Tudomásul kell venni, hogy a könyvkereskedelemben egyesülnie kell az üzleti szemléletnek a könyvszeretettel, mindkettő elengedhetetlen...

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Bárki, aki kedvet, erőt, anyagiakat, esetleg még diplomát is tud a tarsolyában. Változó 50 %-os eséllyel: vagy összejön, vagy sem.

SZŐCS KATALIN: Először is szeresse a könyveket. Mint minden szakmát, a könyvkereskedést is meg kell tanulni. Nemcsak valamely tudományhoz kell vonzódnia, hanem a kiadás-eladás gazdasági oldalát is ismernie kell. Véleményem szerint mind a tanulásnál, mind a gazdasági művelet irányításánál a jó könyvkereskedő a gazdasági tudás emlelt szívbéli adománnyal is kell rendelkezzen.

TÁCSI ERIKA: Ma az üzletemberek „több lábon álló” üzletben gondolkodnak, vállalkozó szellemű bárki vállalkozhat (a gyakorlat azt bizonyítja: a vállalkozónak szinte semmilyen területen nem kell szakembernek lennie), de aki konkrétan az üzletben van, az legalább legyen kompetens. A már jelzett temesvári Libris könyvesboltban fél normával alkalmazott, de szerencsére olvasott nyugdíjas árusítja a könyveket. Az üzlet jövedelmezőségét a könyvek mellett árusított magyarországi folyóiratok, keresztretjvények biztosítják. Hét végén, hála Istennek, sokan betérnek ebbe a könyvesboltba.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: Eredményes könyvkiadónak és könyvterjesztőnek lenni nagyon nehéz, szinte lehetetlen, mindezt csak az tudja, aki próbálkozott vele, aki benne van az üzletben.

BENCZE MIHÁLY: Erdély szintjén már rég ki kellett volna építeni egy magyar könyveket terjesztő hálózatot. Tároló helyiségekkel nem lehet minden városban rendelkezni, de postai megrendeléssel küldhető lenne, és alacsonyabb áron lehetne forgalmazni. Ezt a hálózatot minden kiadó felépítette magának. Csak össze kéne adni egy nagy egységbe.

X.

„Kevés az antikvárium, de vajon van-e valódi igény rá?”

BEKE SÁNDOR: *Egyre kevesebb az antikvárium Erdélyben...*

POMOGÁTS BÉLA: Végül szólnék pár szót az általam tapasztalt gondokról is. Évente több alkalommal is járok Erdélyben (pár napja tértem haza Kolozsvárról és néhány hete Szatmárnémetiből), és erdélyi útjaimon mindig felkeresem a magyar kiadványokat forgalmazó könyvesboltokat és antikváriumokat (ezekben időnként egészen kivételes értékekkel lehet találkozni). Valóban, fogyatkoznak a magyar könyvesboltok és antikváriumok (Kolozsváron például ma már csak egyetlen magyar antikvárium: a Röszer-féle található). Következésképp erőteljesebben kellene támogatniuk mind az erdélyi, mind a magyarországi intézményeknek (például a kulturális támogatásokról döntést hozó szervezeteknek) azt, hogy Erdélyben minden nagyvárosban, minden fontosabb kulturális központban hozzá lehessen férni az erdélyi és a magyarországi (meg a többi elszakított országrész) könyves műhelyeinek produktumaihoz. Vonatkozik ez arra is hogy Magyarországon: Budapesten, Pécsen, Győrben, Szegeden, Kecskeméten, Debrecenben, Miskolcon természetesen módon hozzá lehessen jutni az erdélyi (és a többi határon túli) könyvkiadók termékeihez. Mi több, az erdélyi kiadványoknak elérhetőeknek kellene lenniök Pozsonyban és Kassán, Ungváron és Szabadkán is, mindenütt a magyar nyelvterületen (meg persze a nagyvilágban szétosztottan élő magyarok között!)

Ez ma még nincsen így, holott jelennek meg igen fontos könyvek, például Erdélyben, amelyek Budapesten megszerezhetetlenek, a nagyobb vidéki városokba pedig még a hírük sem jutott el.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Pedig a régi könyv is értéket képvisel, és korábbi kiadást jóval nehezebb megszerezni, mint a frisset. A régi könyvek egy részét lemásolják (szkennerrel, fényképezőgéppel) és a világhálón megtalálható, ám a facebook-nemzedéknek nevezett fiatalokat könnyű megtéveszteni és beadagolni

nekik, hogy ne hátra nézzenek, hanem csupán előre... Ennélfogva legjobb esetben a jelen a fontos, meg a következő perc. Ez tömegmérésekben látszik manapság, ám remélhető, hogy két évtized múlva, mikor egy mondókát nem fognak tudni elmondani a gyermekeiknek, rájönnek, hogy a könyv tényleg ismeretek táráként is figyelemre méltó.

Az antikváriumokra azért is szükség van, mert onnan szerezhetjük be a korábban üzletből mind felvásárolt címek egyikét-másikat. Jól szervezett hálózatra van szükség, az igények, kérések nyilvántartására, hogy egy kérést hasznos időben teljesíthessenek.

Másrészt pedig a múlt könyvtermését az antikváriumok gyűjtik be és kínálják a mai olvasónak. Megmentik az elmúlástól, a fizikai megsemmisüléstől is a régi könyvet, és újra bekapcsolják a szellemi vérkeringésbe — legalábbis azéba, aki onnan vásárol.

KOZMA MÁRIA: Az antikváriumok helyzetéről, tevékenységéről nincsenek átfogó adataim. Gondolom, hogy jelentősen csökkent az enciklopédiák, lexikonok, tanulmánykötetek, életrajzi könyvek kereslete, minden, ami gyorsan megkereshető az interneten. A könyvgyűjtők bibliofil könyvekre „vadásznak”, esetleg szakkönyvekre, érdekességekre, vagy rég megjelent különlegességekre a saját szakterületükön.

DEMETER ATTILA: A kijelentésben máris ott a csapda. Kevés az antikvárium, de vajon van-e valódi igény rá? Többször is megdöbbenem tapasztaltam, hogy negyven, akár ötven éven túli emberek nem tudják, hol a könyvtár (tehát életükben nem jártak ott!). Ez persze nem általános jelenség. A fiatalabb nemzedék jóval kevesebbet olvas, mint az előző, akár új, akár régi könyvekről van szó. Városunkban például nem is létezik hagyományos értelemben vett antikvárium, hanem csak az egyik könyvesboltban különítettek el néhány polcot régebbi könyvek részére. Áruk csupán szimbolikus, az olvasók így sem kapkodják el őket, hónapokig ott porosodnak a polcokon! Szomorú a helyzet, és egyelőre nem látom a javulás esélyét.

BERTHA ZOLTÁN: És máshol is. Onnan is alig vesznek már könyveket, helyiség sincs hagyatékokat megvásárolni vagy tárolni. Ez a típusú könyvkultúra, amelyben az antikváriumok is főszerepet játszottak, véleményem szerint szintén végképpen a múlté.

SARÁNY ISTVÁN: Nem csoda, hiszen a valóban értékes könyvek már rég Magyarországon kötöttek ki, s a nyolcvanas évek már említett silány kivitelezésű könyvtermése — s ebből van a legtöbb a felszámolt magánkönyvtárakban — érdektelen a gyűjtők, a potenciális vásárlók szempontjából.

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Egyre kevesebb az antikvárium..., de egyre kevesebb is a könyv, amit be lehetne adni. Egy részét otthon őrizzük, egy részéért majdnem nem adnak semmit, az antikvárium csak utólag fizet, ott sem alacsonyak az árak. Talán csak részlegként/mellékesként érdemes foglalkozni vele. És ott vannak az elektronikus adatbázisok, e-könyvek stb.

SZÓCS KATALIN: Gazdasági okai vannak. Egyre kevesebb a vásárló is.

TÁCSI ERIKA: Temesváron magyar nyelven árusító antikvárium nincs, román nyelvű könyveket egy utcai állványon árusítanak, kedvező időjárás esetén, de évek óta ritkán láttam valakit megállni ott, pár évvel ezelőtt megkérdeztem tulajdonosától, magyar könyvet vállal-e, azt válaszolta, hogy nem, mert nincs érdeklődés a magyar antikváriumi könyvek iránt.

A temesvári szerkesztőség folyosóján egy asztalon ingyen elvihető könyvek találhatóak, innen főleg a nyugdíjas klub tagjai szereznek be egy-egy lapozható szellemi táplálékot.

A helyi líceum folyosóján szintén egy asztról beszerezhető egy-egy példány, aki akar, egy dobozba tehet érte egy tetszés szerinti összeget, úgy láttam, ez inkább működik.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: A feltett kérdés nemcsak ténymegállapítás, hanem tragédia is. Régebb azért is ejtettük útba Nagyszebent — s nemcsak —, mert volt ott egy antikvárium. Ma nagyon sokan azért megyünk ki az ócskapiacra, hogy ötven bani, egy lej értékben megvegyünk egy régi könyvet vagy akár egy réztáblát.

KUSZÁLIK PÉTER: A kolozsvári antikvárus, Röser Feri bácsi, 2013 óta nem jött el a Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásárra...

A Múzeum körüti antikváriumok nincsenek túl messze, s az internetes boltok is szállítanak Erdélybe...

BENCZE MIHÁLY: Az értékes könyveket a rendszerváltás után ügyeskedő magyarországi kereskedők aprópénzért felvásárolták, most ott kint tőlük meg lehet vásárolni égbekiáltó összegért. Az antikvárium már nem jövedelmező a könyveknek. Inkább a nagyon régi, unikum-példányokat keresik a vásárlók. Ezek már elfogytak, de ne feledjük: a román szocializmus a drága régi magyar könyveket elpusztította.

XI.

„...Ezért hallgatnak el szándékosan szerzőket,
kiadványokat erdélyi magyar dzsungelünkben”

avagy

„Amit nagyon szidnak, arra is érdemes odafigyelni...
és amit nyálasan dicsérnek, annak jobb békét hagyni”

BEKE SÁNDOR: *Véleménye szerint a pulton eladásra kínált mű sajtóvisszhangja — jó vagy rossz kritikája — mennyire befolyásolja a könyv eladását?*

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Egy új kiadványnak nem sok esélye van arra, hogy létéről sokan tudomást szerezzenek. A kritika inkább abban az esetben fontos, ha az olvasó már hallott a kiadványról, de még nem döntötte el, hogy megvásárolja-e. Ha már foglalkoznak egy újabb könyvvel a sajtóban, annak több esélye van az olvasó könyvespolcára felkerülni (ezért hallgatnak el szándékosan szerzőket, kiadványokat erdélyi magyar dzsungelünkben, áldhatjuk érte a támogatási rendszert, a magánkézbe került újságokat, lapokat). Amit nagyon szidnak, arra is érdemes odafigyelni... és amit nyálasan dicsérnek, annak jobb békét hagyni.

A sajtóban megjelenő ismertető, kritikák meglátásom szerint eléggé kevés olvasót, könyvvásárlót befolyásolnak. A közvetlen információszerzés, a könyvtáros, a barátok, családtagok, jó ismerősök ajánlása talán éppen ennyire fontos lehet. Ebbe, sajnos, belejátszik az a nem kívánt tény is, hogy bizonyos szerzőket, könyveket néha nyakló nélkül dicsérnek, érdemtelenül. Aki így ajánl, óhatatlanul úgy jár, mint a mesék juhászbojtára, aki vagy kétszer rászedte a juhos gazdákat, farkast kiáltván, harmadikszor azonban már nem hittek neki.

KOZMA MÁRIA: Gyakorlatilag nem beszélhetünk rendszeres értékelési visszajelzésekről, kritikákról. A legtöbb kiadvány, irodalmi mű észrevétlen marad ilyen szempontból, legfennebb egy-két interjú jelenik meg a szerzővel a helyi lapokban — a szakmai díjak, kitüntetések több sajtóvisszhangot hoznak, mint könyvének értő elemzése. Az eladást nyilván befolyásolja a reklám, de a rövid könyvismertető sokkal inkább, mint a szaklapokban, folyóiratokban megjelenő szakmai kritikák, amit csak kevesen olvasnak.

BERTHA ZOLTÁN: Ez a kánonalakítás része, vagyis a válasz: nagyon. De még inkább az elektronikus sajtóban, vagyis a médiában keltett visszhang, a fogadtatás, a recepció, a reklámozás mértéke a döntő. Amit reklámoznak, azt megveszik. Amit nem, az mintha meg sem jelent volna. Olyan mennyiségű egyébként az írott anyag, hogy könyvtártudományi felmérések szerint csupán néhány százaléknyi az belőle, amit egyáltalán valaki kézbe vesz, beleértve a könyvtárost is, aki

a polcra felteszi. A többi mintha nem is lenne, pontosabban: csak a helyet foglalja. Az írásbeliség határai szinte elérték a hajdani szóbeliség fokát; az, hogy valami írásban létezik, nem jelenti automatikusan a publicitást. Ha senki nem tud róla, akkor már például egy költő, ha szeretné, hogy rajta kívül másvalaki is értesüljön a verséről, egyszerűbb, ha felolvassa a rokonainak, azok máris nagyobb számot tesznek ki, mint az olvasói, ha papírra fekteti művét. De nem akarom elviccelni a dolgot: az irdatlan mennyiségből megint privilegizált monopolmechanizmusok szelektálnak és hoznak napvilágra műveket, amelyek eljutnak a befogadó közönségig. Aki kiszorul ebből, az hátrányba kerül nyilvánvalóan. Az írásbeliség ma már éppoly anonimitást vonhat maga után, mint régen az orális, amiből éppen az írásbeliség emelte ki a fontosabbat. Ma az írásbeliség tengere alig jelent kiemelkedési esélyt. Nem véletlen a fiatalság körében a szóbeli megnyilatkozás preferálása például a slam poetry műfajában. Akárhogy viszonyulunk hozzá, akárhogy értékeljük — s most nem is ilyen szempontból említem —, a lényege ennek: a szóbeli kultúrához való visszatérés, mint remény, az írásbeliség dömpingének szándékos hátrahagyásával, belátva az előbb vázolt tendenciákat.

SARÁNY ISTVÁN: Nem beszélhetünk olyasmiről, ami nincs. Már mint kritikáról. Nem igazán olvastam olyasmit mostanában, hogy ez a könyv csapnivaló, hogy kritikán aluli a tartalma, pocsek a tipográfiája, szerkesztetlen stb. Ami a könyvekről megjelenik, az általában baráti vállveregetés. S ezt bizonyára tudja — s ha nem tudja, akkor érzi — az olvasó is, így a könyvforgalomra nem sok hatással lehet, ha írnak róla. Legfennebb az újdonságokra figyelnek így fel az emberek.

KUSZÁLIK PÉTER: Tapasztalatom szerint:

— az újságok (és a tévé) *ismertetői* még 5 % növekedést sem hoznak (6,12 %-ot, ha botrány övezi a kötetet);

— többet jelentenek a barátok egymás közötti ajánlásai (több hónap késéssel érnek be).

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Miért, van ma sajtóvisszhang — jó vagy rossz kritika...?! Szerintem nincs. Inkább könyvismertetőik vannak, kevésbé kritikák. A könyvbemutatók is nagyon rendszertelenek.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: Nem kell azt mondani, hogy pocsek, de szinte szerep nélküli, és itt van egy előbbi kérdésnek a kiegészítője, a mass média nem áll a hivatása, küldetése legmagasabb, vagy akár magas fokán sem. A sajtóvisszhang legjobb esetben addig megy el, hogy ekkor és ekkor bemutatták, ennek vagy annak ezt vagy azt a könyvét, sokan voltak, kevesen voltak, bemutatta, fellépett, hozzászólt ez, az, ja és a kiadó, a szerkesztő és a szerző is mondott ezt, vagy azt.

BENCZE MIHÁLY: A reklám már mindenkit befolyásol. Vagy jó irányba, és akkor vásárolják. Ha meg rossz a visszhangja a könyvnek, akkor csőd a kiadónak. De egy kicsi kiadó, akinek megvan a klientúrája, az tudja függetleníteni magát az ilyen hóbortos TV-s reklámtól.

SZÓCS KATALIN: Elvileg a sajtóvisszhang mindig jót tesz. Felhívja a könyvre a figyelmet.

TÁCSI ERIKA: A sajtóvisszhangnak nagy szepe van. A *Heti Új Szó* időnként hirdeti a Librisben megjelent könyveket. Előfordulnak „kedvcsináló” részletek a megjelent/megjelenő könyvekből. Író-olvasó találkozókat sokféle rendeznek eladással, dedikálással egybekötve, ilyenkor megjelenik a baráti kör, megjelennek az érdeklődők, esetenként a „hivatalosságok.”

SZEKERES LUKÁCS SÁNDOR: Jó bornak is kell a cégér, tartja a régi mondás. Természetesen nagy szerepe van a kritikának, a könyvismertetésnek, mert ha szépen csomagolnak valamit, sokszor a csomagolás miatt is megveszik a terméket.

Én magam nem egy olyan könyvet vásároltam korábban pl. Székelyudvarhelyen, hogy szépen reklámozták, s mivel nem volt időm alaposan beleolvasni, bizony egy felesleges, nagyotmondó, de alapjában semmitmondó könyvet vettem meg.

TAR KÁROLY: Svédországban élek, ide csak elvétve jut magyar — ezen belül erdélyi — könyv. Az itt élő magyarok általában évenként egyszer-kétszer látogatnak haza, s az ilyen alkalmakkor adódik lehetőségük könyvüzletbe, könyvtárba betérni, tájékozódni az új könyvekről. Nem tájékozódhatnak a könyvtermésről sem a napilapokból, sem más irodalmi kiadványokból, nem tudok arról, hogy a Skandináviában élő magyarok járatnak-e napilapokat, esetleg irodalmi folyóiratokat. De azon kevesek, akiket érdekelnek az erdélyi magyar könyvek, könnyen tájékozódhatnak a különféle lapok internetes közléseiből. Külön kérdés, hogy az ott megjelent könyvismertetőknél és kritikáknál mennyire sikerül átfogniuk a könyvkiadás egészét, nekem úgy tűnik, hogy ezek az írások véletlenszerűen és ilyen-olyan okból elkötelezetten pásztáznak az újdonságok között, szubjektivitásuk nem mindig jó kalauz, a valamiért felkapott írók munkáinak bemutatásakor kiolvashatóak írásaikból a baráti gesztus, valamiféle csoportszellem. Természetesen lemérhetetlen az egyes irodalmi lapok kritikai rovatainak tervezettsége, de úgy tűnik, a szerzőktől függ, tehát nagyon esetleges, kiknek a könyvét népszerűsítik, megalapozott szakszerű kritikák helyett inkább csak vállveregető hangú biztatásokról olvashatunk. Érdemes volna erről — legalább az irodalmi folyóiratok háza táján — felmérés készíteni, és ennek alapján valamivel átfogóbb, az egész erdélyi magyar irodalomra tervszerűen figyelő kritikai rovatmunkát általánosítani, hiszen irodalomkritikával behatóan foglalkozó ifjú szerzőkből Erdélyben sincs hiány. Ha kritikai rovatok valóban befolyásolni akarják az egyre zsugorodó olvasótábort, netán megfordulna a szer-

kesztők fejében az olvasók nevelésének mostanság nem divatos feladata, akkor ezt valamiféle távlati tervszerűsítés nélkül nehéz elképzelni. Ez is olyan sziszifuszi munka, amit farmernadrágzebből szerkesztett lapokkal elérni lehetetlen.

Ha már a könyvek ismertetéséről mondok véleményt, nem hagyhatom szó nélkül azt, hogy az egyre terebélyesedő Magyar Elektronikus Könyvtárban és egyéb elektronikus könyvtárakban megjelenő könyveknek nincs, vagy alig akad népszerűsítője. Ha pedig a könyvcsinálásban kevésbé, vagy egyáltalán nem támogatott írók ott megjelenő, és csakis onnan olvasható könyveiről nem szólnak az irodalmi berkek, pedig százával akadnak olyan írók, akiknek nem jut papír, nyomdafesték és honorárium sem, de a korszerűsödésének köszönhetően nem kell íróasztalfiókban porosodnia műveiknek, mert a MEK-re ingyen feltehetik, és onnan bárki letöltheti, a gyorsan szaporodó e-könyvekben pedig tárolhatja az erre kíváncsi olvasó. Itt az ideje, hogy az irodalmi lapokban, de akár a napilapok művelődési rovataiban is helyet kapjanak ezek a nyomdafestékre váró könyvek.

Az olvasmányos könyvek terjesztését különben maguk az olvasók végzik olyan önkéntes munkában, ami egyben kellemes, hiszen megosztani könyvélményünket olyan, mintha egymásra mosolyognánk, a jó hír szinte magától terjed, a jó könyvet egymásnak adják az olvasók. Erre példát is tudok. Környezetemben kézzől kézre járt például a Magyar Tivadar *Megszokás első látásra* című könyve. Ismerőseim közül, Kolozsváron járva keresték kisregényeit és egyéb könyveit. Ennek a kolozsvári nyomdában készült A5-ös formátumúnál kisebb, 180 oldalas, fűzött könyvnek 25 lej, vagy 2200 forint az ára.

DEMETER ATTILA: Magától értetődik, hogy a sajtóvisszhang és a kritika befolyásolja a könyvek eladását. Az olvasók kíváncsiak, és tájékozódni akarnak. Ez így van rendjén. Az már más kérdés, hogy a szóban forgó művek kritikája miért pozitív vagy éppen negatív. Itt a dolgok már nem annyira egyértelműek, mint ahogy kívülről látszanak. Ismét oda jutunk, hogy feltesszük a kérdést: melyek az igazi értékek, mi az, ami úgyszólván divatos, melyek a mostani irányzatok, amelyeket az alkotónak „illik” követni, ha fenn akar maradni a pályán, vagy éppen népszerűséget akar szerezni magának. Ilyen példákat elég gyakran látunk. Nekem két okból lehet (néha) fenntatásom a kritikával szemben: az egyik, hogy alapjában véve szkeptikus alkat vagyok. Képes vagyok elolvasni egy könyvet azért, mert nagyon rossz a kritikája, és lehet, hogy megéri elolvasni. Vagy azért olvasom el, mert ódákat zengnek róla, s meglehet, hogy csalódnom kell. A valódi ok viszont az, hogy a művek elemzése nem érdekel igazán. Különösen érvényes ez a lírai alkotásokra, ahol az egyetlen igazán fontos dolog az üzenet, ami az olvasóhoz eljut. Az író vagy a költő az olvasóknak ír, nem a kritikusoknak. Ha pedig nekik ír, az már régen rossz. Ha nincs ott a szív, az ész teljesen hiábavaló! Napjainkban egyebet nem hallunk, csak a kommunikációról és a kreativitásról beszélnek. Pont arról, ami tulajdonképpen hiánycikk. Ez a szlogen átjárja a tanügyet, a munkahelyeket, az egyetemeket, miközben uniformizálják a gondolkodást, ro-

bot- és tömegembereket nevelnek, kiölik a szépérzéket és a szeretetet az emberekből. Az alkotó igenis mondja ki azt, amire gondol, legyen kíméletlenül őszinte, ne érdekelje a kritika. Valahol biztosan sikere lesz! A művésznek, az írónak épp az a feladata, hogy megfogalmazza, amit az olvasó nem tud kimondani, pedig nagyon szeretné. En magam is ilyen írásokat szeretnék olvasni! Mindazonáltal a műveknek időnként szüksége van a kritikára, mert maga a tény is — hogy foglalkoznak velük — növelheti az olvasók érdeklődését.

XII.

„Minden magyar könyv egy ünnep”

BEKE SÁNDOR: *Jelen pillanatban az erdélyi könyvkiadók terméséből mit emelne ki mint valóban „menős”, nagy példányszámban eladott könyvet, mely valóban hasznót is hozott?*

KOZMA MÁRIA: Két helyi kiadó viszonylatában tudok erre válaszolni, mert mindkettőhöz személyes kapcsolat fűz. Kiemelem a Pallas-Akadémia gondozásában Egyed Ákos *A székelemek története* című munkáját, ami több utánnyomást, bővített kiadást is megért és folyamatosan fogy, valamint Balázs Lajos Csíkszentdomokosról írt néprajzi könyveit. Ugyancsak hasonló siker a Gutenberg Könyvkiadó erdélyi udvarházakról, kúriákról megjelent monográfiája és a *Ragyog a mindenség* illusztrált gyermekvers-antológiája kortárs költőktől.

BERTHA ZOLTÁN: Ugyan már lefutóban van a kereslete, de Wass Albert regényeit bizonyára sokan vették és olvasták, többen, mint más írók műveit. S egy másik jelenség: a fiatal, sikeres csángómagyar költőnő, Iancu Laura köteteit dedikáltatni hosszú sorok álltak a budapesti Vörösmarty téri könyvheteken az elmúlt néhány évben.

SARÁNY ISTVÁN: Az erdélyi magyar könyvkiadás rendszerváltás utáni zászlóshajója minden bizonnyal a Pro Print kiadó *Csipikéje*. Nagy példányszámban keltek el a Wass Albert és a Nyíró József életműsorozatok kötetei, valamint egy-két szakácskönyv.

DEMETER ATTILA: A statisztikákat nem ismerem, így nem tudnék „rangsorolni”. Az viszont biztos, hogy a Wass Albert életmű egészében vezeti a listát. Ezt többen is megerősítették.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az utóbbi években több ezer példányban adták el *A székelység története* című könyvet. Bizonyítottan ennyi példányszámban eladott erdélyi magyar könyvről másról nem tudok.

KUSZÁLIK PÉTER: Passz. A terjesztők nem dicsekednek vele, hanem megszámozzák a zsetonokat.

TÁCSI ERIKA: „Menős” könyv volt néhány évvel ezelőtt a Mentor kiadványa, az említett Wass Albert sorozat. Nálunk, Temesváron, mindig haszonnal adható el a *Mindenki Kalendáriuma*, 2000 példányban jelenik meg, valamint a *Helytörténeti Évkönyv*. A szerkesztőség kiszáll vidékre író-olvasó találkozóra, néhány szerző is jelen van, dedikál. Van a Librisben még néhány az előbbi számokból is, de veszik, sőt dokumentumként keresik külföldön is, egyik-másik írásáért.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: Itt a haszonnál disztingválni kell az anyagi és a szellemi haszon között. A disztingválásnak nem is kellene léteznie, hisz egyiknek automatikusan maga után kellene vonnia a másikat. De nem így történik, sokszor a „menő” viszi a prímet, legyen az celebregény, botránytörténet, műfajtól függetlenül, hisz sokszor ez nem is létezik.

BENCZE MIHÁLY: Én minden kiadó munkáját tisztetem, és nagyra értékelem próbálkozásukat. Minden magyar könyv egy ünnep, így nem tudok egyet se a másik felé emelni, nem tudok ünneprontó lenni.

XIII.

„A magyarországi könyvek nemcsak a finanszírozói igényekre ráfelelő könyvek, hanem olvasói igényeket is szolgálnak”,

de

„A magyarországi és hazai könyvdömping megtalálta az egyensúlyát”

BEKE SÁNDOR: *A nálunk forgalmazott magyarországi könyvek mennyire befolyásol(hat)ják az erdélyi könyvek eladását? Egyáltalán milyen különbséget lát a magyarországi és erdélyi kiadók munkájában — a terjesztés szempontjából is?*

DEMETER ATTILA: Bár az olvasók szempontjából nézve a magyarországi és az erdélyi könyvek „kiegészítik” egymást, az eladás szempontjából versenyhelyzet van. Ez egyrészt jó, mert a kiadókat arra ösztönzi, hogy a könyvek minőségét állandóan javítsák. A magyarországi könyvkiadás persze előnyben van az erdélyivel szemben, mind az anyagi szempontokat tekintve, mind a hagyományokat. Az erdélyi kiadóknak keményen küzdeniük kell minden szinten. Több anyagi támogatásra lenne szükség, de ez nem minden. Ismét oda lyukadok ki, amit már többször említettünk: az olvasótábort iskola szinten kell kinevelni, tudatosan. Itt Erdélyben is rengeteg jó könyv jelenik meg, de az emberek többsége egyre kevesebbet olvas. Nagyon furcsa helyzetben van a könyvkiadás, és a kul-

túra általában. Olyan ez, mint amikor az ember bemegy a bevásárlóközpontba: a polcok roskadoznak az árutól, és a hihetetlen jólét látszatát keltik. Pedig a vásárlás kizárólag két tényezőtől függ. Az egyik a pénz, a másik az igény. A könyvkiadók is biztosan szeretnék, hogy az olvasótábor igényesebb legyen, és az is jó lenne, ha egyre több igényes olvasó megengedhetné magának, hogy könyveket vásároljon. Ördögi kör... és hogy az eredeti kérdés lényegére visszatérjünk — ez a jelenség erősen befolyásolja a könyvterjesztést is.

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Az anyaországi piacra termelő kiadó sokkal jobb helyzetben van, mint az erdélyi, ugyanis itthon már túlzás az 500-as példányszám is, a magyarországiak most is több ezres példányszámban nyomtatnak ki könyveket. Emiatt árakkal uralják az erdélyi piacot is (szépirodalom, klasszikusok, szakkönyvek). Még azzal együtt is, hogy könyvkereskedőink többsége hatalmas árrészel növeli a könyvek árát, ezzel gyakorlatilag eleve eladhatatlanná téve azokat. Egy anyaországi piacon meglévő könyvet a jól szervezett piac miatt bármelyik erdélyi kisváros könyvkereskedése rövid időn belül meg tud hozatni, ám arra nem vállalkoznak, hogy a saját városkájukban élő szerző kiadványát az érdeklődőnek megszerezzék, már a többség.

Az anyaországi nagyobb kiadók abban a helyzetben vannak, hogy bármelyik idegen nyelvről akár rövid idő alatt is magyarra fordíthatnak egy-egy olyan könyvet, amelyről sejthető, hogy témája, szerzője miatt kelendő lesz a magyar anyanyelvű olvasó számára. A hazai kiadók nincsenek ebben az anyagi helyzetben, ugyanis ők csupán pár százezer lehetséges vásárló számára dolgoznak.

BERTHA ZOLTÁN: A magyarországi kánon exportálása napi jelenség, látok sokakat, akik jobban ismerik a legújabb pesti divatot, mint saját vidékük kultúráját. Természetesen nem árt a nyitottság és a tájékozottság, de egyetemisták körében mégis feladatnak tekintetem mindig, hogy elérjem: egy határon túli, például erdélyi származású fiatal ne csupán arról halljon, ami Pesten ömlik a fülébe, hanem a saját szülőföldjének íróiról is legyen információja. Eléggé bizarr, de megesett, hogy székelyföldi vagy kolozsvári fiatalokat én tanítottam Tamási Áron vagy Sütő András tiszteletére, mert otthon róluk szinte nem is hallottak. Felfordult kicsit a világrend, de a dohogásnak nincs értelme. A kiadók munkája pedig az emlegetett mai körülmények között nagyjából hasonlónak tekinthető bárhol a Kárpát-hazában: ugyanazok a gondok, ugyanazok a szándékok. S általában: a tőkeerősebb kiadók triumfálnak, ha egyáltalán lehet még ilyesmiről szó. Az áldozatkész értékteremtés pedig teljességgel bizonytalan, hogy eljut-e a valódi hasznosulás fázisába.

SARÁNY ISTVÁN: A magyarországi könyvek nemcsak a finanszírozói igényekre ráfelelő könyvek — mint az erdélyi magyar kiadványok zöme —, hanem olvasói igényeket is szolgálnak. Akkor lenne összehasonlítható, összemérhető a két könyvtermés, ha azonos szerkezete lenne műfaji szempontból.

KUSZÁLIK PÉTER: Az egyik ilyen, a másik olyan. A Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron például szépen fogytak a magyarországi Tinta Kiadó kézikönyvei. ...Mert a kiadónak nincs erdélyi megfelelője.

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Elég nagy mennyiségi és minőségi különbség van közöttük, Nagyobb/régebbi/ismertebb kiadók nagyobb példányszámmal jelentkezhetnek. Külföldön is nagyobb reklámot kellene biztosítani az erdélyi könyveknek...

SZŐCS KATALIN: Egy szűkzsebű olvasókörnél a könyvvásárt befolyásolják a könnyen hozzáférhető magyarországi könyvek. Terjesztés szempontjából nem látok különbséget: a könyvesboltban árusítják egymás mellett. A magánkiadások nagy részét bemutatók, előadások alkalmából a helyszínen lehet megvenni, az előadó hovatarozásától függetlenül.

TÁCSI ERIKA: A mi tájainkon semmivel sem hatékonyabb az erdélyi könyvek népszerűsítése, mint a magyarországiaké. Persze a helyi szerző többet tesz könyvéért, a sajtót is beleértve. Meglátásom szerint, a vásárlót nem érdekli, hol jelent meg a könyv, ha éppen az érdekli. Az internet mindkét esetben tájékoztat. A fentiekben jeleztem, milyen alapon, hogyan történik a rendelés.

NAGY LÁSZLÓ MIHÁLY: A nálunk forgalmazott magyarországi könyveknek már megvan az előzetes marketingje, egy jó piackutatás után, jó az előreklám, a reklám, meg sok esetben a „rádiósánc” — hallottad-e, hogy megjelent, a sógorom már olvata és azt mondta, „ez valahol rólunk is szól, láttam az xyz csatornán egy interjút a szerzővel”. De mindezek mellett ott vannak a valódi értékek is, ha csak Müller Pétert említjük is.

BENCZE MIHÁLY: A magyarországi és hazai könyvdömping megtalálta az egyensúlyát. A vevő már tudja, hogy melyik kiadótól érdemes megvenni valamit. Nem látok lényeges különbséget.

XIV.

„Mi magyarok közös gondolkodást és közös cselekvési programot dolgozzunk ki”

BEKE SÁNDOR: *A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében* (Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2011) az általam 2010-ben közzétett *A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000* című kötet (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010) feldolgozásaként megjelent könyvem *III. Pillanatképek magánterjesztőink munkájáról* című fejezetéből idézek: [1991. szeptember] „21-én különleges körlevél érkezett szerkesz-

tőségünk postaládájába. Feladója nem volt más, mint *Horváth Alpár*, a Sepsiszentgyörgyön megjelenő *Európai Idő* független emberjogi-kisebbségvédelmi és kritikai hetilap főszerkesztője, aki a romániai, többnyire a független magyar sajtó »egyre súlyosbodó gondjai okán« kereste fel a magyar lapok szerkesztőseit, azzal a kéréssel, hogy csatlakozzanak az általuk elképzelt erdélyi terjesztőhálózat működtetéséhez: »Tisztelt szerkesztő/kiadó kollégák! A romániai (és különösen a független) magyar sajtó egyre súlyosbodó gondjai okán ezúton értesítjük, hogy szándékunkban áll egy erdélyi (és elsősorban magyar) terjesztőhálózat létrehozása, ill. talpra állítása, melyet — elképzeléseink szerint a létrehozandó romániai magyar lapkiadók szövetsége támogatna: anyagilag-erkölcsileg egyaránt. (...)«

A főszerkesztő mellékelte a terjesztőhálózat kiépítését vállaló Pakó Oszkár levelét is, valamint az erdélyi és a partiumi terjesztési hálózat kézzel rajzolt térképét. Innen, e levélből is világosan kitűnik, hogy a '89-es rendszerváltozás után két évre, a fennmaradásért vívott harcban mennyire fontos volt az erdélyi magyar lapkiadás számára egy megbízhatóan működő terjesztőhálózat üzemeltetése. Es az ok világos volt: a sajtószabadság és a demokrácia kezdeti éveit lehetővé tették a romániai magyar sajtó vállalkozóinak, mecénásainak az újságok, a lapok és kiadványok megjelentetésére, de egyben — a papír és a nyomdai költségek robbanásszerű növekedésével — a sajtó szakadékba juttatásához is.”

A kötetben a Pakó Oszkár-féle terjesztési hálózat tervének ismertetése után közöltem a terjesztési hálózat talpra állításának programját és az előfizetői rendszer kialakításának javaslatát.

Szükségesnek látja-e még egy teljes erdélyi — vagy a szörványvidéket is beleértve — fedettségű könyvterjesztési hálózat kialakítását, amely a szülőföldünk könyvtermését megkülönböztetés nélkül kínálná olvasóinak bármelyik könyvesboltjában?

DEMETER ATTILA: Az előző kérdésekre adott válaszokból már körvonalozódik, amit erről gondolok. Természetes, hogy támogatom az ötletet, és nagyszerű dolognak tartanám, hogy egy teljes erdélyi lefedettségű terjesztőhálózat alakuljon ki. Ezzel együtt viszont figyelembe kell vennünk a valós tényeket, az anyagi lehetőségeket, az olvasótábor mai igényeit és a kulturális közeget. Szeretnék derűlátó lenni, de a jelenlegi helyzetet összességében szemlélve nem vagyok az...

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD: Jó lenne, ha ez létezne. Ám már a folyóiratokat sem tudják egységesen terjeszteni régóta, a Román Posta nem vállalta megyei lapok kézbesítését egy másik megyébe évtizeddel korábban sem. Magánkezdeményezésként ezt úgy látom megvalósíthatónak, ha valamely gazdasági csoport majd úgy véli, tartozik azzal az erdélyi magyar vásárlónak, hogy könyveket is ajánljon neki. Belátható időn belüli megvalósulásában nem hiszek, nem is remélek. Pedig a mai technikai feltételek lehetővé teszik a gyors információszerezést, illetve a gyorsabb ügyintézését is. Nem biztos, hogy könyvbeszerzés esetén is a gyorspostára kellene hagyatkoznunk...

A hazai és az anyaországban kiadott könyvek megvásárlását hazánkban nagyban serkentené egy országos terjesztői hálózat kialakítása. Még akkor is, ha minden városkában nem nyithatna könyvesüzletet. A hazai magyar nyelvű könyvkiadásnak talán ez lehetne a felrázója. Régi élmény, hogy a csíkszeredai nem tud a székelyudvarhelyi, a gyergyói a sepsiszentgyörgyi kiadványokról. Ennélfogva alig juthatunk hozzá ahhoz, ami tőlünk földrajzilag távol került ki a nyomdából. A szerzők pedig arra kényszerülnek, hogy saját könyveiket találkozókön, más alkalmakkor kínálják, mutassák be. A szerzőnek írni, a kiadónak könyvet szerkeszteni és nyomtatni kellene, a terjesztőnek pedig eladnia a kész könyvet. Mára összezavarodott ez már egészen. Mindenki mindennel foglalkozik, kényszerűségből.

Ha egyetlen jól szervezett könyvterjesztői hálózat beindulna, meglátásom szerint nagyot lendítene nem csupán az értékesítésen, hanem a hazai magyar nyelvű könyvkiadás is.

KOZMA MÁRIA: Lehet, hogy ma már anakronisztikus, idejétmúlt egy központi könyvraktár, lerakat — akárhogy is nevezzük — alapítása. Viszont jó lehetne egy internetes „könyvraktár”, ahol folyamatosan megtalálnánk az újdonságokat, amit napra készen frissítenének. Természetesen minden kiadónak van honlapja, de ez az „egy helyen mindent” böngészője lehetne, a könyvkiadás heti, havi összegzője.

BERTHA ZOLTÁN: A válaszom: feltétlenül igen. Minden szempontból fontos lenne ez, amit eddig elmondtam, az mind ide konkludálhat. Legalább akit érdekel, az megtalálhasson mindent. Hogy tudomása legyen mindenről, hogy minden értéket számon lehessen tartani. Hogy ne primitív fizikai oka legyen az információhiánynak. Hogy ne csak a szabad verseny farkastörvényei érvényesüljenek. Hogy az autentikus szellemi hon- és értékvédelem is méltó megbecsülést kaphasson. A széles körű magyar kultúra organizmusának revitalizálása, újjáélnkítése pedig végső soron: jövőnk sorsunk záloga. A megmaradás, a szellemi felemelkedés kulcsa.

SARÁNY ISTVÁN: Üdvösnek tartanám egy erdélyi magyar könyvelosztó, könyvtárellátó rendszer létrehozását — üzleti alapon, de közpénzekből fenntartva. Célja pedig nem lenne más, mint eljuttatni a könyvet az olvasóhoz...

KUSZÁLIK PÉTER: Hol van már Horváth Alpár Orbán Balázs-sorozata és Szőcs Géza új Szépmíves Céhe? A magyarországi Könyvklubot kell megkérdezni, ha még élnek... Terjesztőhálózatot szervezni? Mit mond erről a Könyves Céh? Én csak annyit mondok: mindenki vigyázzon magára, nézzen szét, mielőtt lelépne a járdáról!

RÓTH ANDRÁS LAJOS: Ez megoldhatatlan (emberi/gazdasági/kulturális tényezők hiánya).

SZŐCS KATALIN: Az átfogó gondolkodás és összefogás véleményem szerint segíthetne a könyvterjesztésen is. Ezen tovább kell dolgozni.

BENCZE MIHÁLY: Amint már jeleztem, 25 évvel ezelőtt már létre kellett volna jönnie ennek az erdélyi terjesztő hálózatnak. Most talán azt is meg kéne csinálni, hogy egy egész Kárpát-medencét lefedő magyar könyvterjesztést hozunk létre. És ez minden régiónak segítene. Hátha meghallják szavamat, illetve elolvassák soraimat a fontosabb politikusaink, és megvalósítják az álmomat.

SZEKERES LUKÁCS SÁNDOR: Szükségesnek tartom egy erdélyi könyvhálózat kialakítását. Itt be kellene vonni a támogatókat, nemcsak Erdélyből és Magyarországból, hanem az egész világ magyarságából. Fontos szerepe lenne Magyarország intézményeinek, az állami költségvetésnek, a magyar kultúrára fordított támogatásnak. Ha mi magyarok nem támogatjuk eléggé saját kulturánkat, helyettünk senki nem fogja megtenni.

TAR KÁROLY: Ha nem egymást, legalább a könyveket szeretni kell. Mert érdemes! A hátralévő rövid időben tovább folytathatjuk küszködésünk a könyvellátás javítására, az olvasók számának gyarapítására és az írók munkájának megbecsüléséért. Különösen lelombozó ez a küzdelem a végeken, a szórványoknak nevezett foszlányokban.

POMOGÁTS BÉLA: Valójában nincs igazán megoldva az a feladat, hogy a magyar könyv, bárhol jelenjék is meg a nagyvilágban (de különösen a szomszédságban), minden érdeklődő olvasó számára hozzáférhető legyen. Annak idején, amikor én töltöttem be az Illyés Közalapítvány elnöki tisztségét, létrehoztunk egy valóban nagyszabású programot annak a méltatlan helyzetnek az orvoslására, miszerint a magyar kiadványok nem jutnak el minden érdeklődő olvasóhoz. Ez persze egy jó évtizede történt, azóta az Illyés Közalapítványnak régen vége van, és nem tudok arról, hogy a korábban bizony eredményesen végzett kulturális feladatokat más intézmény magára vállalta volna. Nemzetiségvédelmező retorikával folyamatosan találkozom, eredményes programokkal és olyan anyagi ráfordításokkal, amelyek valóban a kisebbségi sorban élő magyarság anyanyelvi-kulturális gondozását vállalnák magukra, jóval kevésbé. Meggyőződésem, hogy valamiféle kulturális (és ezen belül könyvkereskedelmi) hálózatot volna szükséges kialakítani, amely kidolgozza a magyar könyvterjesztés átfogó stratégiáját, majd létrehozza a kapcsolatokat az igényesebb magyar (magyarországi és határokon túli) könyvkiadók és könyvterjesztők között. Közös stratégia és cselekvés (meg persze állami felelősség- és áldozatvállalás) nélkül ne számítsunk arra, hogy a jelenlegi nem igazán kedvező állapotok javulni fognak.

Megoldásra váró súlyos kérdésekre kell felelnünk — a könyvkiadás és a könyvkereskedelem területén is. Ezekre a kérdésekre csak közösen: közös

jószándékkal, közösen kidolgozott tervekkel, közös erőfeszítésekkel tudunk válaszolni. Egy okkal több, hogy mi: Magyarországon, Erdélyben, Felvidéken, Vajdaságban, Kárpátalján, akár a nyugati világban élő magyarok közös gondolkodást és közös cselekvési programot dolgozzunk ki. Minden olyan eszmecserének szívből örülök, amely ezt a közös munkát segíti, a közösen kialakított terveket segít megvalósítani.

BEKE SÁNDOR: *Mindannyiuknak köszönöm a beszélgetést!*

(2014—2017)

IRODALOM

BEKE Sándor:

Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben. Főszerkesztői vallo-más a folyóirat megszületéséről és életéről. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007.

BEKE Sándor — BRAUCH Magda:

Székely Útkereső (1990–1999). Laptörténet és sajtóvisszhang. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

BEKE Sándor — RÁDULY János:

Szépirodalom, néprajz, rovásírás. Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

BEKE Sándor (közveteszi):

A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000. Közveteszi, az előszót és a jegyzeteket írta, a le-velek mutatóit összeállította Beke Sándor. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

BEKE Sándor:

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján. Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. századi erdélyi könyvkiadásról, sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll, Székelyudvarhely, 2012.

BEKE Sándor:

Erdélyi Toll — az egyetemes magyar irodalom és művelődés szolgálatában. Beszélgetés sajtómunkatársakkal, szerkesztőkkel, írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal az *Erdélyi Toll* öt éves évfordulóján. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll, Székelyudvarhely, 2016

Erdélyi Magyar Ki Kicsoda 2010. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a BMC Kiadó közös kiadványa, Nagyvárad, 2010.

KÓKAY György:

A könyvkereskedelem Magyarországon. Balassi Kiadó, Budapest, 1997.

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. IV. N–R. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest—Kolozsvár, 2002.

Székely Útkereső Antológia 1990–1999. Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt írta Brauch Magda. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat 1990–1999. I–X. évfolyam. (1–53. szám). Reprint kiadás. Sajtó alá rendezte: Beke Sándor. Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008.

https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6nyvterjeszt%C3%A9s_Erd%C3%A9lyben

Kozma László

A walesi bárdok

A költemény keletkezése, a költői ihlet forrásai

Arany János 1857-ben keletkezett költeménye a nemzeti ellenállás azon nagy verseinek sorába illeszkedik, melyek áttételes módon fejezik ki a magyarság szabadságtörekvéseit. Kölcsey Ferenc 1823. január 22-én írta *Himnuszunkat*: az első és az utolsó strófában a nép—nép rímpár az akkoriban tilalmas Rákóczi-éneket idézi. Az áttételes előadásmód, a célzás nem csupán a cenzúra kikerülésének eszköze: a korhangulatot, a belső forrongást is kifejezi. Vörösmarty Mihály 1854 augusztus-szeptemberében *A vén cigány* című versében a szabadságharc bukása után festi a kiábrándultság és reménykedés hangulatát. Habár nagy költeményeink történelmünk tragikus fordulóit is ábrázolják, mégsem pesszimisták: Kölcsey az isteni kegyelemben bíz, melynek nyomán országunk újra felvirágozhat, Vörösmarty verse pedig a szállóigévé lett „Lesz még egyszer ünnep a világon” fordulattal zárul. Az erdélyi költők hasonló hangulataiból Tompa László verszárását idézzük, mely az egyéni sors tragikumával állítja szembe a reménykedést: „Így készítek — míg életem szakad — / Termőbb jövendőt, vígabb nyarakat!” (Erdélyi aratás). Idézhetjük Reményik Sándor csöndes sorait is: „Aztán — — menni a hétköznapok útján, / Császárnak megadni, ami az övé, / S a maga részét minden hatalomnak, — — / De Istennek is, ami Istené” (*Erdélyi március*).

Arany János költeménye Nagykőrösön keletkezett 1857 júniusában, ahol az ottani református gimnázium tanára volt, a befejezés már Pesthez, az 1861-es esztendőhöz köthető. Az 1850-es években több nagy balladája született, mind-egyik egyéni hangú és szerkezetű. A walesi bárdok az egyetlen, mely nem közvetlenül magyar tárgyú. Arany János lapjának, a *Koszorúnak* 1863. november 1-jei, 18-ik számában jelent meg. Alcíme: *Ó-angol ballada*, a költő névalírása nem szerepel, az a látszat, mintha a költemény fordítás lenne. A „bárd” jelentése: kelta versszerző dalnok, népi énekes. A költemény alatt Arany János következő jegyzete szerepel: „A történelem kétségbe vonja, de a mondában erősen tartja magát, hogy I. Eduárd angol király, Wales tartomány meghódítása (1277) után, ötszáz walesi bárdot végeztetett ki, hogy nemzetök dicső múltját zöngve, a fiakat föl ne gerjeszthessék az angol járom lerázására.” Arany János Gyulai Pálnak 1854. január 21-én a következőt írta: „Nem tudom, benne van-e az *aesthetica* szótárában e terminus: „eposzi hitel”, de én annyira érzem ennek hatalmát, hogy történeti, vagy mondai alap nélkül nem vagyok képes alakítani; talán nincs inventióm,

phantasiám: elég az hozzá, hogy nekem, ha építeni akarok, téglát kell és mészt.” Ennél a versnél egyik sem hiányzott: megvolt a téglát, az angol történelmi legenda, és a mészt, az aktuális politikai történések. A részletes történet már írói kidolgozás, invenció, de kellett a valóság-mag, no meg az az indulat, melyből a sustergő gúny sem hiányzik. Eszünkbe jut Füst Milán, aki a látomás és indulat szerepéről értekezett a műalkotással kapcsolatosan; ebben a versben alaposan jelen van mindkettő. Arany László a kisebb költemények 1894-es kiadásában a következő jegyzetet fűzte a vershez: „1863-ban a Koszorúban jelent meg először, de 1857-ben keletkezett, mikor egy ünnepélyes alkalommal Aranyt, Tompát, más költőket is fényes díj ígéretével hiába igyekeztek üdvözlő óda írására megnyerni.” Az ünnepélyes alkalom Ferenc József magyarországi látogatása volt. Országszerte folyt a szervezés, a fényes külsőségek éles ellentétben álltak a szabadságharc leverésével kapcsolatos sajnó emlékekkel. A költemény központi eseménye a lakoma leírása, mely áttételesen az uralkodói látogatással kapcsolatos ünnepélyes fogadásokra is céloz. A versben ez az esemény szimbolikus erejűvé nő, a walesi énekek az egész nemzet nevében kéri számon a király tetteit. Ennek a költői magatartásnak Arany költészetében széles háttere van.

Az 1850-es években Arany folytatja azt a reformkori költői, írói hagyományt, mely a jelen elé a dicső múlt nagy példáit hozza, így nyújtva vigaszt és biztatást. Az 1856 júniusában keletkezett *Szondi két apródja* című történelmi tárgyú balladájában Szondi apródjai a dalnokok helytállását jelképezik. A zárószakasz megalkuvástalan magatartásukat fejezi ki, ezúttal a magyar történelemből vett példa alapján: „Apadjon el a szem, mely célba vevé, / Száradjon el a kar, mely őt lefejezte; / Irgalmad, oh Isten, ne legyen övé, / Ki miatt lőn ily kora veszte!” A zárósor mintha Petőfire is utalna... *Szent László* című versében a Bach-korszak szomorú jelenével a dicső múltat állítja szembe, akárcsak korábban a reformkor többi nagy költője. A forradalom utáni elnyomatás éveiben Szent László „Félrebillent koronáját / Halántékin igazítja.” Arany Hunyadi-balladaciklust is tervezett, melynek néhány darabja el is készült.

Eb ura fakó!

A versbeli megfelelések kora eseményeivel természetesen nem közvetlenek, de a jó versben minden egybevág. Ferenc József kitűnő lovas volt, Edward király is lóháton járja be új tartományát, melyet megfosztott önállóságától. A lovaglás leírása háromszor ismétlődik: az 1. versszakban Edward „léptet fakó lován”, a 6. versszakban az első két sor ismétlődik, ugyancsak léptet, a 26. versszakban a király már vágat, mintha a sorsa elől menekülne, az ige fokozást fejez ki. A háromszori ismétlés szerkezetileg is tagolja a verset. De miért fakó ez a paripa, miért ennyire hangsúlyos az ábrázolása? Beke József 2017-ben megjelent *Arany-szótára* szerint a szó jelentése: fénytelen, sárgás színű. A versnek azonban szerkesztési elve a kettős jelentés, a célzás, hiszen világosan érezzük, hogy nem óan-

gol balladáról, hanem aktuális politikai történésekről van szó. Nincs ez másképpen a stilisztikai eszközök, alakzatok szintjén sem. Az etimológiai szótár szerint a fakó származékszó, mely a fa főnévből keletkezett *-kó* képzővel. A „fához hasonló színű” jelentése is kifejlődött, majd a fakó kutya, fakó ló kapcsolatokból az állat színe alapján a színt kifejező melléknév már jelentette magát az állatot is. Régebben „kuvasz” jelentésben is használatos volt. Ezt őrzí az „Eb ura fakó” kifejezés, melynek jelentése O. Nagy Gábor *Magyar szólások és közmondások* című műve alapján: parancsolj a kutyának, tehát kutyának ura az eb, de nem nekem. A Rákóczi szabadságharc idején, 1707-ben az ónodi országgyűlés ezzel a felkiáltással mondta ki az elszakadást Ausztriától, az akkori császárt is Józsefnek nevezték. Ferenc Józsefet csak a vers keletkezése után, az 1867-es kiegyezéskor koronázták magyar királlyá, Arany János azonban jó előre megfosztotta trónjától. Sőt, a költemény befejezésében a királyt megőrüléssel sújtja, Edward már aludni sem tud, szüntelenül hallja az ötszáz walesi bárd, „a vértanúk dalát”. Célzás ez a forradalom mártírjaira, de jelenti a költői helyállás kifejezését is. A „fakó” ugyan jelzőként és a lóval kapcsolatban szerepel, de a vers 10. és 12. strófájában megjelenik az „eb” kifejezés is, Edward nevezi így a walesi urakat. Azonban így saját fejére mond ítéletet, hiszen az ebeknek csak fakó, tehát fakó kutya lehet az ura. Azoknak igen, de nem a walesi uraknak és főképp nem a magyar nemzetnek. Szikrázóan gúnyos etimológia, tömör célzás, szótörténet, történelem és politika együtt.

Petőfi Sándor emléke

*A walesi bárdok*ban a harmadik bárd énekében világos utalás történik Petőfire. Arany János Petőfire emlékező más verseinek is eszközei közé tartozik az utalás, a célzás, mintha a nevet fájna kimondani. A bárdok éneke a költészet műfaji sokszínűségével emlékezteti az uralkodót véres tetteire. A szabadságharcban Arany János is szolgált nemzetőrként, barátját, Petőfit pedig több versében megénekelte. *Emlények* című, 1851-ben írt versének kezdő szakasza: „Ki nékem álmaimban / Gyakorta megjelenesz, / Korán elhunyt barátom, / Van-é jel síri fádon, / Mutatva, hol pihensz?” 1855-ben pedig: „Gyakran, ha az ég behunyta már szemét, / Gyakran érzem lobogni szellemét.” *Egressy Gábornak — Midőn törökországi bujdosásából visszatért* című, 1850-ben keletkezett versében írja: „Ő, kit úgy szerettem, ő, kit úgy szerettél, / A közös barát nincs örömmünnepednél, / Lantja mélyen hallgat.” Egressy a kor ünnepezt színésze, Petőfi barátja volt. 1844–45 körül valószínűleg ő készítette Petőfiről az egyetlen fennmaradt fotográfiát. 1848. március 15-én este a Nemzeti Színházban a közönség éljenzésétől kísérvé szavalta el a *Nemzeti dalt*. Részt vett a szabadságharcban, ezért halálra ítélték, csak Törökországból való visszatérése után kapott kegyelmet. 1866-ban halt meg, a színpadon lett rosszul. Petőfi 1844. augusztus 7-én született versének címe: *Egressy Gáborhoz*. E versben található a következő sorok: „A költő ír, csak hogyha kedve tartja. / A képíró, ha kedve tartja, fest... / És a színészt befogják az igába, / Habár halállal

sujtja őt az est.” Mennyire megváltozott a világ a szabadságharc leverésével: a színész száműzetéséből tér haza, egy ideig a fellépéstől is eltiltják, örülnie kell, hogy nem végzik ki, a költő-barát elesett... De a szomorúságban, a bánatban, a gyászban *A walesi bárdok* szikrázó keménysége is érlelődik. A költeményben a cselekménynek csak a leglényegesebb mozzanatai villannak föl, a keményen pattanó rímek, a feszes ritmus nem csupán az indulatot, a keserű gúnyt is kifejezik. A „lágyan kél az esti szél” szelíd „l” alliterációi is drámai ellentétet érzékeltetnek: ne szülj rabot, te szűz!

A walesi bárdok ihlető forrását nem korlátozhatjuk egyetlen uralkodói látogatásra, általános hangulatot és magatartást fejez ki. Szerepel benne a barát, Petőfi elvesztése fölötti fájdalom, erre, ahogyan elemeztük, utalás is történik. Sorolhatjuk a korabeli egyéb történelmi-politikai eseményeket: az 1861-es országgyűlés feloszlását, Széchenyi műveinek megjelenését. Megjegyezzük, hogy a vers keletkezésének pontos körülményeiről viták folytak — véleményünk szerint Arany János itt átfogó választ adott a kor eseményeire, kitűnően ábrázolta a megalázott nemzet érzelmeit, ezért a korabeli történések egyes mozzanatait nem lehet egyetlen ihletforrásként elkülöníteni. Az utalások nyilvánvalók, minden olvasó tudta, kiről, milyen eseményekről van szó. Az áttételes ábrázolásmód ebben az esetben sokkal erőteljesebb, mint a közvetlen kimondás lenne. Az olvasót bevonja az alkotás folyamatába, szinte része lesz a cselekménynek, hiszen ki kell találnia, kire, mire vonatkoznak az utalások, sejtetések. Együtt sápad el a walesi urakkal, együtt kiált fel az énekesekkel. Az úgynevezett balladai homály éppen a szorosabb kommunikációnak lesz az eszköze, a művet valóban a magunkénak érezzük.

A költemény szerkezete

A költemény 31 négysoros versszakból áll. A versszakok többször összekapcsolódnak, nem ponttal záródnak, a gondolat a következő strófában is folytatódik: a drámai dikció szétfeszíti a formai kereteket, mégis fegyelmezett marad. A versforma jambikus, 8/6-os osztású, félrímes angol-skót balladaforma. A jambusokat helyenként ciklikus anapesztusok helyettesítik, ez megnöveli a sor szótag-számát: „Van-e ott folyó és földje jó?”, „Vadat és halat, s mi jó falat”, „Ti urak, ti urak, hitvány ebek!” A ritmizálás jól illik a feszült, nyugtalan tartalomhoz. A vers rímképlete: x b x b, tehát a második és a negyedik sorok rímelnek. A világirodalmi lexikon leírása szerint az ún. Chevy Chase strófa egy 14-ik századi skót hátrincidenst feldolgozó 16. sz-i angol—skót népballada formája. Arany János a *Sir Patrick Spens* című skót balladát 1853-ban fordította le ebben a formában. Kölcsey Ferenc 1817-ben keletkezett versében alkalmazta: „Rákóczi hajh, Bercsényi hajh! / Magyartok gyászban ül, / Míg leng a szellem tőletek, / S már lelke sem hevül”. Arany János előtt legnevezetesebb ilyen formában írt versünk Vörösmarty Mihály *Szózata*. A költemény ihlető élménye esztétikai is: a másban kifejezés, az áttétel az egyik leghatásosabb stilisztikai eszköz. Az angol—skót bal-

ladaforma mellett a magyar népköltészeti hagyományokra, balladaformára is gondolnunk kell, hiszen Petőfi és Arany a népköltészet formái, tartalmi, stilisztikai elemeit beemelte a műköltészetbe. A feszes előadásmód, a tömör nyelv, a szentenciaszerű fordulatok, a kihagyásos szerkezet jól illik a tartalomhoz.

A walesi bárdok cselekménye a jelenben játszódik, ezt az igealakok fejezik ki, ez is a drámai hatás eszköze, sőt utalás arra, hogy mostani eseményekről van szó. A ballada történelmi idejére csak néhány múlt idejű igealak utal. Az átképzéletes előadásmód, a múlt jelenkénti ábrázolása más Arany-műveknek is eszköze, itt azonban külön jelentősége van. A jelen időt nem csupán az átélés ereje teremti meg, csakugyan a jelenben vagyunk, annak hangsúlyozása, hogy Edward *angol* király, éppen az ellenkezőjét jelenti: nem az angol uralkodóról van igazából szó...

A ballada cselekményét a király lovaglása tagolja. Az 1-5 versszakban az elnémitott tartományt járja be egyik udvaronca hízelgő szavait is halljuk. A 6-25. versszakban a király megérkezik Montgomeryben, ez a rész tartalmazza a „híres lakoma” leírását és a bárdok énekét. A 26-31. versszakban a király vágatva érkezik Londonba, ahová elkíséri a máglyahalálra ítélt bárdok éneke. A vers legterjedelmesebb szerkezeti egysége a lakoma leírása, a dalnokok éneke és a király kurta parancsai, melyekkel máglyahalálra ítéli az énekeseket. A harmadik párbeszéd a költemény zárójelenetében Edward király örületéhez kapcsolódik, aki a némaságban is a vértanúk énekét hallja.

A drámai szerkesztés része a megszólalás, a párbeszéd, mely dinamizmust ad a cselekvésnek. A szereplők: az elbeszélő, a 2-5. versszakban a király és a neki tetsző szavakat mondó udvaronc, a középső részben a király és a három bárd, a befejezésben a király és a parancsát közvetítő udvaronc, talán a lord-major. Az első és a harmadik részben a megszólalók személytelenek maradnak, beleolvadnak a lakajok szürkeségébe, nincs önálló akaratuk. A három bárd jellemzése viszont egyedi, életkoruk, költői stílusuk is különbözik. A narrátor, az elbeszélő maga a költő, nem kommentálja, nem értelmezi a szereplők szavait, megnyilvánulásait, azok önmagukért beszélnek. Azonban mégsem közömbös, hiszen nyilván ő írja meg az egyes szerepeket, ebben tükröződik viszonya az adott történelmi helyzethez. De túl ezen, Arany János, a drámafordító egy érdekes stilisztikai megoldást talált arra, hogy az elbeszélőt is bevonja a párbeszédédekbe. Először Edward ismétli meg az elbeszélő, a narrátor szavait, de ebből szembenállást bontakoztat ki — a „Vadat és halat” kifejezés ismétlődik. A következőkben az agg walesi bárd ismétli a narrátor szavait: „Fegyver csörög, haló hörög.” A háttérben álló mesélő így közvetlenül, mintegy a bárd szerepében juttatja kifejezésre gondolatait, vádolja a királyt. Ez a szemléletváltás is a drámai kifejezés eszköze, a látzólag szenttelenebb elbeszélő is beáll a bárdok sorába. Annál inkább, mert a harmadik bárd éneke az elesett Petőfire utal, Arany János itt első személyben kíván szólni, személyes elszámolnivalója van a zsarnokkal. Ezáltal a szerkezet is tömörebbé válik, a ballada szereplői nem különülnek el, kapcsolatba lépnek egymással. Ez nem a modern dráma kívülálló, szenttelen narrációja, hanem aktív

részvétel magában a cselekményben. A harmadik bárdban pedig az ének tárgya alapján ismerhetjük fel Aranyt, hiszen az ének Petőfire utal. A 27. versszakban az elbeszélő a király 10. és 12. versszakban föltett kérdésére válaszol: „Ne éljen Eduárd?” — „De egy se bírta mondani / Hogy: éljen Eduárd.” A távoli visszautalás szerkezetileg is egybekapcsolja a verset. A bárdok és a király is párbeszédet folytat: az első bárd Edward kérdésére: „Hol van, ki zengje tetteimet” így kezdi énekét: „Itt van, király, ki tetteidet / Elzengi”. A második bárd a „Ha! lágyabb ének kell nekünk” felszólításra válaszol: „lágyan kél az esti szél”. A harmadik bárd „kéretlen s hivatlanul” áll elő, dala szövegesen nem kapcsolódik Edward felszólításához, általánosítva fejezi ki az elutasítást. A retorikai eszközök vonatkozásában ez fokozást jelent, a harmadik énekes valamennyiük nevében szól. Jellemző, hogy éppen ő siratja el Petőfit.

Természetszemlélet

A költeményben lefestett drámai jelenetet természeti képek egészítik ki. A békés munka, a földművelés hétköznapijai ellentétükbe fordulnak, a szavak, kifejezések metaforikus, kettős jelentést nyernek. A nyitóképben a kövér füvet „pártos honfivér” öntözi. Az „igába hajt” kifejezés a nép rabságát jelenti. A „tallóz”, „levágva” egyszerre idézik az aratás és a megtorlások képét. A kereszt egyaránt jelent gabonakeresztet és a nép levágott fiait. A 4. versszak a magyar haza leírása, azonban a hízlegő udvaronc hangja disszonanciát fejez ki: a föld, a folyó, a hegyvölgy az elnyomó számára csak meghódított terület. A formai elemek, a rímek kemény csattanása Arany János satirikus szemléletét jelzik. A lágy szél az özvegyek panaszát hozza, a kunyhók sírként hallgatnak. A zárókép hatalmas körpanoramájában a látóhatár a máglyák fénytől piroslik — alföldi kép ez is, de mennyire eltér más verseinek ábrázolásától! Mintha azt is éreztetnék ezek a metaforák: a király a természet rendjét is megzavarta, bűnhődnie kell.

Szakralitás

Arany János költészetére jellemző a szakrális szemléletmód. E költemény közvetlen előzményei közül először az 1851-ben keletkezett *Ráchel siralma* című verset emeljük ki, mely újszövetségi történetet, Heródes vérengzését idézi, áttételesen utalva a szabadságharcra: „Zsarnoki féltésed vérengzése volt ez: / De tudd meg, de tudd meg, vérszopó Heródesz, / Hogy ő nincs elveszve! / Napjaid számítvák, megifjult az idő, / És, kitől rettegsz, nem féli fegyverid ő, / Az Ige, az eszme!” A walesi bárdok ajkán is „ige hallatik”. Az 1856-ban keletkezett *Szondi két apródjában* „Két ifiu térdel, kezökben a lant, / a kopja tövén, mintha volna feszület” — Szondi halálát, hősiességét a keresztáldozattal kapcsolja össze. *A walesi bárdok*ban is föllelhetjük a szakrális kifejezéseket: a „fehér galamb, ősz bárd” értelmezős szerkezetben a hasonló megelőzi a hasonlítottat, a metaforát az áthajlás is hangsúlyozza. A kép bibliai utalás, a békesség jelképe, mely ellentétben áll a vé-

res eseményekkel. A „kereszt” szillépszis, kettős jelentésű szó, egyszerre idézi a gabonakeresztet és elvont jelentésében a nép szenvedését. Így értjük meg a zárósort, miért a „vértanúk dalát” éneklük a bárdok — ennek a képnek is vannak szentírásbeli megfelelői. A Petőfi emléket idéző bárd kobzán „ige” zendül. Más Arany-versben e kifejezésnek szakrális jelentése van, illik a „vértanúk” fogalmához.

Versforma, rímelés

A versforma fentebbi megjelölése csak hozzávetőlegesen fejezi ki Arany János formai variációit, melyekben teljes költői gyakorlata és feszes drámaszerkesztői képessége is megmutatkozik. A jambikus ütem több helyütt hangsúlyosként is értelmezhető, szimultán ritmus. A lüktetés mintha a lódobogás ritmusa lenne, a sorsé, mely végül elragadja Edwardot, melynek csak látszatra az ura. A feszes ritmust jól egészíti ki a belső rímek sora. Edward megszólítása, a Sire a sír szóra rímel, ezáltal a király megszólítása kettős értelmű lesz, keserű gúnyt fejez ki. Igaz ugyan, hogy a költő nem magyaráz és kommentál, de ezek a tömör stilisztikai eszközök éppen az áttételek útján fejezik ki véleményét. Az Eduárd — bárd rím háromszor ismétlődik, a harmadikban megfordul a sorrend, az egyéb ismétlődések is variálódnak. Az ismétlések fokozást fejeznek ki, másodsorra a dal átokká válik.

A rímforma félrím, a rímtelen sorokban azonban több helyen találunk belső rímet. Ennek formái: a belső rím a rímtelen első sorban található: 19. szakasz: „Ah, lágyan kél az esti szél”; — a belső rím a harmadik sort ékesíti: 3. szakasz: „Mint akarom, s mint a barom”; 6. szakasz: „Körötte csend amerre ment”. A félrím keresztírmé alakulhat, amennyiben az 1-3. sor is rímel; 14. szakasz: fennakad — galamb, de a szakasz első sorában is van belső rím: bennszakad — fennakad. Vannak versszakok, melyekben a nem rímelő sorok mindegyikében megcsendül a belső rím, következetesen új rímrendszert hozva létre. Egyik példa: 9. szakasz: „S mind, amiket e szép sziget / Ételt-italt terem; / S mind, ami bor pezsegve forr / Túl messzi tengeren.” A félrímes versszakban tehát három rímpárt találunk! Fölvívjuk a figyelmet az „sz” és a „t” alliterációjára is.

A rímképletre a félrím tehát csak közelítő meghatározás, a feszes, változatos rímelés hű kifejezője a nyugtalan, vibráló gondolati tartalomnak. A belső rímekre további példák: Kunyhói mind hallgatva, mint; Földet, folyót legelni jót; Körötte csend amerre ment; Sürgő csoport, száz szolga hord; Vadat és halat, s mi jó falat; Egymásra néz a sok vitéz / A vendég velsz urak — alliteráció is; Fegyver csörög, haló hörög — alliteráció; Kobzán a dal magára vall — mozaikrímmel kombinálva; Körötte ég földszint az ég — homonim rím; Áll néma csend, légy szárnya bent. Megint más a 7. versszak összecsengése: a rímtelen 1. és 3. sor élén a Montgomery földrajzi, majd személynév áll, a következő kifejezés, „a vár” más összetétel tagjaként ismétlődik.

Az ismétlések tovább bővítik a rímvariációkat, hiszen a sorok teljesen vagy részben azonosak: például a „Fegyver csörög, haló hörög” megismétlése két

szomszédos versszak harmadik és első sorát fogja össze. A szöveg azonos, azonban az elbeszélő szavait, ahogyan föntebb is kitértünk rá, a walesi bárd ismétli. A sorismétléses variációval 1854-ben keletkezett Bor vitéz című balladájában találkozunk. Az ott alkalmazott rímképlet neve pantum, melyben mindegyik szakasz 2. és 4. sora a következő szakasz 1. és 3. sorában ismétlődik. A walesi bárdokban az ismétlés csak két helyen jelenik meg, rendje is egyéni. E versében színesíti a rímképletet, gondolati párhuzamot és szemléletváltást valósít meg. Barátjának, Petőfinek az emlékét a rímelés finom eszközeivel is megidézi: „Elhullt csatában a derék —; Emléke sír a lanton még —; két egymást követő versszak egyébként rímtelen első sora is összerímel, a „derék” szóval még ugyanannak a versszaknak a harmadik sora is rímel, azonban csak magánhangzó-asszonánccal, mintha ez is a fájdalmat fejezné ki: „ejtené”, a szó végéről a mássalhangzó is hiányzik, az összecsengés mélyről jövő, távoli. Az utolsó előtti versszak 3. sorának „átkait” szava visszarímel az előző versszak 2-4 sorára: „hallatik — alhatik”. A szó a 3. bárd énekében fordult elő. Ott a „derék” melléknév a ritkább főnévi értékben jelenik meg, „derék embert” jelent. De, mivel általában melléknévként, jelzőként használjuk, a hiányzó főnév barátjának hiányára is utal.

A rímek között tiszta rímek és asszonáncok egyaránt megtalálhatók. Asszonánc: te tetted ezt — kereszt; harmadik — hallatik; utcaín ez — bármi nesz, mozaikrímszerű variációval. A *szsz* zöngés-zöngétlen összecsengés különösen hatásos. A „derék — ejtené” magánhangzó-asszonánc, mely a következő versszak „derék” rímével folytatódik, a tompa összecsengés az emlékezés hangulatát festi. Tiszta rím: akarom — barom; Velsz — lelsz; Eduárd — bárd.

A rímrendszer fontos kiegészítői a betűrímek, az alliterációk. „Ne *szülj* rabot, te *szül*! anya / Ne *szoptass* csecsemőt!... / S int a király. S elérte még / A *máglyára menőt*.” Az idézetek az áthajlásnak, enjambementnek is példái, a versmondat nem igazodik a sorvéghez, áthajlik a következő sorba. A drámai hatást fokozzák a sor belsejében induló mondatok is. A király nyugtalanságát a „bosszant bármi nesz” alliterációja hangsúlyozza. Ezek a stíluseszközök a verslogika rendjében helyezkednek el, erősítik a szentenciaszerű összefoglalásokat, melyekben egy-egy gondolat, érzelem összegződik.

Stilisztikai eszközök

A szóismétlés a jelentés kiegészítésének eszköze. A distinkció stilisztikai alakzatában például ugyanaz a kifejezés tér vissza, hangsúlyozva a szójelentés negatív vagy pozitív vonásait. E versben a visszatérő szó jelzőt is kap: „Edward király, angol király” — a hangsúlyozás, a kiemelés azt sugallja, hogy talán nem is angol királyról van szó, gúnyos felhangja van. „A nép, az istenadta nép” — a jelző jelentése: szánalomra méltó, a megvetést is kifejezi, melyet az uralkodó érez a nemzet iránt — ezzel őt magát jellemzi. Hasonló, jelentéskiegészítő, bővített szóismétlés a Szondi két apródjában is előfordul: „Rá visszasüt a nap, ádáz tusa napja.”

Találkozunk a fokozás, a klimax és a negatív fokozás, az antiklimax stilisztikai eszközével is. A két záróstrófában a hangszerek zengése egyre erősödik: síp, dob, zene, harsona — az utóbbi alliterációval. A csattanó, a fokozás csúcspontja, akárcsak Beethoven IX. szimfóniájában, az emberi kórus, a vértanúk dala. A 14. szakaszban negatív fokozás valósul meg, kifejezve a fokozatos elhalkulást: „Szó bennszakad, hang fennakad, / Lehellet megszegik”. A lehellet, hang, szó sorrendbe állítás szinte nyelvészeti tanulmány.

A drámaiságot áthajlások erősítik: özvegyek / panasza: birtokos szerkezet áthajlása, a sor végén a pillanatnyi szünet drámai erejű. A költemény zárósorát tárgyias szerkezet áthajlása hangsúlyozza: „Ötszáz énekli hangosan / A vértanúk dalát.” A zárósor grammatikai csattanó is: a tömör belső rímes szókapcsolatok, töisméltések egy-egy alakzatba, szókapcsolatba sűrítették a lényegét, ezek megkoronázása a befejezés. Érdekes áthajlás a visszafelé számítva harmadik versszakban a „légy szárnya bent, / se künn, nem hallatik. A bent — künn összetartozó szópár szétválasztásával és a közbeékeléssel a csend nagyságát érzékelteti.

A belső rímekkel összefűzött szavak sajátos kettőzések, tömörebbé teszik a szókapcsolatokat, az az érzésünk, hogy csakis így tartozhatnak össze. Megjelennek a kötőszavas szóösszetételek is: szem-szájnak, ételt-italt; síp-dobon; lazább kapcsolat a vadat és halat; bennszakad — fennakad. Ezek a kifejezések tömören összegeznak, a teljességet fejezik ki, a költői fogalomalkotás eszközei. Állhatnak több tagból is, például a pusztítás leírása: „fegyver csörög, haló hörög”. A szóösszetétel metaforát sűrít: vértóba, máskor tömörségével foglalja össze a gondolatot: vérszagra, az utóbbi kettő egy versszakon belül a halmozás stíluseszköze. További összetételek: lángsírba, földszint.

A tömör metaforák és hasonlatok a jellemzés és hangulatábrázolás eszközei: kunyhói mint megannyi pusztá sír; orcáikon, mint félelem sápadt el a harag; halomba, mint kereszt. A „légy szárnya bent, se künn, nem hallatik” kifejezés a csendet jellemzi, hagyományos kifejezést, metaforát éleszt föl, old cselekvésbe: (olyan csend van, hogy) a légyzúgást is (meg lehet) hallani.

Érdekes a Montgomery földrajzi és személynév mondattani szerepe: először névszói állítmány, a második előfordulásakor alany. A „Te tetted ezt, király — Király, te tetted ezt” variációs ismétlés, mindkét esetben rímel is, a hangsúlyozás eszköze. Az ismétlés mozaikríme „te tetted ezt — kereszt” a fokozás eszköze. A ξ — ξ zöngés-zöngétlen összecsengés úgy szisszen, mint a kirobbanó indulat. A befejező versszakok drámaiságát közbeékelés fokozza: „Ötszáz, bizony, dalolva ment / Lángsírba velszi bárd.” A hatásos $\xi\xi$ rímelés a befejező képeket fordított sorrendben festi: „utcáin ez — bármi nesz.” Föltűnő, hogy ez a kemény vers mennyire zenei, a dalnokok stílus is különböző, az alliterációk, rímek hol lágyabbak, hol keményebbek. Sok a zenére utaló kifejezés is: bárd, zengje, húrjába, ének, dal, kobzán, lanton, énekest, síp, dob, zene, harsona, kürtön. A csattanó maga is a zene fölerősödése. Eszünkbe jut, hogy Arany János is játszott hangszereken, zenét is szerzett.

A költeményben több stílusréteg jelenik meg. A szereplők határozott csoportokba rendezhetők, a megszólalókat stílusuk is jellemzi. Edward gúnyosan, durván beszél, a dalnokok stílusa emelkedett, ünnepélyes, a 4. versszakban megjelenő udvaroncé alázatos. Az elbeszélő nem magyaráz, a megszólalók önmagukat jellemzik. A leírások azonban nem közömbösek, a tájképek feszültséggel telítettek. A költői szöveg dinamikus: előfordul a kérdés, felkiáltás; a tagolás eszköze többször a kettőspont, ez az írásjel a feszes szerkezetre utal. A kimondatlan gondolatot többször gondolatjel érzékelteti: Emléke sír a lanton még — (23. szakasz), a megoldás párhuzamos az előző szakasz első sorával. A megszólalásnak a csend is a kiegészítője, a gondolatjel mintegy megnyújtja a sorvégi szünetet. Az utolsó négy szakaszban felkiáltójelek és kérdőjel érzékelteti az uralkodó zaklatottságát, azonban a zárószakaszban csak kettőspontot és pontot találunk, az utóbbi a kijelentő mondat zárása. A közlés csak látszólag szenvtelen, éppen így ellenpontozza az előző versszakok zaklatott mondatszerkesztését: a vértanúk dala félelmetes nyugalommal közvetíti az ítéletet.

A sokszínűség a szóhasználatot is jellemzi, ahogyan arra kitértünk, a vers szavai, kifejezései az élet sokféle területét ölelik föl. Megtalálhatók a fölművelés kifejezései, jelen van az emelkedettebb, a szakrális jelentésekhez kötött stílusréteg, a király parlagias megnyilvánulásai, a bárdok indulatait kifejező fordulatok. Egyes szavakkal kapcsolatban is találunk érdekességeket. A „tereh” szó: voltaképpen archaizálás, az Arany János által használt alak a régebbi, a későbbi „teher” hangátvetéssel keletkezett. Az „ingere — is tereh” mozaikrím, a „h” néma. A magyar nyelv értelmező szótára szerint a ma már régiesnek ható „honfivér” Vörösmartynál is előfordul: „Vért piroslik hősi arculatja, / honfivért a kardnak markolatja.” A „hon” akkorra már elavult szót a nyelvújítás hozta vissza, származékszavai a nyelvújítás korához köthetők. A költemény emelkedett-ünnepélyes stílusrétegéhez tartozik, mint az „ige”, a „diccsel” kifejezések. A „dics” jelentése: dicséret, hódolat, a „dicstelen” szóban is él. Ma már régies hangulatú szó, a 18-19 században volt inkább elterjedve, Adynál már archaizálásnak számít: „Meghal minden és elmúlik minden, / A dics, a dal, a rang, a bér.” A „pártos” jelentése: lázadó, pártütő — persze, Edward király szerint ilyen a walesi nép. A „Fejére szól, ki szót emel” tőisméltéses alakzat. A „hallatik” régies szó, jelentése: emberi hang, beszéd hallható, hallik, hallatszik. A lehellet mássalhangzónyújtás, ritmikai okok indokolják.

Arany János balladája összefoglalója a költői feladatvállalásnak, a költészet értelmének. A művészet fontosságát persze valamilyen eltorzult formában Edward király és a mindenkori zsarnokok is érezték, különben miért várták volna el a dicsőítő verseket, sematikus szobrokat, gátlástalan tetteik dicséretét? A méltó választ azonban a közelmúlt diktátorai is megkapták: Illyés Gyula remekműve, az *Egy mondat a zsarnokságról*, az 1950-es évek elején született, kifejezve a népnek a zsarnokkal szembeni érzelmeit.

Arany János

A WALESI BÁRDOK

Edward király, angol király Léptet fakó lován: Hadd látom, úgymond, mennyit ér A velszi tartomány.	S mind amiket e szép sziget Ételt-italt terem; S mind, ami bor pezsegeve forr Túl messzi tengeren.
Van-e ott folyó és földje jó? Legelőin fű kövér? Használt-e a megöntözés: A pártos honfivér?	Ti urak, ti urak! hát senkisé Koccint értem pohárt? Ti urak, ti Urak!...ti velsz ebek! Ne éljen Eduárd?
S a nép, az istenadta nép Ha oly boldog-e rajt? Mint akarom, s mint a barom, Melyet igába hajt?	Vadat és halat, s mi az ég alatt Szem-szájnak kellemes, Azt látok én: de ördög itt Belül minden nemes.
Felség! valóban koronád Legszebb gyémántja Velsz: Földet, folyót, legelni jót Hegy-völgyet benne lelsz.	Ti urak, ti urak, hitvány ebek! Ne éljen Eduárd? Hol van, ki zengje tetteim — Elő egy velszi bárd!
S a nép, az istenadta nép Oly boldog rajta, Sire! Kunyhói mind hallgatva, mint Megannyi pusztá sir.	Egymásra néz a sok vitéz, A vendég velsz urak; Orcáikon, mint félelem Sápad el a harag.
Edward király, angol király Léptet fakó lován: Körötte csend amerre ment És néma tartomány.	Szó bennszakad, hang fennakad, Lehellet megszegik, — Ajtó megől fehér galamb, Ősz bárd emelkedik.
Montgomery a vár neve, Hol aznap este szállt, Montgomery, a vár ura Vendégli a királyt.	Itt van, király, ki tetteidet Elzengi, mond az agg; S fegyver csörög, haló hörög, Amint húrjába csap.
Vadat és halat, s mi jó falat Szem-szájnak ingere, Sürgő csoport, száz szolgáló hord, Hogy nézni is tereh;	„Fegyver csörög, haló hörög, A nap vértóba száll, Vérszagra gyűl az éji vad: Te tetted ezt, király!

Levágva népünk ezrei,
 Halomba, mint kereszt
 Hogy sírva tallóz, aki él:
 Király, te tetted ezt!”

Máglyára! el! Igen kemény —
 Parancsol Eduárd —
 Ha! lágyabb ének kell nekünk;
 S belép egy ifju bárd.

„Ah! lágyan kél az esti szél
 Milford-öböl felé;
 Szüzek siralma, özvegyek
 Panasza nyög belé.

Ne szülj rabot, te szűz! anya
 Ne szoptass csecsemőt...!”
 S int a király. S elérte még
 A máglyára menőt.

De vakmerőn s hivatlanul
 Előáll harmadik;
 Kobzán a dal magára vall,
 Ez íge hallatik:

„Elhullt csatában a derék —
 No halld meg Eduárd:
 Neved ki diccsel ejtené,
 Nem él oly velszi bárd.

Emléke sír a lanton még —
 No halld meg Eduárd:
 Átok fejedre minden dal,
 Melyet zeng velszi bárd.”

Meglátom én! — S parancsot ad
 Király rettenettest:

Máglyára, ki ellenszegül,
 Minden velsz énekest!

Szolgái szétszáguldanak,
 Ország szerin, tova.
 Montgomeryben így esett
 A híres lakoma. —

S Edward király, angol király
 Vágtat fakó lován;
 Körötte ég földszint az ég:
 A velszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment
 Lángsírba velszi bárd:
 De egy se bírta mondani
 Hogy: éljen Eduárd. —

Ha, ha! mi zúg? ... mi éji dal
 London utcáim ez?
 Felköttem a lord-majort,
 Ha bosszant bármi nesz!

Áll néma csend; légy szárnya bent,
 Se künn nem hallatik:
 „Fejére szól, ki szót emel!
 Király nem alhatik.”

Ha, ha! elő síp, dob, zene!
 Harsogjon harsona:
 Fülembé zúgja átkait
 A velszi lakoma...

De túl zenén, túl síp-dobon,
 Riadó kürtön át:
 Ötszáz énekle hangosan
 A vértanúk dalát.

Málnási Ferenc

Erdélyi anyanyelvoktatás —
irodalmunk tükrében
XXXV.

Anyanyelvoktatásunk 1989 után (II.)

A román Statisztikai Hivatal és a Megyei Tanfelügyelőségek adatai, évi jelentései alapján összeállított dokumentumok alapján Murvai mélyebbre ás, tényeket sorol fel, kérdésekre ad dokumentált válaszokat, amelyek nemzeti közösségük, anyanyelvoktatásunk létének, jövőjének egyik legfontosabb elemei. Románia országos oktatási hálózata az 1989–90-es tanévben 27283 óvodát és iskolát tartalmazott, ez a szám 1999-re 29298-ra emelkedett, ami 2105 új intézményt jelent. Az 1989–90-es tanévben 2145 magyar nyelvű intézményünk volt, 1998–99-ben pedig 2419, azaz 274-gyel több! Anyanyelvű szakmai oktatás 1989 előtt gyakorlatilag nem volt. Az 1989–90-es tanévben már 107 intézményünk működött, 1992-ben 151, 1995-ben 128. A számbeli csökkenés a tanügyi törvény körül folyó parlamenti és a parlamenten kívüli viták eredménye — véli Murvai (2000. 16.). „Az állami szakmai oktatásban, a műszaki, gazdasági, közigazgatási, mezőgazdasági, erdőgazdálkodási, hegyvidéki mezőgazdasági líceumi oktatásban a szakképzés román nyelven történik, a lehetőségektől függően biztosítva a szakkifejezéseknek az elsajátítását magyar nyelven is” (*Románia Hivatalos Közlönye*, I. rész, VIII. évfolyam, 105.). Tehát nincs magyar nyelvű szakoktatás, csupán a szakkifejezések elsajátítása a lehetőségektől függően! Már ismerjük, hogy a „lehetőségek” nem mindig léteznek! Kitervelt, megfontolt homogenizálási törekvések ritkán találják meg a lehetőségeket! Bár az 1978-ban hatályba lépett törvény biztosította a magyar nyelvű szakoktatást. Az 1997-ben elfogadott sürgősségi kormányrendelet megváltoztatta a 84/1995-ös törvény 122-es cikkelyét, újból biztosította a magyar nyelvű szakoktatást. Hullámvölgy ez a javából! S kinek a kárára? Nemzeti közösségünk, szakmát tanulni akaró gyermekeink, mindannyiunk tanítványai kárára!

Örömmel jelenti Murvai (2000. 16.), hogy az állami iskolahálózat mellett két új oktatási forma is megjelent. Az egyik a magánoktatás, amely a 84/1995-ös törvényben nyerte vissza az 1948-ban elvesztett jogi státusát: „Az országos okta-

tási rendszer állami és magánoktatási egységekből és intézményekből áll” (*Románia Hivatalos Közlönye* I. rész, VII. évfolyam 105. 5.). A magánoktatás nehezen tudott teret hódítani, az 1998–99-es tanévben is csak 104 magánóvodát és magániskolát tartunk számon országszerte. A kisebbségi oktatásban még nehezebben indult be a magánoktatás, 1989-ben három óvoda, két általános iskola és három poszt-szekunder oktatást biztosító intézménynek sikerült működési engedélyt szereznie. Az egyházi oktatást illetően 1991-ben, az akkori oktatásügyi miniszter, Gheorghe Ștefan, rendeletben intézkedett az egyházi fennhatóságú líceumok létrehozásáról, és ezek állami támogatásáról. A 85/1995-ös tanügyi törvény 9. szakasz 2. pontja egy kiskaput nyitott az egyházi iskolák számára: „Az állam által elismert vallásfelekezetek az Oktatásügyi Minisztériumtól és vallásfelekezeti személyzetképzés szükségleteinek megfelelő sajátos oktatás megszervezését kérhetik csakis a gimnáziumi vagy a líceumi oktatás abszolvensei számára” (*Románia Hivatalos Közlönye*, I. rész, VII. évfolyam, 105. 2-3.). Az 1998–99-es tanévben magyar nyelven 9 római katolikus, 6 református, 1 unitárius és 1 adventista líceum működött.

Márton Áron, szentéletű püspökünkkel valljuk: „Az iskola, ha nem templom, akkor barlang!” Erdély római katolikus püspöke — a református, az unitárius, s az evangélikus egyházi vezetőkkel együtt — mindenkor a magyar iskolák, a magyar nevelésügy vezető egyénisége volt. Kolozsvári plébános korában, György Lajos professzorral együtt pedagógiai lapot szerkesztett, az Erdélyi Iskolát. Ennek beköszöntő cikke 1933-ban így jelölte ki az iskola helyét a kisebbségi, erdélyi magyar életben: „Erdélyben a népművelés, a társadalmi munka, népünk minden irányú nevelése és felvilágosítása az iskola feladata. Ezt akkor teljesítheti, ha kereteit kiszélesíti, munkaterületét a társadalom egészét tekinti s a meglévő sok nemes törekvést elmélyítve, rendszerrel, egységes irányítással, népi közösségünk javára szolgáló egymozdulatú magyar cselekvéssé fogja.” Ugyanez a nemzetféltés íratja meg Márton Áron püspök pásztorlevelét 1948. szeptember 15-én, a romániai felekezeti iskolák teljes mérvű államosítása után, az iskolakezdés napján. Tiltakozása a harc folytonosságát jelzi és erőforrás a mai erdélyi magyarok számára az iskolák visszaszerzéséért indult nehéz küzdelemben: „Nem vehetik rossz néven azt sem, ha iskoláink visszaszerzése érdekében a törvényes lehetőségeket és eszközöket fölhasználjuk. Az Egyház isteni Alapítójától, Jézus Krisztustól kapta a jogot és parancsot, hogy híveit a gyermekkortól kezdve vallás erkölcsi szellemben nevelje, természetfölötti rendeltetésüknek megfelelően. Egyházmegyénk alapításától kezdve, tehát kilencszáz esztendőn keresztül, megszakítás nélkül tartott fenn iskolákat, amelyekben a nép fiait nevelte. A hívek az iskolákat mindig saját iskoláiknak tekintették, amit megmutattak nemcsak azzal, hogy azokat súlyos áldozatok árán fönntartották és minden beavatkozással szemben bátran védelmezték, hanem azzal is, hogy ha alkalmuk volt a semleges és hitvallásos iskola között választani, előszeretettel választották a katolikus iskolát a legutóbbi években is. A hitvallásos iskolák az állam szempontjából is hasznos munkát végeztek, s népünk

művelődését, vallásos és erkölcsi nevelését szolgálták. Nem mondhatunk le a reményről, hogy a katolikus iskolákat, és az Egyházat visszahelyezi jogaiba” (Beke György 1993. 91-92.). A jóslat beteljesedett, 1989 után, a hatalomnak — kénytelen-kelletlen — engedni kellett...

Az Erdélyi Római Katolikus Státus az Erdélyi Egyházmegyénk (ma Gyulaférvári Főegyházmegye) ezeréves történelmének, a katolikus világegyházban példa nélkül álló kuriózuma, a XVI. század második felében alakult. Civil szerveződés formájában alakult, és évszázadokon keresztül szívósan védte a különböző történelmi körülmények között hátrányt szenvedő katolikus érdekeket, szervezte a katolikus felekezeti oktatást. A Státus javainak az 1948. augusztus 3-i közoktatásügyi reformtörvénnyel végrehajtott államosítása Boldogemlékezetű Márton Áron püspököt arra készítette, hogy az 1966/1948-as dekrétumával az akkora már Egyházmegyei Tanács néven működő Státus intézmény ügyintézését felfüggesse, és a saját hatáskörébe vonja. A hajdan nagynevű Státus feltámasztására irányuló többszöri próbálkozás után 2005-ben sikerült alapítványként bejegyeztenni: Fundația Statusul Romano-Catolic — Erdélyi Római Katolikus Státus lett. A Státus által képviselt katolikus egyházi ügy támogatása érdekében a történelem folyamán a különböző alapítók által adományozott megszámlálhatatlan kegyes alapítvány, nyolc, egymástól céljában és a vagyon kezelésében jól szétválasztható alapon tömörült: vallás-, ösztöndíj-, tanulmányi, elemi iskolai, Teréz-árvaházi, tisztviselői nyugdíj-, tanári nyugdíj- és biztosítási alap. A Státus-alapok vagyona 1948-ban államosították, ezt próbáljuk most visszazerezni, visszaigényelni, hogy a célnak megfelelően lehessen használni. A Tanulmány- és az Ösztöndíj alapoknak a célja a hét főgimnáziumban és több kisebb iskolában történő felekezeti oktatással, az ezek mellett alapított kollégiumok fenntartásával, alapítványi ösztöndíjak kezelésével, kiosztásával, a felekezeti oktatók fizetésének kiegészítésével valósul meg.

A magyar oktatásban a XVI. század óta sajátos értékrendszert, nemzeti jelleget képvisel a protestáns szellemiség is. Nemzeti közösségünket — vallásától függetlenül —, mindvégig jellemezte a népben-nemzetben gondolkodás, a tolerancia, a szociális igazságosság, a tudományos kutatás, a szabad gondolkodás eszméje. Miért indokolt a felekezeti oktatás bevezetése és fejlesztése nemzeti közösségünk iskolahálózatába? Mert 1948 óta vallástalanul nevelt és az „ellenvallásnak” ajánlott kommunizmusban csalódott milliónyi erdélyi magyarságunk hiteles világgépet keres. Nemzeti közösségünk tudatának jövője szempontjából létkérdés, hogy a magyar történelmi egyházaik képesek lesznek-e hiteles értékekkel táplálni ifjú nemzedékünket. A mai kornak a keresztény értékrenddel ellenkező, a globalizációt kínáló értékrendje útvesztőjében igazi irányt csak a felekezeti oktatás nyújthat. A Második Helvét Hitvallás határozottan fogalmaz: „...nagyon jól teszik a gyülekezetek lelkipásztorai, ha az ifjúságnak már korán és szorgalmasan tanítják és magyarázzák a Tízparancsolatot, az Apostoli Hitvallást, a Miatyánkot..., a gyülekezet pedig a maga hűségét és buzgóságát mutassa meg a

gyermekeknek a vallástanításra való járatásában, kívánva azt, és örülve annak, hogy a gyermekeit helyesen oktatják.” A Heidelbergi Káté is arra a kérdésre, hogy „Mit követel Isten a negyedik parancsolatban?, a következő választ adja: „Először azt, hogy az igehirdetés és az iskolák fenntartassanak...”

1989-ben 44 felsőoktatási intézmény működött Romániában, 1998–99-ben 111 intézményben 556 kar. Ezek között egy magyar nyelvű önálló egyetem nem volt. Létezett viszont akkreditálási gondokkal küszködő Partiumi Keresztény Egyetem Nagyváradon, és létezett két egyetemi rangú teológia: a gyulafehérvári Római Katolikus Teológia és a kolozsvári Protestáns Teológia, amely felekezeti papok képzését szolgálta/szolgálja. Mindkettő egyházi egyetem, mindkettő nagy múltú intézmény, de állami támogatást is élvez, de egyik sem állami egyetem. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az ortodox teológia viszont állami egyetem. A Babeş—Bolyai Tudományegyetem keretében működő Református és a Római Katolikus Hittudományi Kar a hitoktatás szakembereinek képzését vállalta. A többi egyetemen tagozatos anyanyelvű oktatás folyik (Murvai László, 2000. 17-18.).

Az iskolahálózat ötvenéves periódusát is áttekintette Murvai (2000. 18.):

<i>Iskolai év</i>	<i>Magyar nyelven összesen</i>	<i>Intézmény</i>	<i>Tagozat</i>
1948–1949	2038	1936	102
1989–1990	2145	1032	1113
1998–1999	2419	1322	1097

A magyar tannyelvű iskolák száma ötven év alatt — 1948-tól 1998-ig — 381-gyel nőtt, évente alig több, mint 7-tel. Ugyanebben az időben az országos iskolahálózat 19015-ről 29298-ra emelkedett, azaz 10283-mal több iskola létezett, mint 1948-ban. A magyar tannyelvű intézmények száma öt évtized alatt 1936-ról 1322-re esett vissza (46%). A magyar tannyelvű tagozatok száma viszont 102-ről 1097-re növekedett (975%) Ez a tény önmagában érdekes, mert köztudott, hogy a csak magyar nyelvű osztályokat magába foglaló iskolákban a tanuló magyarul él kulturális életet, játszik az udvaron, minden szinten magyarul kommunikál. Az iskola tehát élő sziget marad a kisebbség számára a többségi világban. A tagozatos iskolákban viszont a többségi gyermek nem ismeri a kisebbség nyelvét, elvárja — mert így tudatosították benne —, hogy ahol ő jelen van, ott többségi nyelven beszéljenek. Arra számtalan példa akad, hogy egy-egy iskola megszüntetése éppen a tagozatosítással kezdődött (Murvai L., 2000. 18.). Magam is kaptam jóindulatú figyelmeztetést, hogy az ünnepélyeken, az évvárókon nem szükséges magyarul is megszólalnom, bejelenteni a következő számot, felolvasni magyarul is a tanulóim elért eredményeit, mert úgyis mindenki érti. A szülők azonban jóindulatúan vették, ha ugyanazt, amit románul elmondtam, magyarul is megisméltetem, s anyanyelvükön is gratuláltam az elért eredményeikhez.

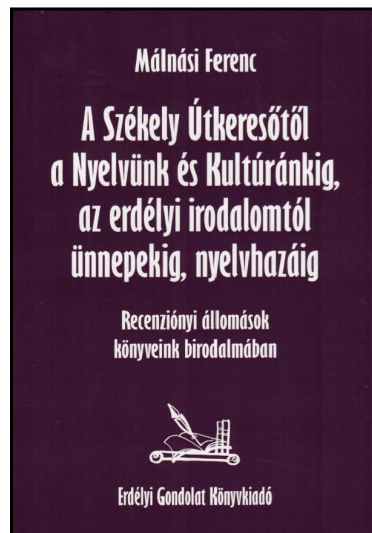
Az országos beiskolázási adatok csökkenő tendenciát mutatnak, a magyarul tanulók létszámának a megfogyatkozása nem szívderítő adat. Ilyen vagy olyan

okok miatt megközelítően 35000-rel kevesebb gyerek jár magyar iskolába. A részarányokat vizsgálva, azt vesszük észre, hogy sehol sem éri el az 5 %-ot, pedig Románia lakosságának részaránya 7,1%. Az egyetemi beiskolázási adatok némi optimizmust ébresztgetnek: 1989–90-ben Romániának 164507 egyetemi és főiskolai hallgatója volt, ebből 7091 magyar nemzetiségű (4,3%). 1998–99-ben 407613 egyetemi és főiskolai hallgató közül 16122 volt magyar nemzetiségű (3,9%). Az egyetemisták száma egy évtized alatt megkétszereződött, a magyar nemzetiségűeké is, bár arányszámuk csökkent. Ez a felemás helyzet némi bizakodásra ad okot (Murvai L., 2000. 21.).

1989 után anyanyelvoktatásunk számára is kedvező változásokról számolhat be a krónikás. Többek között megszűnt a pedagógusok röghöz kötöttsége. A munkahely szabad megválasztása nyomán azonban a vidéki iskolák 30-60 %-a szakképzett pedagógus nélkül maradt. Kiderült, hogy óriási a pedagógushiány. Régen várt változás a tanári normák csökkentése, heti 22 órától 18 órára. Ez is növelte a pedagógus-hiányt. Sok helyen sikerült csökkenteni a felduzzasztott (38-41 létszámú) osztályok tanulóinak a létszámát is, ezzel növekedtek az amúgy is nyomasztó osztályterem-gondok (Murvai L., 1996. 25.). Mindezek az intézkedések kihatottak anyanyelvoktatásunkra is, ám az eltelt évek során sok esetben újabb és újabb erőfeszítésekre, küzdelmekre volt szükség, hogy anyanyelvi oktatásunk olyan úton haladjon, amely megfelel erdélyi magyar nemzeti közösségünknek, tanítványainknak, tanár kollégáinknak.

Kiadványaink

2016-ban megjelent

Albert-Lőrincz Márton (Magamra nézve)

Megszülettem és elszegődtem kereszténynek.
Érsekek, bíborosok nem szólítottak meg,
talán csak a szentdomokosi Márton Áron
Fehérvárról és hippói megrendesült Szent
Ágoston a Soliloquiából. De láttam
a ripacs kegyetlenség ígését a nagy
férfiak asztalán, az osztozkodást, népek
kifosztását, félfalábon bicegő kemény
embereket, árvákat, özvegyeket, álnok
allűröket magamra nem vettem, láttam,
hogyan foszlik szét mindenféle érv, ingemen
rajta maradtak a gombok, fehér ingemen.

Gyönyörű templomok tulajdonosa lettem,
nem vagdalkozom senkivel, hittel, magamra
nézve szükséges-elégséges levegővel
szellőztetem át a tüdőt, sziszegő lég-
huzatban, vad viharban, lengedező szélben.

Látom és hallom a századot, melyben élek,
és amely jobb belátásra térhetett volna,
hiszen szép országokat örökölt, de hagyta
az embert, hogy porrá égesse a messzire
ellátó sziklát, amelyre felkapaszkodott.

(Vers Mózesről, amelyben felmerülnek a dilemmák)

A messzeségben összeölelkeznek a sínek,
a síkok sávokban sorakoznak (hagyma-héjak),
a végtelen megtörik, lezár, szem meg ne lássa.

A jelen lényegtelené fakul (nem tudható,
honnan árad a fény, s miként simulnak bele a
véges dolgok: emberek, eszmék, tárgyak, szerelmek).
Lélegzetet vennék, asztmásan rekedt a reggel.
Bent hideg huzatban zuhannak alá a zagyva
percek, s a balga biztatás, hogy ki lehet nőni.

A mi időnk ez! Beleköltözött a terrornak félelme.
Sziszegő merénylet-sáskák szökdécselve eszik,
habzsolják a falombok zöldjét, fák kopaszodnak,
füvek földbe bújnak: kéjjel gyilkol a vad éhség.

Madarak szárnyalnak a semmi felett, a semmi
felé, remeg a végtelen, viszonylagossá lesz
a mondatban az alany, az állítmány és a tárgy.

A hallgatás is beszély. Az értelem kutatva
keres. Elferdültek a síkok, a távlat mégse
hullik darabokra, de senki nem adja tudtunkra,
miért repülnek mégis bizakodón a madarak?

Mint a vérkeringés, én is elmozdulok, forgok,
és elérkezem nem tudni, hová. Hol tanyázik
a szeretet és a gyűlölet, a csecsemőknek
ki ad inni, enni szeretetből-gyűlöletből?

A transz-magasban nagy a hallgatás, a szemüveg
repedezett, gyenge a hallás. Az eredendő
könyv lapjait tele kellene írni. Mózes se
hall jól, elvitte érzékeit a pokolgépek
sírása, népek rikoltozása, a mákonyos
zajgás, a hit-ripacskodás. Félúton megáll az
írástudó Mózes keze. Nem érti, mit írjon
le az egyszeri tollbamondásból?

(Vers a szükség hiányáról)

Írástudatlan világban, szigorúan titkosított
hatalmas Isten törvénykönyvet diktál tollba. Látván, hogy
önpusztító a *szükség* hiánya, hát meg kell húzni a
vonalat, rá kell mutatni, rossz a világ, legalább.

Nem ad hozzá időperspektívát. Kiszakít belőle.
 Meghívja Mózeset cikkelyeket írni a szigorúan
 titkosított Hatalmas Isten. A kiválasztott hallja,
 amit tollba mond a Hatalmas. Van lelkiismerete,
 lelkiismerettel teremtett önkéntes, kinnal is
 jutalmazott. Rázúdul a felelősség és a kétely,
 a megmérettetés és a gond: a szót hogyan szórja szét?
 Hogy törje meg hegyeknek visszhangját, völgyeknek zúgását,
 vizek morajlását, földnek dübörgését? Eszközt keres,
 amivel írna (ő is érzi a szükség hiányát, az
 égtájak összezavarodottságát). Kezébe filctoll
 akad, kőbe vésésre nincs módozat. Jobbik énjére
 hallgat, írni kezdi a diktált szöveget, szignózza és
 becsukja a nagy könyvet, és elteszi évszázadokra.
 Írástudó világban előveszik, olvasni azon-
 ban illendőséget sért. Az idősíkok elmozdultak.
 Megkönnyebbülnek, amikor felnyitják és észlelik, hogy
 kihulltak belőle a betűk. (Filctollat használt Mózes?)

(Vers, amelyben Mózes tétovázott)

Időbe telt, míg fölfedezték a matematikát.
 A racionális megzavarta és összekuszálta
 a tapasztalati világképet. Az asszonyok legott
 kalkuláltak: mennyire engedjenek a férfi-kéjnek?
 Gyermekek születtek, táplálták, felnőttek. A felnőtt, a
 néhai gyermek kitalálta: a gyermekből a fegyver
 mentheti át a zsarnoktermészetet. Összeköltözött
 a félelem és a fegyver. Az asszonyok kalkuláltak:
 több gyermek kell, mert elkezdődött a játék s veszteség lesz.
 Újra kell népesíteni a világot, így gondolták.
 Újra kell osztani a játéktereket, az arcokat
 át kell festeni harcos arcokra. Sikoltani kezdtek
 a gyerekek: mi értelme ennek a rém arcfestésnek?
 Mózes tétovázott, leírja-e a parancsot: Ne ölj!

Ősz

Tölgyek, bükkök lassan színesednek,
Őszi vihar levelüket szórja,
Hegyre indul a zöld fenyveseknek
Szélben zúgó nagy processziója.

A hajnalok egyre hűvösebbek,
Szelíd táncra, várunk már a hóra,
Könnyű fátyla a finom dereknek
A piros lombot fehérén bevonja.

Sejtelem hív. A nyomát keresd meg
Azoknak, kik egykor erre jártak,
Úgy suhannak, halvány őszi árnyak.

Szellőhangjuk csendes suttogás csak,
De a sziklán forrásuk ered meg,
És hangjukon patakok csevegnek.

Piros-fekete

Megsimítod virágszirmok selymét:
Isten hogyan teremtette Erdélyt?
Rétre gondolt és hullámzó fűre,
Zöldjébe a fenyvest belefűzte.

Gondolt sziklát, fényes patak árját,
Napsugarat, fenyvesek homályát,
És amelyet rejtenek a mélyek:
Kavics közt csillanó aranyércet.

Népe sorsát ahogy elgondolta,
Pirosan és feketén fut tolla.
Pirosán a csipkebokor-láng csap,

S feketén a szőttesekbe fonja,
Sűrű felleg, száll az Isten-sóhaj,
Hogy sötéttel írjon balladákat.

Csíkrákos

A székely hegyek felmorajlanak,
És megindul Zöld Péter, a pap.
Ezer dörgő vízesés vele,
A szabadság szent üzenete.

És ennyi volt. Erőszak, újra csak,
De hű maradt Zöld Péter, a pap.
Keresztként viselte börtönét,
És Moldvába bujdosott a nép.

De a nyája széjjel nem szaladt,
Mert velük volt Zöld Péter, a pap.
A hegyen túlra is követte népét,

Ostyát osztott, a szabadság reményét.
Hitből raktak bástyát és falat,
Benne nyugszik Zöld Péter, a pap.

Csíkménasági hősi emlékmű

Szervátiusz Jenő, 1939

A vulkántűz, amely trachitba dermedt,
Úgy hullámzott a roppant Hargitán.
Sziklát dobott a tomboló titán,
Bölcsője lett a roppant fenyveseknek.

S az ágyútűz, mely lecsapott a hősré,
Lövészárkot és földet szagatott,
Gomolygó füst takarta a napot,
Acélszilánk a bátrát összetörte.

Faragta és élte a balladákat,
Ihlet tüze a kemény kőbe átcsap,
Alakul a roppant szikla tömbje.

Hogy hirdesse, mi küzdelem és bánat,
A hazájukért vérző katonákat,
S zúg a templom harangja fölötte.

Domokos Jóska

Ő volt, aki utoljára zengte
A Székely Himnuszt, habár betiltotta
Parancs dalolni, ő, Domokos Jóska,
Mert belépett a székely seregbe,

Akik egykor havas útját járták.
És harcba mentek, mint lakodalomba,
Ünneplő násznép a kardját kivonta,
Messze úzte a gögös tatár kánt.

Megóvta a tömeg, elrejtette,
A dallamot tovább énekelte,
S az megütközött körben a hegyeknek.

Nem kapta meg, hiába kereste
A Hatalom, s ha források eredtek,
A Székely Himnusz üzenete csengett.

Szinte Gábor

A havasok sziklaútját járta,
Ott fakadt meg színei forrása.
Őz-szökkenés, mint tündéri lábnyom,
Nyomódik a faintarziákon.

Fönn a havas hegycsúcsok lilája,
Derengésén erdők Máriája.
Kéklő fenyves, napsugaras rét nyit,
Koronája színarannyal fénylik.

Menaságon szelíd női szentek
Sötét okker-barnával izennek.
Szűzanyának a faragott szobra,

Szádokfából ahogy kigondolta
Valaha a csíksomlyói mester,
Karjában a mosolygó gyermekkel.

Gál Sándor

Mesét mond az öreg székely,
Kék szemével messze néz el.
Nem is mesét: valóságot,
Fölidézi Gábor Áront.

Életük már hősi monda,
Kik valaha itt harcoltak.
Zöld fenyőbe fonja sorsát
Fiaim Erdélyország.

A Gál Sándor szülőháza
Ma a szabadság oltára.
Dalt dúdol a régi kántor

Betlehemnek jászoláról,
S amiről a Szentírás szól,
Húsvéti feltámadásról.

Ambrus

— Az életet az ember alakítja.
Ment az üdő, hat gyereket neveltem,
Ha jött az ősz, a magot elvettem,
Az ember lépik, ütemre hajítja.

A gép sem tudja úgy egyforma szépen —
És nincs fölös szó, ha formálja az ajka,
A keze meg nem áll egy pillanatra,
Kaput farag, ha túl van a vetésen.

Hogy aztán az istállóba térjen,
Hol várja már az egyetlen lovacska,
Előkészítve már a széna, abrak.

Nem munkára, tartja örömére,
Mert kell paripa a székely lovasnak,
Ha viharként vágat a hegyélre.

Kenyérsütés

Nem csak mit, de ahogy mondja,
Szavait egymásba fonja.
Hogy cserélnek búzát, málét,
Elvetik a tritikálét.

Ideje van fagynak, hónap,
S ha időben el nem olvad,
Rámegyem a boronával,
Meg ne füljön búza, árpa.

Kenyeret vet kemencébe,
Nyolcat-tízet egyvégtébe,
Hogy a szomszédnak is jusson,

Megegyeznek égi jusson,
Hisz a búzán Krisztus képe
Jövő hite, reménysége.

Mézesbábos

(Mészely Józsefnek)

Beszéde nem mézesmázos,
Komoly fő a mézesbábos.
Fehér cukor lesz a tinta,
A szerelmet szívbe írja.

Mi hiányzik a világban,
Piros tetőn cukormáz van.
Bevon kardot, huszárcsákót,
Zöld mezőre ír virágot.

Béke legyen, ezt akarja,
Míg a mézet megkavarja,
Nektárt gyűjtő lepke szálldos.

Viszi apraja és nagyja,
Szeretetlen lel szavakra,
Mert költő a mézesbábos.

Búzafield

Búzafieldek balladája
Ahogy jönnek, beszélgetnek:
Jó az idő a szántásra?
Hát az eső elég lesz-e?

És a mag is elvetődik,
Mert a vetést ketten végzik.
Búzamag kell és erős hit,
Zöld szára így nevelődik.

Mert sorsa van a búzának
S aki elveti, a népnek.
A hegyen ha vihar támad

Zúzhatják a jégverések.
De a vetés mind kiállja
S bő termést hoz aratásra.

Pásztorok

Fölöttük a hold világolt,
Három pásztor szinte táncolt.
Terelték mély vakkantások
A karámba bé a nyájt.

Először mind sorba fejték,
Edényt a tűz fölé tették.
Úgy készült a sajt kiforrva,
S lett belőle túró, orda.

Három pásztor járta táncát,
Évszázadok ritmusán át,
Mintha ősökkel dalolna,

S a munkája mese volna.
Messze múltból szálló monda,
Fényes tejsöpp csillagozza.

Véreskép

Templomharang csendül, hívó,
Népét szentmisére várja.
Érkezik a királybíró
A legelső kondulásra.

Szól a harang félreverte,
Vad horda jó! Talpra, székely!
Összegyűlnek bős seregbe,
Királybíró áll az élre.

Sebet kap, de tovább vágat,
Meg se rezzen, s a tatárhad,
Szélfútt pelyva, szerteszéled.

Rábukik most a lovára —
Hol a harc volt, ottan áll ma
Oszlopa a Véresképnek.

Gyilkos-tó

Hangja szól egy régi furulyának,
Mert sziklaomlás egyszer elsodorta
A juhászlegényt, de örök a nóta,
És befonja a lombtalan ágat.

Nem csupán képe a pusztulásnak,
A fenyőujj mind égre nyúl azóta,
Hogy megmarad itt, esküszik a sorsra,
Ellenálljon vésznek, hegyomlásnak.

Száll a dallam, mintha erdő zsongna,
Most csöndesen, majd meg viharozva,
Megénekeljen hitet és szerelmet.

Mint ahogy a forrásvíz csobogna,
Összefut mesélő patakokba,
S a hullámgyűrű sziklaormon terjed.

Gyergyóújfalu

A malom nem búzát őröl,
Mesél régen volt időről.
Ősz bácsi a malomgazda,
Szerszámait igazgatja.

Hogy örölte a búzáját,
Vállán felvitt biz egy mázsát.
Úgy szitált a liszt fehére
Mint hópehely, a fejére.

Hallgatod a dohogását,
Régi malom dobogását.
— Változott az idő, kérem,

Folytatni már nincs reményem.
Gyermekeim erre-arra —
Ha kéne is, ki folytassa?

Ezer székely lány ünnepe

Ezer székely leány tánca
Forog erdőn, át mezőkön,
Színes réten, hegyen-völgyön,
Szélzúgás a suhogása.

Meghajlanak vadvirágok,
Fenyőfáknak törzse roppan,
Hajlik hűvös havasokban,
Hegyen bővölik a pásztort.

Álom ez, vagy szivárvány volt?
Átfeszül a messzi égen,
Hogy minden szív összeérjen,

Eltűnjenek a határok.
Könnyű léptük egyre, szépen
Fényes csúcsra hogy felérjen.

Hosszú utak

Hosszú utak megszomorodának,
Szekekre mert felült a bánat.
Azt szeretném: messze tájra hajtson,
Nem bánám itt, hogy magamra hagyjon.

Azt se bánám, messze vinné társát,
Árva szívem nagy szomorúságát.
Fölülnének a szekerre ketten,
Nem maradnának a Gyimesekben.

Elfordulna a sorsom es másra,
Csengő patak életem folyása.
Kavicsokon boldogságot csenget,

Aranyszemet, csillanó szerelmet.
Sorsát vitte, mint sötét keresztet,
S boldogságát meglelné a nemzet.

Sziklasziget

Sziklasziget, külön világ,
Páfrányok a partmenti fák.
Úgy hajladoznak szüntelen
A kavicsokon szűrt egen.

Gyors áradat körülcsobog,
Komolyan, mint a nagy folyók.
Sodrása kis erecske bár,
Mélységet idéz a homály.

Megcsillanó ezüst halak
Villannak, mint a gondolat.
Fénygyűrű halkan oszlik el,

Meghajló ág sugarat ad,
Mélyzöld a víz, ha visszacsap,
S tükrére hűs szellő lehel.

Áprily Lajos — Nagyenyed

Város fölött, az Órhegyen
Lobbantak alkony-lángok.
Ő mellém lépett csöndesen,
A szava suttogás volt.

Akár bátyámat, kérdezem,
— Mi dolgunk e világon?
Volt egy hazánk, mely elveszett,
Felelj, hogyan találom? —

— Kollégium, az ős falak,
Főnikszként üdvözölnek.
Ne félj, a magyar megmarad,

Sorsára bármi törhet. —
Megcsendült lentről a harang,
És felizzott az Órhegy.

Brassó

Itt a kéklő havasok zenélnék,
Megcsendül egy régi kalapács,
Aranyműves titkos műhelyének
Lüktetése versben él tovább.

Megzendüljön városodnak lelke,
A harangszó, bűvös remegés,
Mint hogyha a múltad énekelne,
Csattogás az utcakövön, és

A régi idők fényes fejedelme
Kíséretével mintha megérkezne,
Öltözéke bíboros brokát.

Az alkonyégből földre omló kelme,
És mintha napfény villanása lenne,
Dicsőség övezi homlokát.

Lukács atya

(Esztelnek)

Az emberség oly távolra esett,
De oly tisztán ragyogott az ég,
Zúgni hallottam a Nemerét,
S a csillagtábor egyre közelebb.

Fenyveserdők mondtak misét,
A kettős csillag: Alcor és Mizár —
Feleljetek: a jövőnkben mi áll?
Díszítik a Göncöl szekerét.

Ha csillagaink borítják ködök,
Ősi hited megőriz, ne félj,
Ragyogásuk végül visszatér,

Nem boríthatja börtön, semmi éj,
S a horizontra győztesen kiáll
A kettős csillag, Alcor és Mizár.

Székelyudvarhely

Márton Áron és Benedek Elek,
Faragások a város főterén.
Tompa László, zendülő költemény,
A havasok hogy béüzenjenek.

A dombtetőn a tudomány-erőd:
Innen indult egykor lelkesedve
Ábel, túl a világ-rengetegbe,
E forrásvízből merítsen erőt.

Orbán Balázs, e táj krónikása
Anyaföldként gondolt városára,
Harang kondul, a krisztusi szó.

Élő törvény, a szivekbe zárva,
És csillagként ragyog, sziporkázva
Himnuszunk s a Constitutio.

A Hargita

(Beke Sándornak)

Fenyőszálak zöngenek a szélben,
A Hargita hatalmas gitár.
Lágy ujjakkal, szinte észrevétlen
Rajta most egy szellő muzsikál.

Játszik karcsú, megszaladó őzet,
Játszik farkast, medvét a gitár,
Kék ívén a felhők kergetőznek,
Az első hó fátyla fedi már.

A Hargita, a hegyek királynője
Játssza népünk közös dallamát.
Válaszol a Tátra mennydörögve,

Aranykalással zeng a rónaság.
Frissen kaszált fű és fenyőillat,
Eljátssza csillagos álmainkat.

Agyagfalva

— Miről hallgatsz, agyagfalvi rét? —
Hallgatását hosszan hallgatod.
Fenyők zúgják az üzenetét,
Indulnak a székely csapatok,

Hirdetni a szabadság hitét,
Építeni békés holnapot,
Erdély földjén valamennyi nép
Boldogulhat, hogyha összefog.

Győzzön egykor a testvériség —
Füst borítja Erdély kék egét,
Tűz-záporban csak előre, egyre,

A túlerő elfeledve rég,
Ez a sorsa, erre lett teremtve:
Reményt vigyen a reménytelenbe.

Kulcsár Béla

A szívütés szoborban dobog,
Mert élnek a szoboralakok.
Egyetlen tömb, távolba tekint,
Sziklaarcok egybeforrva mind.

Átlobban a közös akarat,
Letámasztva ívesen a kard.
Mozdulatlan, s indulásra kész,
A szív fölé szorítva a kéz.

Bár por csupán az ember és agyag,
De pillantások ha felizzanak,
Kemencetűz, mely keményre éget.

Hogy szinte süt, ha szemükből kicsap,
Hegyhullámzás a sziklaél, a dac,
S ragyognak a kéklő messzeségek.

Sepsiszentgyörgy

Székely Mikó Kollégium

A gondolat mind fölfelé halad,
Pisztrángként a zúgó patakon,
Szivárványként szinte szárnyalón,
Míg sziklát tör a roppant áradat.

A karcsú ív, a tudós-akarat
Sodrásnak mely szelíden feszül
Barbárságban mégis emberül,
S épülnek új kollégium-falak.

Nem veszünk el, ha hitünk megmarad!
Iskolacsengő szól, mint a harang
A tervező a nemzet építésze,

Hogy épülhessen lélek-bástya majd,
A letört ágnak friss rügye kihajt,
Mert aki vagyunk, nem veszhet el mégse.

Jegyzet

Szemplér Ferenc: (1906–1908) költő, író, műfordító.

Csikrákos: A templom cintermében van Zöld Péter plébános (1727–1795) emlékműve, ő maga a templomkertben nyugszik. Zöld Péter az 1762–64-es székely ellenállás egyik vezetője, népét Moldvába is követte. (Madéfalvi veszedelem, 1764.).

Domokos Jóska: Márton Áron 1949-ben utoljára vehetett részt a csíksomlyói búcsún, utána letartóztatták. Ekkor Domokos József, egykori csíkszentgyörgyi kántor elénekelt az akkor már betiltott Székely Himnusz.

Szinte Gábor: festő, díszlettervező (1928–2012). Édesanyja csíkmenasági származású. Több erdélyi tárgyú festményt alkotott. Az egykori Nemzeti Színházba (Magyar Színház) faindarziákat tervezett. A csíkmenasági templom 1543-ban készült gótikus főoltárát 1915 óta Budapesten, ma a Nemzeti Galériában őrzik. A középső részén hársfából (szádok) faragott Mária-szobor áll, a 16. sz-i csíksomlyói műhely alkotása. A szárnyasoltárt Szinte Gábor is leírta: „Közel három és fél méteres magasságával uralta a kis templom szentélyét. A templomhajó távlatában különösen meleg, életteli hatása lehetett, oromdíszei fölött a hálóboltozat freskóival.”

Gál Sándor: Gál Sándor (1817–1866) az 1848-as szabadságharc honvéd vezérőrnagy, tábornoka, a székely hadosztály szervezője és vezetője. Csíkszentgyörgyön született. Szülőháza korábban Domokos József egykori kántor telkén állt, innen telepítették mai helyére. Domokos József énekelt el a Márton Áron részvételével rendezett csík-

somlyói búcsún a már betiltott Székely himnuszt. Íme, a történelem folytonossága: ma már mindketten a székely legendák részei.

Mézesbábos — Mészely Józsefnek. Mészely József (1956–) erdélyi tanító, költő.

Véreskép: az emlékmű Csíkszereda és Csíkszentlélek között áll. A székelyek 1694-ben itt csaptak össze a betörő tatárokkal. Seregüket Xantus Keresztes alcsíki királybíró vezette, életét áldozta az ütközetben. Köne Ambrus menasági gazdálkodó így idézi az eseményeket, a királybíró emlékét: „Vitéz ember vót, az utolsó csatájába is a menasági templomból indult. (Menaságon éppen esküvőt tartottak.) S akkor ugye a kard az ódalikon vót még a lakodalomban es, s a lovak a templom előtt megkötve, úgyhogy harcképesek vótak. A vőlegény ünnepélyesen, a bokrétával a mellében, és az örömapa es mindenki ment a harcba.” Az emlékmű ma zarándokhely.

Áprily Lajos — Nagyenyed: A nagyenyedi Bethlen Gábor kollégium elnevezése az alapítóra, Bethlen Gábor fejedelemre utal, az alapítás éve 1622. A várost és a kollégiumot többször feldúlták: 1704-ben az osztrák csapatok, 1849. január 8-án a román népfelkelők. A Kollégium azonban mindig újjá tudott éledni.

Lukács atya: Daczó Lukács Árpád ferences szerzetes (1921–) plébános, néprajzkutató. Az 1950-es években szerzetestársaival együtt internáltak. Eszterneken, kényszerlakhelyén orvoslattal is foglalkozott, az orvosoknak segített a betegápolásban. Érdekelte a csillagászat, elmélyülten merült el a természet szépségében. A csíksomlyói Szűzanyával kapcsolatban több könyve jelent meg.

Székelyudvarhely: Székelyudvarhelyen született Csanády György, a Székely himnusz (1921) szerzője. 1505. november 23-án itt tartották a székely nemzeti gyűlést, melynek végzéseiben szerepelt a *Székelyek Constitutió*-ja. Tamási Áron író (1897–1966) 1910-től nyolc évig a székelyudvarhelyi katolikus főgimnáziumban tanult. (A mai gimnázium róla van elnevezve.) Orbán Balázs író, néprajzi gyűjtő a közeli Lengyelfalván született, iskoláit Székelyudvarhelyen végezte. A város főterén kultúránk, történelmünk jelentős személyiségeit bemutató szoborcsoportot létesítettek. Székelyudvarhelyen 1670-ben alapították a református kollégiumot, melynek Benedek Elek nyolc évig volt a diákja. A tanítóképző mai neve: Benedek Elek Pedagógiai Liceum. Benedek Elek mellszobrát (1990-ben avatták) és Tamási Áron mellszobrát (1993-ban avatták) Szabó János székelyudvarhelyi szobrászművész (1952–2018) alkotta.

A Hargita — Beke Sándornak: Beke Sándor (1961–) költő, író, szerkesztő. Székelyudvarhelyen kiadót alapított Erdélyi Gondolat elnevezéssel, mely az *Erdélyi Toll* című folyóiratot is megjelenteti.

Agyagfalva: „Székelyföld Rákosmezeje”. Ide kötődik az 1506-os székely nemzetgyűlés és az 1848. októberi nagygyűlés.

Kulcsár Béla: szobrászművész (1929–1976). Több köztéri szobrot készített: Dózsa György mellszobra Sepsiszentgyörgyön, Kőrösi Csoma Sándor egészalakos szobra Marosvásárhelyen áll. Ő tervezte az 1848-as agyagfalvi székely nemzetgyűlés emlékművét, melynek kivitelezése közben halálos szívrohamot kapott. A művet Hunyadi László (1933) és Kiss Levente (1944) szobrászművészek fejezték be 1980-ban. Hivatalosan 1990-ben avatták.

Sepsiszentgyörgy, Székely Mikó Kollégium: Alapítási éve 1859, névadója gróf Mikó Imre, aki alapítványával is támogatta létrejöttét. A református kollégium két világháború között felépült új épületét, a leányinternátust Kós Károly építész tervezte.

Brauch Magda

Karácsonyi angyal

1943 telén kanyarós voltam.

Akkor már több mint két éve nálunk is folyt a világháború.

Ez csak helyzetjelentés. Semmilyen szörnyű történet nem következik belőle.

A betegségtől, bár később megtudtam, súlyos volt, nem szenvedtem, nem is emlékszem egyébire, csak az ijedtségre, amikor kezdetben megláttam az egész testemet ellepő piros pöttyöket. A háborús helyzet abban az évben még alig-alig volt érezhető az újból Magyarországhoz tartozó észak-erdélyi városban. A légiveszély még ritka volt, és nem volt komoly következménye, a valódi bombatámadások csak a következő évben, a német megszállás után okoztak riadalmat, számomra főleg azért, mert ilyenkor éjszaka is ki kellett bújni a meleg paplan alól, és rohanni kellett az óvóhelynek kinevezett pincébe. A bombáktól nem féltem, és ha a lakásban, az ágyban maradhattam volna, nemigen érdekelt volna, hogy a fejemre hullhatnak. Már akkor sem féltem a haláltól, csak a szeretteimet féltettem. Tudtam, hogy nélkülem nem mennének le a különben korántsem bombabiztos pincébe.

De — mint említettem — 1943 kora telén még viszonylag békés, karácsonyvárosi hangulat uralkodott a városban. Azóta számos történetet olvastam, hallottam, filmet láttam az akkori időkből, melyek a háború okozta szegénységet, tüzelő-, gyógyszer-, élelmiszerhiányt, egyszerűen a nyomort tükrözik. Bizonyára így volt, a színvonalas irodalom valóságos, de ha magam is az szeretnék maradni, meg kell vallanom, hogy mi ebből semmit sem éreztünk, pedig édesanyám tisztviselői fizetéséből éltünk hárman, nagymamámmal. Apám a fronton volt, de — menekültek lévén — hadisegélyt nem kaptunk. Mégis mindenünk volt: meleg szoba, meleg étel, meleg ruha, csak a lakás volt igen szűkös, egyetlen szoba, melyet egy szegény öregasszonytól béreltünk, aki a konyhában húzta meg magát.

Ahogy lassan kezdtem kilábalni a betegségből, egyre izgatottabban vártam a karácsonyt. Előző évben nem „talált meg” a karácsonyi angyal, mivel éppen aznap szöktünk át a zöldhatáron, így aztán nem hozhatott nekem semmit. Ezt nem felejtettem el, és éppen azért reméltem, hogy most már biztosan megtalál, és pótolja a tavaly elmaradt meglepetést is, így gazdag lesz az idei karácsonyom.

Így reménykedtem boldog várakozásban, gyógyulásban, de a meleg szobából nem mehettem ki, ezt szigorúan megtiltotta a doktor bácsi. Ez nem kis gondot okozott édesanyámnak és nagymamámnak, hiszen ők „tudják”, hogy egy kisgyermeknek nem szabad meglátnia az angyalt, mert akkor be se hozza a karácsonyfát és a vele járó ajándékokat. A felnőttek bizonyára sokat törték a fejüket, hogyan oldják meg ezt a kényes kérdést, mivel én töretlenül hittem az angyalban, és egyelőre nem akartak felvilágosítani. Ráadásul a kis lakásnak csak egyetlen bejárata volt, a szobába csak a konyhán át lehetett bejutni, tehát még a jól fűtött konyhá-

ba se mehettem ki. A szoba magas ablakán az „angyal” nem tudott volna be-
mászni.

Ezeket az érveket félfüllel hallottam is, meg nem is. Nem tudtam, nem is akartam elképzelni, hogy ebben az évben se találjon meg a karácsonyi angyal, illetve ne merjen bejönni, mert én — gyermek létemre — megláthatom.

Hát majd bebújok a paplan alá — próbáltam én tanácsot adni a felnőtteknek, akik — más megoldás nem lévén — el is fogadták, de figyelmeztettek, ne húz-
zam teljesen a fejemre a paplant, nehogy ne kapjak levegőt, ellenben forduljak a fal felé, és végig tartsam csukva a szemem. Legyek türelmes, sokáig tarthat, amíg az angyal fel is díszíti a fenyőfát.

Vajon hol jön be az angyal? — találgattam, mert magam is tudtam, hogy erre csak két lehetőség van: vagy a konyhaajtón, vagy a szoba ablakán (a konyhának csak ajtaja volt, félig üvegből, onnan kapott egy kis világosságot). Ha az ajtón jön, akkor elég, ha a fal felé fordulok az ágyban, nem látom a szobát, ám az ablak pont ott van a falon, amerre fordulok. Ha meg ott jön be... meg tudom-e állni, hogy egy pillanatra se nyissam ki a szemem? Mi tagadás, kíváncsi voltam, de az angyalfiát sem akartam kockáztatni. Azt tettem, amit tanácsoltak, fejemre húz-
tam a paplant, a fal és az ablak felé fordultam, becsuktam a szemem, izgatottan figyeltem minden zajra, aztán...

Aztán nem tudom, mi történt, hogy történt, nem is értem még ma sem, de egyszercsak hirtelen megláttam az angyalt. Egyetlen pillanatig. Szinte ma is ott van a szemem előtt, ahogy az ablakon belép, nagy fehér szárnyakkal, egy óriási zöld fenyőfával. Gyorsan behunytam a szemem, és utána megnyugodva hallgat-
tam a fa díszítésével járó zörejeket. Szerencsére nem ment vissza.

Mire kinyithattam a szememet, már nem volt ott — természetesen — semmiféle angyal, égtek a gyertyák a gyönyörűen feldíszített, mennyezetig érő fán, a fényben csillogtak a díszek és a rengeteg szaloncukrot burkoló sztaniolpapírok. A fa alatt pe-
dig annyi játék és képeskönyv, hogy egy kisebb óvodai csoportnak is elég lett volna. Elhozta azt is, amit tavaly elmulasztott — gondoltam. Pedig meg is lestem...

Vacsora közben — amelyhez már fölkelhettem — nem tudtam magamban tartani a titkot. Elárultam, hogy én bizony egy pillanatig láttam az angyalt az ab-
lakban, és „élethűen” le is írtam, milyen volt.

— Biztosan elaludtál és álmodtál — vélte édesanyám. — Hiszen nem az ab-
lakon jött be. Hogy képzeled, hogy akkora szárnyakkal beférne? A konyhaajtón jött be a fával, a csomagokkal, amelyekben a díszek, a szaloncukor és az ajándé-
kok voltak. Segítettünk is neki, mert igencsak fel volt pakolva. Ugye anyuka? — fordult anyám nagyanyámhoz.

Később, amikor már tudtam a karácsonyi angyal „titkát”, elmondták, hogy a fát valóban az ablakon adta be egy szomszéd bácsi, és édesanyám vette át a szo-
bában. Ezek szerint én az anyám feltartott kezeit néztem fehér angyalszárnyak-
nak. De még akkor is állítottam, hogy az angyalt láttam.

Álmodtam-e, képzelődtem-e vagy a szokatlan helyzet és izgalom szülte-e ezt a látomást, ma sem tudom eldönteni.

De arra ma is emlékszem, hogy hatéves koromban láttam egy (a) karácsonyi angyalt.

P. Buzogány Árpád
Karácsonyról álmodtam

Álmomban csengő csendül,
megnyílnak nagy ajtók,
elkezd havazni s pompás,
nagy lovakat hajtók,

kályhákban pattogva ég
a tűz, bő illatú
kalács az asztalokon,
kinyitva a kapu,

sok lármás gyermek tódul,
a tornácra jönnek,
így osztjuk szét szikráit
ennek az örömnék.

Rigófütty februárban

Csöndes hóhullásban, este.
Alig néhány nyom az úton.
Reggel rigót hallottam egy
kertben. Hová lett? Nem tudom,

emlékeztetőt kell írni
reggelre, felhívni, aztán
megbeszélni, nincsen idő
gondolkodni a fütty hasznán,

tán haszna sincs, csak szól, hallom,
reggel, a csukott ablakon
keresztül és tudom, hogy ez
a legszebb hely, ahol lakom.

Beke Sándor

Még mindig szeretlek

Telik az idő...

Az óceán örökmozgó hullámai
keringő léptekkel
táncolnak a part felé,
s mint árva gyermekeket,
csillogó homokszemcséket cirógatnak
a part tenyerében.

Telik az idő...

A Hold éjszakánként
a megszokott útján jár
a sziporkázó csillagok között,
s míg emberi arcával mosolyog felénk,
egyre forog s kering az ég-óceán
sötétkék vizében.

Telik az idő...

A Nap is fáradt lehet már,
de mégis fény-hátizsákjával
éberén kapaszkodik föl az égre,
mint csúcsosodó hegyre,
és megnyitja kelet ablakát
a sok karátos arany-ébredésben.

Telik az idő...

S még mindig szeretlek,

mint hullámok
a part ringó homoktakaróját,
mint a szelíd Hold
a villódzó csillagokat,
mint a Nap a végtelenbe csúcsosodó eget,
melyre minden nap fel kell kapaszkodnia,

mert neki kötelessége feltűnni,
hogy meleget és fényt vigyen,
ahol életet fedez fel
a világegyetemben.

Telik az idő...

s még mindig szeretlek.

Tar Károly

Mondjuk

Mondjuk, tarka virág a lélek,
száll színe, szép szíppanata.
Mondjuk, kormoz a sötét: félek,
jövőknek nincs pillanata.
Mondjuk, a becsület: lobogó,
rajta hazugság címerek.
Mondjuk, a jó szívek dobogó,
színes, szerelmi színterek.
Mondjuk — mit összehordunk néha —
eljár a szánk, agyunk alatt.
Mondjuk, hogy nem hiszünk már léha,
szemünknek szentelt szófalat.
Mondjuk, csak mondjuk hát szüntelen:
jók vagyunk, jobbak lehetünk.
Mondjuk, szépen szólva, szenttelen,
mert gyáván mást nem tehetünk.

Szász András

Alkony

A lenyugvó nap fénye olcsó festékként kenődik szét a félegyházi házfalakon, mikor az Ótemplom órája ütni kezd. Komótosan, vagy inkább ráérősen, ahogyan csak a toronyórák képesek ütni. Előbb négyet, aztán még hozzátesz nyolcat. Amikor az utolsó ütés hangja is szertefoszlik a merengő házak fölött, komoly, mély zúgással megkondul a rangidős harang. Ütemesen lódul előre-hátra a sokmázsás érctömeg, közben nagyokat nyög, csikordul, sóhajt, szenved, mint egy megkeseredett vénember. Külsején vastagra hízott a zöld patina, fiatalságát magával ragadta a könnyörtelenül múltó idő.

A Jókai utca sarkánál kerékpárjába kapaszkodó alak lép bele a különös fénybe. Szemüvege bal fülén lóg, szabadon maradt szára szája magasságában verdesi az arcát. Tétován lépked. Néha megtántorodik, olyankor biciklije kormányja méteres csíkot karmol a házfalra.

Termetes asszonyság lép ki az egyik üzletből.

— Jó estét, tanár úr. Hazafelé?...

— Mi köze hozzá? — mordul rá a biciklis —, a maga dolgával törődjön, ne a máséval. Értjük egymást?...

— Jól van, no, nehogy megegyen már! — fakad ki sértődötten a nő —, úgy látom, megint sikerült felöntenie a garatra. Örül majd szegény Erzsike, ha megint így állít haza...

— Az legyen az ő baja, meg az enyém. Nem tartozik másra — motyogja a férfi anélkül, hogy megállna. Csak megy, vonszolja magát kitarató elszántsággal. Az utca végén jobbra kanyarodik. Egy ideig a keskeny járdán próbál egyensúlyozni, végül feladja, lebotorkál az úttestre, s alig hallhatóan dudorászni kezd egy régi Illés-nótát:

„Elmegy a kugli egy este berúgni, mer’ ő az a kugli, ki nincs fából...” Szemből fekete autó fékez visító gumikkal.

— A részeges anyád!... — hajol ki a sofőr a letekert ablakon. — Miért nem esz fel a fene a járdára?!...

— A te édesanyád, kisapám... A te drága, jó anyukád... — motyogja inkább magának a biciklis és tovább vánszorog. *„Hej, aki dolgozik, az meg is szomjazik... Kugli fejében ez így van jól...”*

Igyekszik az út jobb oldalán maradni, egy láthatatlan erő azonban minduntalan balra húzza. Újabb fékcsikorgás, újabb szitok...

— Anyád... A jó, édes anyukád... *„Ott a zsebében a munkabére... És az az úr, akinek van pénze...”*

Már túl van az utca felén, amikor csuklani kezd. Megereszt egy cifra káromkodást, a csuklás azonban nem akar szűnni. Lép kettőt-hármat, s csuklik egyet, aztán megint kettőt-hármat, és újra csuklik...

Az első köz sarkán borostás férfi köszön rá:

— Szevasz, Sanyikám. Látom, jól telt a napod...
 — És akkor mi van?... Tegyéél róla, hogy a tiéd is teljen jól — morogja a kerékpáros. — Inkább azt mondd meg, hány óra?
 — Negyed kilenc, Sanyikám. Fiatal még az idő...
 — Végre egy jó hír... — emeli intésre kezét a biciklis.

A mozdulattól leesik a szemüvege. Majdnem rálép. A jó édesanyád... hajol le érte. A jó édesanyád... Közben elengedi a biciklikormányt. Rögtön utána is kap, de már késő. A fene evett volna meg, te, rohadék... Hirtelen éles, szorító fájdalom hasít a mellkasába, minden elsötétül körülötte, s mintha testéből kiszállna az erő. Kétségbeesetten belemarkol a levegőbe, végül tehetetlenül rázuhan a kerékpárra...

Mire a szirénázó mentőkocsi megérkezik, már kisebb tömeg veszi körül.

— Húzódjanak hátrább, emberek, hogy odaférjünk! — igyekeznek utat törni maguknak a mentők. Egyikük nyakában sztetoszkóp lóg. Leguggol, kigombolja a férfi ingét, néhány pillanatig feszülten figyel. Aztán kis zseblámpát vesz elő, és a kerékpáros pupilláiba világít.

— Sajnos már beállt a halál. Legalább öt-hat perce... — egyenesedik fel. — Szólj be a zsaruknak, meg a temetkezésieknek — fordul a sofőrhez, közben az élettelen testet elnyeli a cipzárás fekete zsák... Újra felsívít a sziréna, s mire a villogó fényű jármű eltűnik az utca végén, a tömeg is szétszéled.

Feltámad az esti szél, és a városkörnyéki földek illatával tölti meg az udvarokat. Még vöröslök az ég a látóhatár mögé lebukó nap fényétől, amikor ismét ütni kezd az Ótemplom órája. Zengő hangját egy ideig visszaverik a keskeny utca házfalai. Aztán az utolsó hangok is a mélybe hullnak, s a környék nyugalmát már csak egy borja után vágyódó tehén panaszos bőgése töri meg időnként, valahonnan a Csongrádi út felől.

A járdán heverő fekete zsákra ráborul az este.

Ráduly János

Haikuk

Tudom	Minősítem	Nem haragszom
Egyedülként	Így minősítem	Már nem haragszom
Is tudom széljárását	A megszállott irigyest:	Az esszére: újfajta
A holnapoknak.	Silány senkiség.	Naturalizmus.
Boldogság		Felnőtté
Ráhangolódok		Te felvállaltad
Szép elvárásaidra:		Megkapaszzkodásomat:
Már kész boldogság.		Felnőtté tettél.

Csontos Márta

Éljen, nincs spam

Nem tudok megtanulni veszíteni.
Ott gyüszmékelek a nyerőgépek
körül, s mindig ugyanazt dobom be,
átver a kárpótlás gyönyörűsége.

Ledarált lelkek közt keresem a
helyem, de mindig leráznak a
a barbárok, s ott maradok a hátsó
gondolatok züllött társaságában,
átengedem magam a nagystílű
válogatásnak, hátha nem leszek
levélszemét, hátha ott maradok
az ad acta határán, s nem leszek
a féregtelenítésben áldozat.

Nincs átjárás a linkek között,
ott rekedtem valahol az ezredik
ígéret vonalán, s ha elindulok
gyalogszerrel, eltölt a rémület,
hisz lassabban érek oda, ahova
nem is akartam eljutni, pedig
egyfolytában hazudok magamnak,
várom, hogy beszerkesszenek a
korrektúra-példányba, mutassák
meg előnyeimet, hogy megmarad-
hassak a hazai piacon, ne lökjenek
ki a sorból, ahonnan arcomat az
égre emelhetem, s kiálthatom az
Úrnak: É l j e n , n i n c s s p a m.

Bognár Stefánia

Ars poetica

Erőterek pörögnek bennem,
cibálva kényszerítnek engem:
kezembe' toll legyen
és azzal írni kell
üres lapokra rendületlen.

Ha jót írok, nincsen dicséret,
a rossz miatt van végítélet,
de nem remeg kezem,
igaz-magam hiszem.
RepüljeteK, ti zöngemények!

Kockám, kövem ha elvetettem,
nem érdekelt, nem sokkolt engem,
göröngyökön jutok
tovább. A cél titok.
Nevettem, sírtam és szerettem.

Márton Károly

Retusált remény

Kezdő ráncokat
Púder-tapéta védi,
Retusált remény.

Alkonyat

Mint ragyaverte
Paradicsom, most a fény
Meghibásodott.

Homokóra

Megállt az idő.
Jóslatom: nyirkot kapott
A homokóra.

Bözödújfalu

Földuzzasztották,
Gát fogja fel a vizet:
Falutemető.

Parázként izzok

Parázként izzok,
Ne várjátok a szelet,
Futótűz leszek.

Két pont között

Föld és Messzeség,
E két pont között létünk
Reménysugara.

Nagy Székely Ildikó

A fenyő ajándéka

Egyszerre csak láb alatt volt. Azazhogy nemcsak láb alatt, hanem test körül, fej fölött, mindenhol. Betöltötte a nagyszoba egyharmadát.

A fények estéjén költözött hozzánk, teljes pompájában ragyogva, szebben, gazdagabban, mint az elmúlt években bármikor. Méltóságteljes csendben várta érkezésünket szokott helyén, az íróasztal és a ruhásszekrény között. Tudtam, hogy az elkövetkező hetekben, hónapokban nehezen megközelíthető lesz miatta az ablak, a fűtőtest, és amikor be kell nyúlnom a szekrénybe, mindig megsimogatnak a túleveles karok. De nem bántam, ahogy a korábbi években az enyhén szépséghibás, csúcsukon gyér vagy csalén álló fák beköltözését sem.

Kisfiam — akit a tizenkettedik közös karácsonyunkon sem tudok, akarok másként emlegetni — éppen csak az ünnepi fényképezés perceire telepedett le a békés óriás elé, ott, a kedvünkre villogó ágak alatt bontogatta sorra ajándékait. Aztán elvonult az új kincsekkel, én utána. Anyum a konyhában sürgölődött, a töltött káposztát tálalta. Fenyőnk így magára maradt. Pár napig még bekapcsoltuk rajta a fényeket, aztán a szilveszteri előkészületekben teljesen elterelődött róla a figyelem. A fa szemmel láthatóan szerette nálunk, egyetlen lógó ág sem árulkodott arról, hogy elhanyagolva érezné magát, csak néha dobott le elének egy csengőt vagy gömböt, kitartó jelenléte jelzéseként. Együttélésünk szép, nyugodt hetei voltak ezek. Kölcsönösen egymás díszleteivé, a másik létezésének megnyugtató bizonyosságává váltunk.

Azon a hó nélkül is meghitt, december 24-ei estén illat nélkül jött el hozzánk. Sokszor álltam meg mellette szimatolva, várva, hogy megszólítson összetéveszthetetlen, ezernyi karácsonyt megidéző illatával, de az ágaknak nem volt mondanivalójuk. Csak pompáztak némán, mint messziről érkezett kiváltságosok. Egy idő múlva feladtam a próbálkozást, nem voltak már vele szemben elvárásaim. Egyszerűen elfogadtam és szerettem a jelenlétét, még akkor is, amikor már kifejezetten kényelmetlennek éreztem a mozgást a leszűkített térben.

Nem tudom, mikor vettem észre a lába előtt heverő túleveleket. A büszke ágak hirtelen megereszkedtek, úgy meredtek a szőnyegre, mint díszeket tehernek érző, valamennyitől megválni vágyó, elfáradt testrészek. Nagymamám rejtélyes, legyőzhetetlen fáradtsága jut mindig eszembe a szolgálatukat letöltött karácsonyfákról. A kék virágos pongyolában elvesztődött, kicsi gondviselőé, akiről ugyanúgy lekíváncoztak a földi díszek közös létünk utolsó napjaiban. Az ő távozás előtti nyugalomát éreztem fenyőfánkon is. És akkor, teljesen váratlanul megérintett az illat. Néztam a megcsúfult, összetöpörödött fát, amelyre mintha rászáradt volna az ünnep, és nem éreztem mást, csak kimondhatatlan hálát. Szerettem volna megsimogatni, megfiatalítani az ágait, teljes pompájában visszaadni neki a

ránk szánt időt. Aztán, látván, hogy képtelen vagyok ajándékozónak válni, maradtam követeléseimnél.

— Maradj velünk — húzódtam hozzá közelebb, majd behunyt szemmel hagytam, hogy a fölém hajló, törékeny ágak meséljenek még valamit.

Demeter Attila

Érvényesülés

Már egy jó ideje
nem az őszinteség
a trendi
ma gyökértelennek
vagy éppen
gyökérnek kell lenni
s nincs ezzel
semmi baj
de semmi

Önjelölt

Aki mindenki fölött áll
annak nincs szüksége
sem esernyőre
sem esőkabátra
sem jó tanácsra
dicséretre meg főképp
hisz senki sem ér fel
önnön választott
szédítő magaslatára
ahol már mindent
és mindenkit
meghaladott

Márton Tímea

Gyere

Bordáim cseppkőbarlangja
Sötétséget ölel körül,
Érintésed öngyújtója
Talán egy nap majd lángot szül,
Ami beragyogja lényemet,
Megszüli a saját fényemet,
Majd gyümölcsöt sarjaszt a szívem,
De még várok, nem jöttél, még nem.

(2018. 08. 02.)

Fülöp Kálmán

Tél idején

Hideg huzattól
bedagadt szemekkel,
boldogan, mert
ide köt a föld,
vesződöm mélyből
feltörő erekkel —
és nem zárhatom be
magamban a kört —

ez itt otthonom,
és fáj, ha bántanak —
ha olykor
tűz-szemembe szántanak
vak zizzenései
a fellázadt rögöknek
s a néma térben megszáradt
lábnyomok mesélnek —

az érzést, melyet a napok
vézna szürkeségén,
mint örök emléket
múltamból hozom,
asztalhoz ülve
az évek rezzenésén
emlékeimből
mába foltozom.

Tél kezéből

Tél kezéből
ajándék a napfény,
kedves kínálat
fehér délutánban,

én elfogadom
s úgy örülök neki,
mint hóvirágnak
szép kristály pohárban,

mert tavaszt várunk
melengetőt, langyost —
a holnap arcán
őszinte mosolyt —

ég karóján
a csillogó szépet —
tisztá lapra
morzsolva a szót.

Ráduly János

Félperces történetek

Előre köszönök

Elöttem három diák lépkedett, két fiú és egy lány. Gyuri bácsi épp kilépett a kapun. Hozzám szólt: Látja-e, tanár úr, ilyenek a mai fiatalok: egy köszönt, kettő nem.

Ó, Gyuri bácsi, nekem nincsenek ilyen gondjaim. Én a fiataloknak előre köszönök. Megkérdem tőlük: Honnan jöttök? Mért siettek annyira?

Nem csuszát

Gábor végül is eldöntötte, hogy a ház előtti sáncot mélyebbre ássa. Segítségül Pétert fogadta fel. Szaporán dolgoztak, alig beszélgettek. Óra múlva megérkezett Ötvös bácsi, méricskélte az elvégzett munkát. Mondta Gábornak: igazi dolgos ember ez a Péter, úgy jár a keze, mint a motolla.

Gábor megjegyezte: látja, szorgalmas embert állítottam munkába, nem csuszát.

Maga melyik ketrecben volt?

Oszkár a széles járdán lépdelt, jött vele szemben egy magas, tagbaszakadt férfi. Oszkár ráköszönt: Jó napot kívánok, én magát valahonnan ismerem.

Mind a ketten töprengtek. Öt perc múlva Oszkár jelezte: Tudom, hol találkoztunk, a városi állatkertben.

A tagbaszakadt férfi rögtön megkérdte: Hát maga melyik ketrecben volt?

Sohasem leszel ősz hajú

Volt tanítványom édesapja, Móric, kedélyeskedve szólt hozzám: Itt-ott szürkül a tanár úr haja is.

Igen, válaszoltam, jelzi az évek elfutását.

Né, nálam más a helyzet, mondta Móric: Amelyik hajszálam szürkülni kezd, nyomban le is hull.

Akkor te sohasem leszel ősz hajú öregember, válaszoltam nevetve.

Megismeri

Vilmostól megkérdeztem: Mért háborogsz?

Hát hallgasson ide, tanár úr, a szomszédom, Vencel, a mai szent nap szeké-
nyi szeméttel fordult ki a saját kapuján. Meg sem fordult a fejében, hogy a sok
udvari mocskát az én szántóföldemre ömleszti le. Találkozom csak vele: leg-
alább megismeri a nagy haragomat.

Telik vele a has

Édesanyám azt mondta: Vacsorára eresztett puliszkát főzök, van tejünk, terít-
sétek az asztalt.

Az *eresztett* puliszka a lágyra főzött puliszkát jelentette.

Most a puliszkát felszaggatom, szólt megint édesanyám, a ti részetek egy-egy
merítőkanál. Arra ráöntitek a hideg tejet. Finom étel, telik vele a has.

G. Szabó Ferenc szent kövek

maradtam itthon hitben szerelmes
keresve-kutatva régi kardokat
Anyám hímes kendertakaróval takart
végvári vitézeink a csillagokkal

nem lettem volna szabadabb elmenve sem
rokkant lélekkel ülve egy aranyozott padon
tűrném hogy egy idegen
vázlatot készít sikereimről
mely bús arcom bitófáján lóg?

csillogó-villogó tornyok alatt sem voltam
együtt sírtam a déli harangszóval
kapum előtt mindig rám váró tiszta érrel
fésültem mezítlábos székely hajnalom

a gazok fölött egy fejjel mindig
otthonom a Hiszekegyem
itt kellett élnem... s halnom is
e szent kövek között

Ráduly János
Versfordítások a román költészetből

Mihai Eminescu

(1850—1889)

VÁGY

Jöjj velem, a sűrű erdőn
Hív a forrás, csalogat,
Minket vár a gyepszőnyeg már
Elrejtőzve lomb alatt.

Jöjj, a két karomba zárlak,
Pihenj meg a mellemen,
Engedd arcodról, fejedről
A fátyolt lefejtene.

Ülj ölembe, ketten leszünk,
Csupa ketten, senki más,
Göndör hajad telehinti
Virágokkal majd a hárs.

Fehér homlokod ölembe
Hajtod lassan, csöndesen,
S csókra sóvárgó ajakkal
Édes szád megkeresem.

Boldog álmunk lesz, meglátod,
S dal is csendül, ringató,
Messzi forrás, enyhe szellő
Dala lesz az altató.

Megnyugszunk a sűrű erdő
Összhangján elszenderedve,
Míg a hársfa reánk hinti
Virágait rendre — rendre.

(1876)

TENGERPARTI ABLAKÁBAN

Tengerparti ablakában
Királylány ül, csodaszép...
Tenger mélye, tenger mélye
Ringatja szőkeségét.

Halász ül a csónakjában,
Folyton néz, folyton kutat...
Tenger mélye, tenger mélye
Ó, be szép arcot mutat.

„Föl sem néztem a kastélyra,
Mégis szemem könnyet ejt...
Tenger mélye, tenger mélye
Csakhamar magába rejt.”

(1876)

MIKET SUTTOGSZ OLY TITOKBAN

Miket suttogsz oly titokban,
Édes szavú forrásvíz?
Hullámod a partszegélyről
Lesodort virágot visz.

Viszi, viszi rendületlen
Törtetve a homokon.
A hullám a szép virágot
Hová rejti el, vajon?

Ilyen az én életem is,
Habján virág nem terem,
S vágyamat sem hallgatja meg
Senki sem, de senki sem.

Némán járok, mint egy halott,
Hegy csúpját sem láthatom.
Bús homlokom ráncaiban
Végzetemet hordozom.

Csupán ott, ahol a hársfa
Szép virágja földet ér,
Ajkam csak ott nyílik szóra,
Mit majd szertehord a szél.

Bolond álom, megfáradt szó!
Hull a virág percek alatt,
S tudom, teljesül a vágyam:
Jön a megváltó pillanat!

(1876)

Ó, HÁT MARADJ...

„Ó, hát maradj, maradj velem —
Úgy szeretlek, oly nagyon!
Minden búdat, bánatodat
Én ismerem, én tudom.

Árnyak tömény sötétjében
Herceg vagy te, kiskirály,
Okos szemed tekintete
Vizek mélyén kóricál.

S míg a hullám meg-megcsobban,
S a magas fű meghajol,
Riasztlak, hogy szarvas-csorda
Jár titokban valahol.

Elragad most a varázslat,
Szólsz félhalkan, szelíden,
Csupasz lábod megfűrösztöd
A tó hűvös vizében.

S míg tó tükrén megbámulod
A telehold fényeit,
Az évek perceknek tűnnek,
S századoknak perceid.”

Így beszélt az erdő sátra,
Míg fölöttem remegett —
De én füttyültem szavára,
S egész valóm nevetett.

Most, ha visszatérnék hozzá,
Meg sem ismerném szavát...
Hová tűntél, gyermekkorom,
Erdő sátra, s szép csodák?

(1879)

MÉREG ÉS BÚBÁJ

Mérget és búbájt hord a lelkem,
Fájó mosolyod rabul ejt,
Mert csupa búbáj nevetésed,
Zöld szemed pedig mérget rejt.

S nem is sejtéd, hogy mennyi fájó
Kínt okoztál a lelkemnek —
A szépségedre mindig van szó,
De arra nincs, mint szeretlek.

(1876)

GYÖNGYHÁZFÉNYŰ TOLLAZATBAN

Tündököl egy galambocska
Gyöngyházfényű tollazatban,
Fejét szárnya alá rejtve
Alszik a szőlőlugasban.

Körös-körül néma csönd van,
Csillagfény a levegőben.
Süket az éj, csak a patak
Fut tova köves medrében.

(1876)

A TÓ

Erdei tó kéklő vizén
Sárga tavirózsák úsznak.
Fehér hullámokat vetve
Ringatózik a kis csónak.

Ugornánk rögvest ladikba
Morajló víz hangja mellett,
Elhagynám a kormányrudat,
Elvetném az evezőket,

S én a parton mintha-mintha
Hallgatóznék, mintha várnék,
Hogy nád közül felbukkan Ő,
Kit a két karomba zárnék.

Úsznánk ketten elbűvölve,
Szőke holdfény ránk ragyogna —
Remegne lent a víztükör,
Nád közt a szél sóhajtozna!

Ó, de nem jön... fogatja
Nincs a búnak, bánatomnak,
Itt, a kéklő tóvíz mellett,
Melyben tavirózsák úsznak.

(1876)

NEM FONTOS, HOGY MIT BESZÉLTEK

Nem fontos, hogy mit beszéltek,
Nem dicsérek, nem ócsárlók,
Hencegjetek — tőlem füttyöt
S tapsot is hiába vártok.

Ne kérjétek, hogy a táncot
Másnak sípszavára járjam,
Vagyok, hogy az igazságot
Bent a szívben megtaláljam.

(1876)

ERDŐ KÖZÖTTI ÖSVÉNYEN

Erdő közötti ösvényen
Lányka siet, én utána,
Utolérem s lélegzetem
Elakad, ha nézek rája.

Derekára fonom kezem,
Ő megremeg, mintha félne,
De magamhoz vonom lassan
Közelebbre, közelebbre.

Felszusszanok, s csak azután
Szólok hozzá sóhajtozva,
Ő megrémül, messze tekint,
S bár egy szót sem szól az ajka.

Engedne is, nem is, aztán
Fejét a vállamra ejti,
S ajkán, lehunyt szemén csókom
Számlálatlan sokezernyi.

De én hozzálépek rögtön
Szép szavakkal és tanáccsal,
Ő egyre a távot nézi,
S védekezik félkarjával.

Forróbban ölelem átal,
Elakad a szívverésem,
És faggatom: mért szomorú?
S szeret-e úgy, amint régen?

De ő fényben úszó szemmel,
Szúros kedvvel rámtekint:
„Kedves vagy, hát szó sem róla,
Ámde szemtelen megint.”

(1876)

MIKOR JÖSSZ MÁR

Látod, a fecske útra kél,
Pereg a diófalevél,
Deres a szőlő, a határ —
Mikor jössz már, mikor jössz már?

Sok asszony van még mindenütt,
Kiknek szikrát vet a szemük...
De oly fönséges, milyen te,
Nincs senki se, nincs senki se!

Ó, ülj még egyszer ölembe,
Nézzek két fénylő szemedbe,
Fejem nyugtassam szelíden
A kebleden, a kebleden!

Mikor éj honol lelkemen,
Te földerítéd életem,
Még a csillag sem oly fényes,
Mint te, kedves, mint te, kedves!

Emlékszel-e, hogy egykoron
Bolyongtunk völgyben, dombokon,
Majd hirtelen fölkaptalak,
S tartottalak, tartottalak?

Késő ősz van, hull a levél,
Utcán futkos, görgeti szél,
Üres, kopár lett a határ,
Mikor jössz már, mikor jössz már?

(1882–1883)

SZÁZ ÁRBOC KÖZÜL

Száz árboc közül, amelyek
Búcsút intenek a partnak,
Roncsaivá hányan lesznek
Viharoknak, hullámoknak?

Szerencse s álmok, amelyek
Téged magukkal ragadnak,
Azok is rabjai lesznek
Viharoknak, hullámoknak.

Madarak közül, amelyek
Nekivágnak száz határnak,
A prédái hányan lesznek
Hullámoknak, viharoknak?

Eszméid, miket nem értnek,
Épp lényegét a dalodnak,
Repdeső szárnyai lesznek
Hullámoknak, viharoknak.

(1880)

ERDŐ, MÉRT RINGATÓZOL...

„Erdő, mért ringatózol,
Nem hull eső, nem fúj szél,
Ágad mégis földig ér?”
„Magam mért ne ringatnám,
Közeleg a végóráám!
Nő az éjjel, fogy a napom,
Ritkul már a lombozatom.
Tombol a szél, komor arca
Dalosaim elriasztja.
Oldalamba vág a szél,
Elmúlt a nyár, jön a tél.
Hogyne remegnék, ha már
Délnek tart a sok madár!

Fecskeajok szállnak éppen
Ágaim fölött, az égen,
És velük száll, jaj, repesve,
Minden álmom s a szerencse.
Szállnak egyre, tőlük már
Éjsötét a láthatár,
Csapkodják a szárnyukat,
Eltűnnek egy perc alatt,
S én társtalan maradok,
Senyvedek és hervadok,
Csak a vágy, mi bennem ég,
Egyedüli társam még!”

(1883)

A KÖLTŐ

Faragjad a rossz rímeket,
Daktuluszod galoppoljon,
Falcs gondolatokat vessél
Mázsányi rizsma-papíron,

És ha megpillantsz egy asszonyt,
Hajtsd meg magad minél jobban,
Mikor beszél, bármit is mond,
Nyeld szavait szomjazottan,

Járj mosdatlan, borostásan,
Legyen kopott, vásott ruhád —
Mert ezek mind, együttesen
Költő-voltod elárulják.

(1876)

AMIÓTA...

Amióta mi kettecskén
Nem csevegtünk, kedvesem,
Úgy tűnik, el is feledtük,
Mily nagy volt a szerelem.

De most lám, itt ülsz előttem,
Édes arcod halovány —
Hadd boruljak térdre újból,
Úgy, mint egykor, hajdanán.

Hadd, hogy sírjak, s csókolgassam
Rég nem látott két kezed...
Nélkülem hogy tűntek tova,
Kezecskek, a múlt hetek?

(1879)

NAPNYUGTAKOR A KIRÁLYLÁNY

Napnyugtakor a királynő
Sír a kastély ablakában:
Tenger vize
Megcsillan a félhomályban.

Part mentén evez a halász,
Lapátjával egyre csapkod:
Tenger vize
Elringatja a csónakot.

„Két szemem ha mindig csak a
Kastélyt látná, nem is fájna,
Tenger vize
Ha végleg a mélybe zárna.”

(1879)

ÁLMOS MÁR A MADÁRSEREG

Álmos már a madársereg,
Fészkek mélyén vernek tanyát,
Lombok között elrejtőznek —
Jó éjszakát!

Hattyút ringat a víz tükre,
Sűrű nádasban lepihen.
Angyal őrködjön fölötte —
Aludj szépen!

A forrásvíz sóhajtozik,
Míg a sötét erdő hallgat.
A kerti virág is alszik —
Szép álmokat!

S a varázsos, tünde éjben
Kél már büszkén a holdvilág,
Csupa álom s összhang minden —
Jó éjszakát!

(1883)

KÁMADÉVA

Hogy szerelem bánatával
Gyógyítgassam szegény lelkem,
Kámát hívtam éjjel, jöjjön
Kámadéva, hindu isten.

Szárnya van, s táskája mélyén
Nyíl helyett virág fakad,
Mérges növény, a nagy Gangesz
Partján szedte azokat.

Jött is, édes, büszke gyermek,
Jött is papagáj-lován,
Csalfa mosolyok derültek
Korallszínű ajakán.

Íjára tett most egy szálat,
S célzott, épp szíven talált,
És azóta álmatlanul
Sírom át az éjszakát.

Jött, hogy leszámoljon velem.
Büntet mérgezett nyila,
Ő büntet, a kék egek s a
Meddő ábrándok fia.

(1887)

ABLAKOMRA HA ÁG HAJOL...

Ablakomra ha ág hajol,
S kint megremeg a nyárfa,
Míntha te járnál valahol,
S én rád gondolok, várva.

Tó mélyén ha csillag kigyúl,
És tündököl a fénye,
Bánatom lassan elcsitul,
S a fájó gond is véle.

Ha fönt az ég felhőtelen,
S a hold lesüt a földre,
Én újból rád emlékezem,
Csak reád, mindörökre.

(1883)

A CSÚCSOKON

A csúcsokon holdfény ragyog,
Zsong az erdő szelíden,
Égerfák közt hirtelen
Fölsír a kürt, búsan zokog.

Egyre halkul, hangját veszti,
Távolabb szól, távolabb,
A szívem bánatosabb,
Édes halálvágy epezti.

Mért hallgatsz el, mikor vágyam
Bűvölnen röpdül feléd?
Édes kürt, ó, fogsz-e még
Sírni, mint most, énmiattam?

(1883)

A VIRÁG ÁLMA

Mikor a sárguló réten
Bús a fülemüle már,
A hervatag völgy ölében
Csöpp ibolya szundikál.

Álma édes aranyálom:
Árnyak közt illat neszez,
Míg a babérfa-ágakon
Húvös szellő lengedez.

(1869)

VIRÁGÁLOM

Sárgul a rét, bánatos a
Fülemüle éneke,
Tar mezőn hervadt ibolya
Alszik elrévedezve.

Arany álmod lát, csodásat:
Illatos, pazar berek,
Hol a babérfa-ágakat
Lengetik a hús szelek.

(1869)

VÁGYOM RÁD

Vágyom rád, s dalolok lassan, lassan:
Fejemet lehajtom lassan-lassan.
Mégfáradt hangom sírva sírdogál,
Akár a komor szél, lassan-lassan.
Minden vágyamat, fájdalimat
Legyűrtem magamban lassan-lassan.
Ámor nyila is, az a kegyetlen,
Szívembe fúródott lassan-lassan.
Mérgem most bennem szerteárad...
Megemészti vérem lassan-lassan.
Mit tehetnék, elindulok végül
Szomorú síromhoz lassan-lassan.

(1875–1876)

Tudor Arghezi

(1880—1967)

CINEGE

Cinke, cinke, szép madár,
 Mért nem jössz hozzánk is már?
 Kószálsz az idegen fákon,
 S a szomszédoknál tanyázol.
 Nálunk is volt két szép fecske,
 Tovatűntek messze-messze.
 Tornácom mért mostoha,
 Nem bántottalak soha,
 De álmatlan éjeken
 Várok reád szüntelen,
 Fényes nappal, nyáron át,
 Halljam csengő muzsikád.
 Cinke, cinke, társtalan
 Az élet vigasztalan.

Veronica Porumbacu

(1921—1977)

PÁRBESZÉD

Az árnyék elszakad az embertől.
 Az ember beszél.
 Az árnyék hallgat.
 Az ember hahotázik.
 Az árnyék csak mosolyog.
 Az ember jeletőségteljesen gesztikulál.
 Az árnyék cinikusan utánoz.
 Az ember meghajol.
 Az árnyék szenved.
 Az ember hisz.
 Az árnyék kételkedik.
 Az ember menekül önmagától.
 Az árnyék mozdulatlan.

LÁZ

Szeretnék leülni,
 a szék elszalad.
 Lépnék a kőre,
 a kő elporlad.
 Pihennék a pázsiton,
 a füvek harapnak.
 Melegednék a tűznél,
 a láng megfagy.
 Átkelnék a hídon,
 a víz tönkretette.
 Le akarok vetkőzni,
 lenyúzom a bőröm.

VÉGSŐ HANGZAT

Kihuny
az utolsó csillag is.
Az ég mellén Nap,
hátán a Hold.

Csönd
mindenütt.

Csak én böngészem tovább
a tücskök feliratos üzenetét.

CIVILIZÁCIÓK

A föld alatt Bizánc.
Bizánc alatt Róma.
Róma alatt Miletosz.
Miletosz alatt...
Két falusi gyerek fogócskát
játszik a romok között.

HÁBORÚ

S a kőcsigák is lehulltak
az éti csigák mellé.

MÉCSVIRÁG

Merítőkanál égő ujjakkal.

PILLANAT

Veréb ugrál
a ház cserepein —
egyik évszázadból a másikba.

A HÓ IS

...márványkő, mely képes elolvadni.

IDŐTARTAM

A gyermekláncfű
az oszlop körül szétszórja
pillanatait.

ÚJ TEMPLOM LÉPCSŐIN

Havaz.
Sosem láttam még — szólt
a márványkő —
ehhez hasonló fehérséget.

KÉSŐBB

Néha
nyitott szemekkel lebukom
a tengerbe, leszálok a teknősökhöz,
esedezem, árulják el
csöndjük titkait.

De a vizet megzavarják
a szavak körül képzett buborékok.

Máskor
eltévedek a hajóroncsok között:
néhány csontszerű fémből
megpróbálom helyreállítani
a foszforeszkáló hajót.

Később — már a parton —
a csillagok megbámulják
reszkető testemet.

ANNYIRA

Annyira közel voltam saját
életemhez, hogy eldobtam a horgonyt,
oszoljék az élet napokká, évekké.
Most olyan távol vannak, akár a
vízsodorta csónak, melyből még látom
az elsüllyedt szigetet.

TÁVOL

Ha elalszom,
hózácsapódom
a névtelen sokasághoz.
Mit szólnak majd ehhez
csontjaim,
melyek olyan távol lesznek tőlem,
akár a Hold hideg kőzetei...

ROHANÁS

Meg-megszakadó éjjeli rohanás:
a zavaros színű, borzolt szakállú
kentaur zihálva próbálja
utolérni az utolsó,
még emberhez tartozó csigolyát.

GYÖTRŐDÉS

Álmatlanul, csupaszon,
mint kérges fa,
melynek megkárosult részén
harkály kopogtat.

BÁRMELY

Milyen jó lenne, ha teknőben
kimoshatnám lelkemet a keserűségtől,
mint bármely ruhát,
sok-sok szappannal,
majd kitergetném az udvarra
száradni,
hadd szikkassza, fújja a szél,
legyen boldog,
mert friss lett, tiszta,
mint a vászon,
mely akkor vászon,
ha a sok viseléstől
itt-ott
megritkul a szövete.

EMLÉKEK

Ott ez van:
kifordított szemhéjak.
Hagyd őket magukra,
közeledjenek egymáshoz.
Adj nekik időt —
szokják meg a fényt.
Engedd,
hogy feléledjenek.
Túlságosan ne figyelj rájuk —
rád ismerhetnek.
Ne torzítsad el magad —
megijednek.
Ne kérdezz tőlük semmit —
Megsemmisülnek.
Adj időt nekik.

ÚSZOM

Engem a hang többé
nem köt tárgyak nevéhez,
földi dolgokhoz:
úszom
a levegőben
súlytalanul,
megfoghatatlan
pályán.
A katasztrófa
a csontok belsejében van.

AZ ÖREG

Mit jelentenek számomra a trikók,
a labdák, a bírók, a kapusok?
Valaha én is játszottam
sportpályán.
Ma
közelebb vagyok a mezei füvekhez,

a márciusi tócsákhoz is,
miket fölszippant a Nap.

ÉVA

Te, erős,
szépséges, szerény
teremtménye a

földnek!
Hagyd,
hogy legyek a lányod,
nővéred, szeretőd,
gyermekeidnek pedig
édesanyja.
Ádám, formálj engem
újja oldalbordádból!

Nichita Stănescu

(1933—1983)

NEMSZAVAK

Ő felém nyújtott egy falevelet, kéz gyanánt.
Én feléje nyújtottam egy kezét, recés falevélként.
Ő felém nyújtott egy ágat, kar gyanánt.
Én feléje nyújtottam a karom, ágaként.
Ő felém nyújtott egy fatörzset,
almaként.
Én feléje nyújtottam vállamat,
göcsörtös fatörzsként.
S hallottam, miként gyorsul föl benne a nedv
lúktető vérként. Ő
hallotta, miként lassul bennem a vér, akár a nedv.
Én átjártam őt. Ő
átjárt engem.
Én magányos fa maradtam. Ő
magányos
ember.

AZ ÍRÁS

Korintoshi vagy ion, dór
oszlopvég,
csigavonalas oszlopfő,
amely tartja
a csillagfaragású mennyezetet.

KÖLTEMÉNY (ÉJJELI ÁLOMKÉNT)

Éjjeli álomként lebegsz
a lelkelem felett.
Halántékodat, mint egy piros követ,
szívemen nyugtatod,
s várod,
hogya a kész dolgok
nevét
felmondjam neked.
De néma a szájam,
kicsit ferde is, mint a zászlók selyme
szélmentes napokon.
Ó, ne menj el!
Egyetlen mozdulattal
kitépelem a szívem,
hogya szárba szökkenjen belőle
a fájdalom,
szárba szökkenjen a nagy férfi-szerelem,
amely tudni fogja neved, csodálatos asszony.

FIATALOK (KÉPEK FRANCIAORSZÁGBÓL)

Csókolóznak, ó, csókolóznak a fiatalok,
csókolóznak az utcán, a
kiskocsmában, a karfák mellett,
csókolóznak, mintha mindannyian
vergődő csókok lennének.
Csókolóznak, ó, csókolóznak a
robogó autók között,
a metrómegállóban, a moziban,
az autóbuszban, csókolóznak
reménytelenül, szenvedélyesen,
mintha csókjuk után a nem várt
öregség és a halál következne.
Csókolóznak, csókolóznak a sovány fiatalok,
a nagyon szerelmesek. Annyira soványak,
mintha sosem láttak volna kenyeret.
Annyira szerelmesek, mintha sosem
vennék tudomásul a világ létét.

Csókolóznak, ó, csókolóznak, mintha
sötétben lennének, a legteljesebb sötétben,
mintha senki sem látná őket,
csókolóznak, míg ajkuk szétszakad,
s ha már ajkuk sem lesz,
a fogaikkal csókolóznak,
mert különben nem kelne föl a Nap.

ELŐÉRTET

Nem havaz, amikor nagyon hideg van.
Nem esik, amikor nagyon meleg van.
Nem tudsz beszélni, amikor megszületsz.
Nem lesz több új év, amikor meghalsz.

Nem a látásért van a fény.
Nem a mítoszért vannak az istenek!
Nem az időért vannak a csillagok.
Nem a Nemért van a Nem!

Sohasem jössz, mikor vágyom utánad.
Sosem halsz meg,
amikor halálosan gyűlöllek.

ÉNEK

(NEM FONTOS)

Nem fontos, hogy a szó
megfeleljen a lelkiállapotnak,
a nyúl sem kötelező
a természetnek.
Sanchoval összevesztem,
rég elhagyott.
Szomorúan nézem
— lándzsának támaszkodva —
a szélmalmokat.
Az asszonyok lovakat szülnek —
nyi-ha, micsoda hosszú sikoly Andalúziában!
Arcunkat — a Győzelmi Ének kedvéért —
bemázoljuk még pirosra,
de a görög nyelvet
már elfelejtettük.

ÉNEK

(MÁR NEM SZÉPÍT MEG)

Már nem szépít meg engem sem a szomorúság,
sem az alkony, sem az éhség,
sem másnak a szíve, sem másnak a fája,
sem az utca, amelyről hiányzol,
sem a lovak, sem a fű,
sem a kövek,
sem a szó magánhangzói,
amelyek
olyan áttetszőek,
mint a kongó űr.

ÉNEK

(EGYSZERRE MEGKÖVÜLT)

Egyszerre megkövült a levegő körülöttem,
kopognak rajta az elejtett szavak,
vörössé válnak, nyúlánkká, gyérré,
talán örökre ilyenek maradnak.
S érzem, miként költözik most belém
a kinti térségből a nehézkedés,
hirtelen szívemre telepszik a világ,
míg testem még mindig csupa repülés.

SZOMORÚ ÉNEK A SZERELEMRŐL

Csak életem szakad meg számomra egyszer,
valamikor.
Csak a fű ismeri a föld ízeit.
Csak vérem vágyik valójában
a szívem után, amikor elhagyja őt.
Magas a levegő, magas vagy te is,
magas a bánatom.
Lesz idő, hogy elpusztulnak a lovak.
Lesz idő, hogy megkopnak a gépek.
Lesz idő, hogy hideg eső hull,
és minden asszony arcodat viseli,
s a te ruhádban jár.
Megjön akkor a nagy, fehér madár is.

ŐSZI ÉLMÉNY

Megjött az ősz, takard be szívemet akármivel,
egy fa árnyékával, akár a tieddel.

Tartok tőle, hogy nem foglak látni téged,
hogy égis érő hegyes szárnyaim nőnek,
hogy idegen szemben rejtőzködöl el,
s eltakar engem ürömlevelekkel.

Akkor a kövekhez lépek csöndben,
s a tengerbe fullasztom mind a szavakat.
Fölbresztem majd, s nagy szerelemmé
változtatom át a holdat.

KORA REGGEL

Én nem vagyok egyetlen angyalnak sem a cselédje
s a szárnyuk alatti levegő sem vagyok,
én dal vagyok,
dal,
amelyet egyedül énekelek el.

S eljön majd az ősz is, bájos istennője
arany hársfa-avart tereget a földre,
s eljön majd a tél is, ezüst avart hint,
hópehely-avarját rám hullatja mind,
míg én dal maradok, a ti dalotok,
mit nektek dúdolok.

PÁFRÁNYOK

Páfrányok, ó, ti páfrányok! Titeket
zöld tejként felhörpintenek a telek.
Szívjátok engem is magatokba,
leszünk az ég alatt úszó jéghegyek.

Ti most a Canopus csillag
s a Hold mellett vagytok.
Páfrányok, ó, ti páfrányok!
Fagy csontjai, jégfabok.

AZ ŐSZ EVANGÉLIUMAI

A falevelek őszi hullásáról írunk
négy evangéliumot.

Máté így szól:

— A zöld zöldje miatt hull ősszel a falevél.

Márk így kiált fel:

— Az élet súlya alatt, a fogyó élet miatt
hull ősszel a falevél.

Lukács ezt mondja:

— A szeretetlenség, a biztos halál,
a már csak árnyékként élő zöld miatt
hull ősszel a falevél.

János föláll, s megszólal:

— Ősszel nem hullnak le a falevelek,
ősszel csak az ősz hull le,
falevélként hull le ősszel az ősz.

Én állok és ősz van és falevél vagyok
és földre hullok.

ÖNARCKÉP

(ÉN CSUPÁN)

Én csupán
megszólaló
vérfolt vagyok.

DIADALMENET

Apám sírt a kocsi kerekén,
sós könnyei hulltak.
A négy ló,
amely a versenykocsit húzta,
kimúlt a napszúrástól és a csillagfénytől!
Gyalog, fiúk, mondom,
menjünk gyalog!
Hosszú még az út, sok a pillangó, —
saruinkat dobjuk a pillangók után!
Ma lándzsákat eszünk s zászlórongyokat,
amíg megfulladunk!

BEFEJEZÉS-FÉLE

Igazi kezemet nem nyújtom ki.
Vele csak a szavakat érintem meg.
Másképpen a megérintett fa
meglepetten önmagába fordulna,
akár a csiga szarva,
s ponttá merevülne.
Nem nyúlok a székhez sem.
Az is magába fordulna,
s ponttá merevülne.
A barátokat sem érintem meg.
Sem a napot, sem a csillagokat, sem a holdat.
Semmit sem.
Bár gyűlölöm a pontot, Uram,
mégis egy pontban lakozom.

KULCSOK

A csillagokból agyamra hulltak a láncos
kulcsok, telítődtem zörejjel, fájdalommal.
A testem, Uram, vaskulccsá vált,
a rég szolgáló ajtó lakatját
csak úgy érem el,
ha fölemelsz.
Jöjj, te hatalmas,
jöjj, te egyedülálló,
forgass meg a lakatban, bele is törhetsz,
ó, nyisd meg végre az ajtót!
No, nyisd ki már!

A KÚTÁSÓNAK

Ne áss túlságosan mélyre, mondom,
ne áss túlságosan mélyre,
mert eléred az eget,
eléred az eget,
egy másfajta eget, másfajta csillagokat, mondom,
másfajta eget, másfajta csillagokat,
s ott közöttük egy másfajta földet, egy másfajta földet.

A TEJÚT

Hatalmas és rettenetes állat
amelynek csorgó vére megalvadt
s azóta hóként hull reánk

Bűnök és harcok színtere volt
a fejünk fölötti
magasság

Ó, a havazás nem egyéb
mint bocsánatkérés
ó, a hideg nem egyéb
mint vezeklés

Nem, nem,
nem bocsátunk meg soha.

KÖNYÖRGÉS

Vezess, Uram, diadalra engem,
hogy legyőzzem ellenségeim,
tulajdon bőrömet, a korlátokat,
a percek, éveim.

A FELSŐ EMELETEN

Ő egyedül áll a felső emeleten,
édes illata körbelobog,
egyre távolodik a város — hámba fogott
éhező kutyák cibálják tova.

Tegyünk kenyérmorzsát a verebeknek,
elaszott, felszabdalt testünket pedig
helyezzük oda
a néma istenek
ezüst
csőre elé.

Több száralmat az ébredő csillagoknak,
több megértést
a holdsugárnak,

több hideget a megfagyott köveknek,
és nekem,
nekem — több levegőt.
Még több levegőt!

ESTI MEDITÁCIÓ

Váratlanul megérkezett a szél,
s a fák megdermedtek.
Megálltam. Kigomboltam az inget,
s a szalamiszi csata utáni görög katona
mozdulatával
néztem a sötét eget.
Ha fölugranék, tán úszni tudnék a levegőben.
De csak a szememet hordozom végig
a sötét égen...
Egyszer az égről is többet fogunk tudni.
A nevemet viselő emberek hosszú sora
valahol a csillagokon túl ér véget.
Kinyújtom a kezem, s megérintem a fát.
Egymásra nevetünk,
mintha azt mondanánk,
valóban élünk,
s nem halunk meg végleg
sohasem.

KÁIN ÉS ÁBEL

Megkoszorúzzuk a csontokat
a testek nimbuszával.
Ez az elsősülöttet illeti meg.

A másodiknak nem marad egyéb,
csak a lélek ideges
hullámozása.

A másodiknak nem marad egyéb,
csak a szavak
csatározása.

A másodiknak nem marad egyéb,

BICEGTEK A HEGYEK

Az Isten megtapogatta a vándormadarak szárnyait.
Néha kitepelt belőlük
egy-egy tollút.
Írnia, végrendelkeznie kellett,
s most hull a madarak vére a levegőben.

HIEROGLIFA

A hóhullás iránti rajongásom miatt
nem szerettem meg a havat
a hó iránti rajongásom miatt
nem szerettem meg a követ
a kő iránti rajongásom miatt
nem szerettem meg a vizet
a víz iránti rajongásom miatt
nem szerettem meg a tüzet
a láng iránti rajongásom miatt
nem szerettem meg a földet
a föld iránti rajongásom miatt
nem szerettem meg a holtakat
a holtak iránti rajongásom miatt
nem tudlak szeretni, havazás,
de hullasd, hullasd, hullasd mégis
hópihéidet reám!

Marin Sorescu

(1936—1996)

NÉVSOR

Ha megfeledkezem a nevemről,
Találomra mást választok.
János?
Nem rossz. A János szépen hangzik.
Jóraivaló János leszek.
Vagy Gábor?

Ez sincs
Kizárva.
György,
Mihály,
László
(Tudtommal szent is volt közöttük).
Gergely, Sándor, Péter?
Lám, milyen szép nevek,
Szegények...

A HEGY

Később
A hegy is ráeszmélt arra,
Túlságosan magasra nőtt.
Rögtön beszélni kezdett,
Hogy kijavítsa magát.

MICSODA MELLÉFOGÁS!

Cromwell levágta valaki fejét.
Vagy az övét vágták le?
Micsoda melléfogás
A fejsze élén!

* * *

Amikor pihenni vágyom,
Beteggé teszem magam.
Elgondolhatjátok,
Milyen nagybeteg leszek
Holtan.

* * *

Az igazságra rendszerint lassan
Derül fény.
A bomlás, korhadás törvénye szerint
A pusztuló növényzet előbb elsüllyed,
Csak azután tör felszínre a nyersolaj.

AZ IDEGEN

Ez a fa büszke lesz rám,
Mert ismert engem,
Vállamra dobott pár falevelet,
Mikor a jobbján elhaladtam.

Ez a felhő büszke lesz rám,
Hogy ismert engem,
Volt, mikor beleburkolóztam,
Megfürödtem, felüdültem,
S a testemet — égőpiros törleronggyal —
Jól végigdörzsölgettem.

S büszke lesz rám ez a ház is,
Ez az utca,
Mező, vár.

Népek egész sokasága
Fogja később bizonygatni,
Mennyire szeretett engem
Minden asszony, minden fa.

Aztán mégis
Meghaltam.
Rettenetes.

A NAP ÚJ MENETRENDJE

Az új nyári idényben
A Nap útvonala a következő:
Pontosan négy órakor belép a mi korunkba,
A bánat—tél—vihár útirány érvényét veszti.
A balesetben vagy fagyban elhullt madaraknak
Kiutalják a temetkezési költséget.

A delta kedvelőinek pót-sugarat
Iktatnak be,
Hogy összekösse a Duna-deltát a Nílus-deltával.

A Nap új menetrendje
Szeptember 23-ig érvényes.
Bezárólag.

PASZTELL-FÉLE

Sétálunk
Ketten egy mágneses mezőn,
Akár egy meseszőnyegen,
Amely folyton követ minket.

Itt minden más,
Mint odakint,
A fák gyökerének tolla van,
S a szárnyaló madár fejében
Mi vagyunk a gondolat.

VOKALIZÁLÁS

A könnyek
Alig fakadó szivárgásként
Futnak le
Az arcokon.

Ők a szemek
Igazságai.
A szemek vokalizálnak.

MINDIG ÉJSZAKA

Utol kell érünk a denevéreket,
Nem madarak, nem is más állatok,
Inkább kozmonauták.

A jövő hírnökei mindig
Éjszaka,
Maga a jövő is éjszaka érkezik.

A KÖNNY

Folyton egy könnyet sírok,
Lehullni sehogy sem akar,
Bárhogy erőltetem.

Kínoz,
Míntha születő jégcsap lenne.

Szemhéjamon
A föld kihűl,
Gyarapszik az északi jégtakaró.

Ó, északi szemhéjam.

ÉK ALAKBAN

Fönt az égen, ék alakban
Darvak szállnak,
Paraszt-szonettek.

Gheorghe Tomozei

(1936—1997)

A BOLDOGSÁG MADARA

Miért a boldogság madara? Miért
épp madár és nem zsiráf, kutya,
akár — teszem azt — a boldogság elefántja?

Elefántot mondtam, de miért ne hozhatna
boldogságot — például az alkonytól —
a dinoszaurusz vagy a brontosaurusz?

S miért fontos épp szárnyas élőlény,
hát nem cipelhetné hátán
féreg vagy fenevad?

Végül is mi a boldogság madara?
Sas
vagy kolibri?

ÁLLAPOT

...S megtörténik,
hogy a búzabirodalomban,
a kenyér palotája mellett
nyomorult, éhező falu vagyok.

MONDÁSOK

A tavaszt visszahozták,
a nyarat kipofozták,
az őszt helyreállították,
a tél olyan, amilyen volt...

KÖLTÉSZET

Olyan pohárból iszom,
amely tele
szomjúsággal...

AZ ÖREGSÉG JELE

Az utolsó jobb kezemmel
írok
neked!

INKA

Mellettem vagy. Otthonos lettél a
véremben, tudom hallgatásaidat,
csak a nekem szóló leveleket írod
inka betűkkel...

A KESZTYŰ

... A hó kesztyű, amellyel megkeresed
a számat...

MOZDULAT

Ajkaimmal
a neveden járok,
akár egy falevél
hátgerincén.

MÉRET

...És
tán könnycsepp is
lehetek
természetes
nagyságban...

VÉLEMÉNY

A fogaiddal érzékelsz,
látsz a halántékkoddal,
hajaddal pedig
felejtesz...

KÖVETKEZMÉNY

Amíg a holdat bámulod,
az úrhajós bakancs-patkója
szádba
hull...

HIDEG

Finis.
Fű alól kihantolt szonett
fogsora.

Túl gyorsan
éltem?
Túl lassan haltam meg?

Ana Blandiana

(1942—)

DOMBOK

Dombok, erdőborította édes gömbök,
Félig a földbe elrejtőztetek,
Hogy még a holtak is tudjanak örülni,
Milyen lágyan hajló a gerincetek.

Lehet, hogy egy halott épp úgy áll, mint én most,
Hallgatja, az öröklét mint gyógyít, orvosol,
Emlékezik régi, elmúlt életekre,
S titeket csodálva, halkán így dalol:

Dombok, erdőborította édes gömbök,
Félig a légben elrejtőztetek,
Hogy a szőlősök is tudjanak örülni,
Milyen nagy és szelíd a lelketek...

ÉNEK

Hagyd meg, ősz, a fákat zölden,
Adom inkább két szemem.
A sárga fák térdre hullva
Sírtak tegnap a szélben.

Hagyd szelídnek, ősz, az eget,
Sújts inkább homlokomra.
Ma éjszaka megpróbált már
Széthullni az ég alja.

Hagyd meg, ősz, a madarakat,
Lépteimet űzd tova.
Reggel újra zeng a légben
A pacsirták víg dala.

Hagyd meg, ősz, a gyümölcsöket,
A füvet meg a gólyát,
Hagyjad ébren a medvéket,
S fénylőnek minden órát.

Hagyd meg, ősz, a nappalokat,
S ne ködösítsd a Napot.
Jöjj bármikor, esteledvén
Rám borítsd az alkonyod.

ÚGY VOLNA JÓ

Úgy volna jó, ha öregen születnénk,
Tele bölcsességgel,
S mi jelölnénk ki sorsunkat a világban,
Tudnunk kellene, melyik út hová vezet,
Hogy könnyedén, felelőtlen indulhassunk bármerre.
S útközben fiatalodnánk, egyre csak fiatalodnánk,
Hogy éretten, jó erőben jussunk el az alkotáshoz,
Amelyen túl, már kamaszként, szerelemre gyúlna szívünk,
S ahogy fiaink születnek, mi gyermekké változnánk át,
Öregebbek ők lennének, a fiaink,
Ők tanítnának beszélni, ringatnának, hogy aludjunk,
És mi összezsugorodnánk, olyan aprók lennénk lassan,
Mint szőlőnek, mint borsónak, mint búzának a szeme...

KI NEVEZTE EL

Ki nevezte el
Aranylónak
A sárga fák káprázatos
Lombszínét,
Ezt az élet-halál közti
Senki-hazát,
Amely most diadalt ül,
Ezt a nagy-nagy boldogságot,
Hogy a föld is
Aranyfénybe
Öltözik,
Amely szűzi,
Amely tiszta
Illat-szemérmertlenség?
Ki próbálta megnevezni
A hótiszta és a mély
Névtelenséget,
Amely felé mindannyian

— Szőlőfürtök
És hóbertos, vézna fák közt —
Haladunk,
Mi, akik a reménységre
Már méltatlanok vagyunk?
Hallgassatok!
Figyeljétek, hallgassátok,
Mint suttognak szikkadt fényben
A füvek —
Ők sem merik megnevezni
A lomboknak ezt a végső
Királyságát.

AZ APA

Nem én határozok.
Az atomokból homokszemek lesznek,
A homokszemekből apró kövek,
Az apró kövek betűkké válnak,
A betűk kicsíráznak, rügyeket hajtnak,
Szavakat teremnek,
A szavak állatokká válnak, párosulnak,
Utódot szülnek.
Nem én határozok.
Ha teherbe esett szót látok,
Sosem tudom,
Ki az apa.

FALUMBAN, AHOVÁ VISSZATÉREK

Falumban, ahová visszatérek,
Kakukkos órák ölik az időt,
És nagy-nagy darab hallgatások
Hevernek az út porában, összetörten.
A mánusok szorgalmasan forgolódnak,
Mutatják, mi láthatatlan.
Lám, az órák
Múlttá váltak,
Mánusaik forognak még kitartóan,
S előbukkan, kétkedően,
A kakukk is,
Világvége-hírét jelzi, dalolva.

MIÉRT?

Mért nem zavarodik össze minden?
 Mért nem takarja be
 Csillogó bőrét a föld prémekkel?
 Mért nem sarjad a zsenge fű
 A bozontos erdők forró hátán?
 Mért nem nő a fáknak szárnya,
 S a madaraknak gyökere?
 Mért nem csivitelnek boldogan
 A folyóparti kavicsok?
 Vajon, én mért nem tudok gyűlölni?
 Miért?
 — Ó, Uram, mennyire fáraszt ez a gyermek,
 Sóhajt az angyal.

A FÖLD BÖLCSESSÉGE

Nehéz, lomha és türelmes a mi földünk,
 Ha megbántod, ő megérzi, de csak hallgat,
 Néha — mivel súlyos nagyon — mozdulatlanságba réved,
 Tud beszélni, de csak egyszer-kétszer ha szól száz év alatt.

Tudjuk, hogy létezik teste, s nagy, hatalmas,
 Tudjuk, hogy megsegít minket, amikor eltévedünk,
 Azt is tudjuk, halhatatlan, mert keblére
 Mi bármikor — gyermekeként — újból visszatérhetünk.

S mikor köztünk a levegő meleg lesz és selyempuha,
 S nem fogunk egymástól félni, nem gyötör többet a szél,
 Tudni fogjuk, ő szól hozzánk,
 A föld bölcsessége beszél.

FÖNN A HEGYEN

Fönn a hegyen, felhők között bujkál a ház,
 El-eltűnik, aztán újra megjelenik.
 Ki takarja gyáva pajzsok közé folyton,
 Majd elhagyja hirtelen?

Martalékul ki dobja a szemünk elé,
 S ki áldozza neki föl tekintetünk?

Megbabonázottak vagyunk, kétes isten
Könnye játszadoz velünk.

Vagy talán egy más életből kísért felénk,
Képzeltetés csak, rejtelem?
Élünk tovább, s azért élünk, hogy láthassuk,
Ott van a ház a hegyen...

EZ A LEBEGÉS

Mi más lehet a boldogság,
Ha nem épp a lebegés
A gyümölcsök és a falevelek között,
A suttogó almák birodalmában,
Ott, ahol véget ér az élet,
De még a halál várat magára,
Ahol a vágy még olyan tiszta,
Mint az alkoholról álmodó szilvák illata,
És olyan egyszerű, akár a füst vagy a száraz fű?
Mi más lehet a boldogság,
Hacsak nem az,
Hogy elalszol könnyedén,
Várván a véget,
Szeptemberben,
Az egyik ligetben?

MIÉRT

Miért álmodik a gyümölcs szeszekről,
S átható illatról a fű, míg él,
Mikor a fény oly lágy tud lenni,
Hogy elmúlásra ösztökél?

Miért menekül a darusereg
Oly vért izzadva, makacsul,
Mikor csöndben is lehet várni,
Hogy könnyedén, mint a felhő, szertehullj?

Miért bújnak a méhek kaptárba,
S a virág mért hullatja magvait,
Mikor az ősz olyan jó hozzánk,
Hogy a halálra megtanít?

MALOM MELLET TÓVÍZ

Malom mellett a tóvíz fénylő lepelt,
Smaragd-ékes, zöldes selymet vesz magára,
A merev malomkerék is zöld szőrmébe öltözködik,
Hogy melegben s puhán legyen, s csillapodjék árvasága.

Hogyha csónakázni akarsz, hosszú kezek tartnak fogva,
S ártó gőzök szédítik a tüdődet,
Míg a békák ünnepélyes gyász-szertartást tartnak titkon
A megkopott és elhagyott oltárán a kenyérnek.

És nincsen egy évszázada, hogy láthattam elámulva,
A gyermekek, mintha téli hó lett volna, úgy játszottak a lisztben,
Választottam a seregből egy tiszta fehér leánykát,
Hogy felnőjjön, s majd az anyám ő legyen.

HOMOKÓRA

Nézem a homokórát,
Leálltak benne
A homokszemek,
Nem pötyörögnek többé.
Akár az álomban:
Minden mozdulatlan.

Nézek a tükörbe:
Semmi változás.
Leállni a halál felé
Vezető úton —
Kész halál.

ÁLLAPOT

Olyan vagyok
mint a homokóra
szemcséje
amely

az időt
csak
hulltában
mérheti.

ÉDES ZŰRZAVAR

A ruháidat viselem,
Testem megbámulja
A rá szabott ruhadarabokat,
A ruhák is csodálkoznak
Gyors visszajövedeleden —

Édes zűrzavar ez,
 Megőrzi évszázadtól évszázadig
 A csonthéjas magot.
 Ruháidban járok az utcán, ahol te még hittél.
 Tedd, hogy én is higgyek,
 Lobbantson lángra a fényed,
 Önállósultan libegjenek a ruhák,
 Mikor a varratokban megtalálják
 Az évszázadtól évszázadig megmaradó
 Mag csillogását.

TÉLEN A CSILLAGOK

Télen olyan távol
 Vannak a csillagok,
 Hogy egyedül, árván,
 Nem is láthatod.

Télen a tenger is
 Annyira idegen,
 Nem illik már hozzá
 Egyetlen folyó sem.

Télen a halottak
 Olyan hidegek,
 Hogy bolygónk félgömbje
 Folyton didereg.

Az összeállításban szereplő szerzők

Mihai Eminescu szül. Mihail Eminovici (Botoșani, Botoșani megye — 1850. január 15. — Bukarest, 1889. június 15) — költő, prózaíró, publicista.

Tudor Arghezi (Bukarest, 1880. május 21. — Bukarest, 1967. július 14.) — költő, prózaíró, műfordító, publicista.

Veronica Porumbacu született Schwefelberg (1921. október 24. — 1977. március 4.) — zsidó származású román költő, próza- és emlékiró, gyermekíró és műfordító.

Nichita Stănescu (Ploiești, Prahova megye, 1933. március — Bukarest, 1983. december 13.) — költő, író, esszéíró.

Marin Sorescu (Bulzești, Dolj megye, 1936. február 29. — Bukarest, 1996. december 8.) — költő, író, esszéíró, műfordító, színműíró.

Gheorghe Tomozei (Bukarest, 1936. április 29. — Bukarest, 1997. március 31.) — költő, esszéíró.

Ana Blandiana Otilia Valeria Rusan, született Coman álneve (Temesvár, 1942. március 25. —) — költő, író, publicista.

P. Buzogány Árpád

Orbán Balázs szemével

Tisztelt meghívottak, tisztelt tárlatlátogatók!

A Nagy-Homoród menti falvak életében nagy eseménynek számít egy olyan fotókiállítás, amelyik a 12 települést magába foglaló Homoródszentmárton községet mutatja be. Múlt év tavaszán és őszén csapatnyi fotográfus járta a falvakat, egy-egy héten át.

Az Orbán Balázs nyomdokában elnevezésű, 2015-ös dokumentációs fotótábor anyagából láthatnak itt most ízelítőt.

A kiállítás azért kapta a Homoródszentmártoni községi hétköznapi címét, mert a fotósok nem csupán az ünnepnapokra voltak kíváncsiak, nem csupán azt fényképezték, ami tetszetős vagy amivel akár dicsekedni lehetne.

2002 óta Udvarhelyszéken minden évben egy-két községben hasonló tábort szerveztünk. Amikor ezt a sorozatot elindítottuk, az volt a célunk, hogy képeken örökítsék meg a fotográfusok, hogyan élnek az emberek, mivel foglalkoznak, mi a napi munkájuk, hogyan örülnek, ünnepelnek. Az élet árnyoldala is bekerül képként ezekbe a gyűjteményekbe, hiszen a szomorú vagy tragikus események, az elhagyatottság miatti szomorúság mindenhol felbukkan valamilyen formában.

Természetesen a dokumentarista fotózás nem válogat a szép és a kevésbé tetszetős között, hiszen célja a valóság rögzítése. Elsősorban azért, hogy évek, évtizedek vagy akár évszázadok múlva is legyen egy átfogó képanyag a vidék falvairól.

A 2000-es évek közepén szervezték az első tábort a községben, most már másodszer voltak itt a fotósok. Ennek a társaságnak az az érdeme, hogy egy egész héten keresztül — családjukat és munkájukat is otthagyva — keresik az olyan látványt, ami lencsevégre kapható. 2005 májusában egy teljesen más csapat fényképezett a községben, válogatott képanyagot mutattunk be abból egy szép albumban, ahol minden faluról rövid ismertető is olvasható.

A mai kiállításra intézményünk szórólapot nyomtatott, a felvételeket válogatta és a szerkesztést végezte Balázs Ödön, a szöveget írta Bágyi Bencze Jakab. Köszönet nekik ezért a munkáért. Ezzel is emléket kívánunk hagyni, hogy volt egy ilyen átfogó munka, mint az említett tábor, és a válogatott anyagot először itt az Önök községében mutattuk be.

40 képpel csak hangulatot lehet felvillantani 12 faluból. A kiállítás anyaga erre épít. Sok a portré a felvételek között, mosolygó idősök és vidám gyermekek hir-

detik, hogy az emberi élet értelméhez hozzátartozik az egymásra figyelés. Az életünk napjai derűs percek nélkül semmit nem érnének. Tehát a kiállítási anyag elsősorban az embert mutatja meg, és persze a munkájukat.

Másrészt pedig számos felvételen a települések utcáit, házait látjuk. Szép öreg házakat, hangulatos és rendezett udvarokat, meg elhagyott épületeket is, mert ez is része az udvarhelyszéki életnek. Viszont a felújított abásfalvi utcásor úgy mutatja meg annak a fertálynak a hangulatát, mint virágkorában lehetett, amikor nyüzsgő élettel volt tele. Látszólag két korszak találkozik a régi kerékpár és a motorbicikli utasai által Homoródkeményfalván. A patakon átlovagló fiatal látványa az ezer évvel ezelőtti magyarokat is felidézi. Idő koptatta lakóházak, falak, ablakok régmúltról tudnának mesélni, ám nekünk meg kell elégednünk annyival, hogy a múlt ködébe vész sok minden, amiről tudnunk kellene, amivel többet kellene törődnünk. Ilyen a szentpáli kúria romos állapota is.

Az abásfalvi zenészek hangszereiről készült felvétel azt jelzi, hogy ennek a vidéknek a lakói kedvelik a zenét-táncot és tudnak mulatni is. 1868-as évszámú kútárgyát látunk, amit magam is megcsodáltam valamikor Keményfalván, a Vas család udvarán. A nyitott kapu is jelkép: a vendégvárásra, vendégszeretetre utal.

Feltűnik a népviselet is, az a ruha, melyet székelynek nevezünk. Ennek a vidéknek is sajátos viselete van, két évvel ezelőtt pedig egy olyan rendezvénysorozat indult be a Homoródok mentén, ami éppen ezt állítja középpontba.

A tábort szervezte és a képanyagot válogatta Balázs Ödön fotográfus. Szervezők: Hargita Megye Tanácsa, a Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont, Homoródszentmárton község Polgármesteri Hivatala. A fotótábor megszervezését anyagilag támogatta a székelyudvarhelyi Arkum Invest Kft., Arkum Invest Alapítvány, László János vállalkozó és a Termolang Kft., Pakot Ferenc vállalkozó. Köszönet nekik az önzetlen segítségért.

Fotósok: Antal Levente (Sepsiszentgyörgy), Balázs Ödön (Székelyudvarhely), Erős Zoltán (Gyergyószárhegy), Fekete Réka (Székelyudvarhely), Kerekes István (Kazinbarcika — Magyarország), Kibédi Sándor (Székelyudvarhely), Mincsor Szabolcs (Gyergyószentmiklós), Tordai Ede (Marosvásárhely), Tóth Zsuzsanna (Hatvan — Magyarország), Vincze László (Sepsiszentgyörgy), Vitos Hajnal (Csíkszereda).

Ezekkel a hangulatos képekkel kívánjuk felhívni a figyelmet a Nagy-Homoród mente kis falvaira. A képek üzenetek a világnak: így élnek itt az emberek, ilyen a környezetük, és ilyen csodálatosan szép az a táj, amit századok óta laknak. Reméljük, a képekkel ez az üzenet eljut más vidékekre is, hogy hírt adjunk a világnak a Székelyföldnek ebből a részéből is.*

*Elhangzott 2016. március 15-én Homoródszentmártonban, a művelődési házban, az *Orbán Balázs szemével* elnevezésű dokumentációs fotótábor válogatott anyagát bemutató kiállítás megnyitóján.

Regéczy Szabina Perle

Barangolások székelyudvarhelyi könyvkiadók műhelyében (IV.)

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó • Székely Útkereső Kiadványok
Székelykapu Könyvkiadó • Erdélyi Pegazus Könyvkiadó

Könyvismertető • 2008

A Székely Útkereső története és sajtóvisszhangja

Beke Sándor — Brauch Magda: Székely Útkereső (1990–1999).

Laptörténet és sajtóvisszhang.

A bevezető tanulmányt írta Barabás István.

Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 2008-ban új és igen értékes, dokumentum és sajtótörténeti értékű könyvvel lepte meg az irodalom kedvelőit. Beke Sándor és Dr. Brauch Magda új kötetének címe: *Székely Útkereső (1990–1999)*. A könyv a lap történetével és sajtóvisszhangjával foglalkozik részletesen.

Barabás István bevezető tanulmányából megtudhatjuk, hogy az 1990 áprilisában beindult *Székely Útkereső* című folyóiratot fejcsóválva megmosolyogták. Milyen utat kereshetnek a székelyek? Ez volt az első nagy kérdés. Az anyagiak hiánya még ijesztőbb volt. Egy szélsőséges román csoport sovén-nacionalista politikája talán még félelmetesebb. Ezek ellenére elmondhatjuk, hogy sikerült! Beke Sándor lapszerkesztő-költő, és maroknyi csapata tíz éven át fenn tudott maradni a küzdelem nagy viharában.

Legfőképpen az irodalom segítette a szerkesztőséget, ez teszi ki a lapszámok terjedelmének nagy részét. A lap legnagyobb érdeme, hogy be tudta vinni a köztudatba a magyar irodalomnak azt a kincsesházát, mely 1989-ig tiltott gyümölcs volt. Már az első számtól beindult a *Magvető* rovat, mely lehetőséget kínált az olvasónak felfedezni a kommunista diktatúrában kiátkozott írókat (legfőképpen Nyirő Józsefet, de másokat is). Elsőként nyújtott tág teret olyan íróknak is, akik nem szolgálták az elmúlt rendszert s ezért, ha nem is tiltották, de mellőzöttek voltak (Ráduly János, Nagy Olga, Marton Lili, Lendvai Éva stb.).

Sok munkatársról már csak múlt időben beszélhetünk. Eltávozott közülünk Balogh Edgár, Benkő András, Bán Péter, Veress Dániel, Ábrahám János, Papp Attila, Sütő András és még sorolhatnánk.

A továbbiakban Beke Sándor főszerkesztői vallomást közöl a folyóirat megszületéséről és életéről. Az alapító-főszerkesztő elmeséli, hogyan került szülővárosából, Brassóból Székelyudvarhelyre, ahol megvalósította életének talán egyik legnagyobb és legszebb álmát, a *Székely Útkeresőt*. Kiemeli, hogy lapja mekkora úttörő szerepet vállalt Székelyföldön és határozott profiljával új színfoltot vitt az erdélyi magyar sajtó palettájára, túllépve még az ország határait is. A folyóirat szimbolikusan is üzent az olvasónak. „Vigázzatok ma jól, mikor beszéltek / És áhítattal ejtsétek a szót, / A nyelv ma néktek végső menedéktek” — olvashatjuk már az első szám címlapján Reményik Sándor költeményét.

Később a lap munkatársait ismerhetjük meg, valamint a terjesztéssel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat. Megtudhatjuk azt is, hogy a rengeteg sokoldalú munkatársnak tulajdoníthatóan a folyóirat éppen sokoldalúságával bővíti el az olvasót. Akadnak benne cikkek, tanulmányok, esszék a kisebbségi sorsról, történelmi és művelődéstörténeti tanulmányok, néprajzi tanulmányok, szépirodalmi alkotások, irodalomkritika, nyelvművelés, képzőművészeti és zenei írások, szociográfia és vallás, nem utolsósorban gyermekirodalom. A főszerkesztő, Beke Sándor „tíz év távlatából visszanéz” és boldogan állapítja meg, hogy lapja segített megtartani magyarságunkat, ápolni feledésre ítélt hagyományainkat.

Továbbá a *Székely Útkereső* folyóirat jogutódját, a *Székely Útkereső Kiadványokat* ismerhetjük meg. A lap belső és külső munkatársainak közlésvágya és szaktudása hozta ugyanis létre a *Székely Útkereső* folyóirat helyett a Székely Útkereső Kiadványokat. A sorozatban napvilágot látott kiadványok széles skálán mozognak. Beke Sándor *Jézus, áldd meg Erdély földjét* című himnuszgyűjteménye 2004-ben látott napvilágot. E témához kapcsolódik Gábor Dénes *Gondolatok a székely himnuszról* című tanulmánya (1998). Bán Anna *Erdély és a székely székek címerei* című, 2005-ben megjelent munkája után Róth András Lajos 1998-ban megjelent kiadványáról olvashatunk (*Orbán Balázs — korok tükrében*).

A *Csík-somlyó, a Székelyföld Rómája* (1998) című kis kötetet P. Buzogány Árpád állította össze. A kiadványsorozatban 1998-ban két füzet is megjelent a csángókról: Szőcs János, Tankó Gyula, Ferenczi Géza *Csángók* című munkája, valamint Tankó Gyula *Gyimesi csángó népszokások* című tanulmánya. Ráduly János 1998-ban nyomdafestéket látott kiadványának a címe: *Nemzeti kincsünk, a rovásírás*.

Nem egy népművészeti jellegű munka is megjelent. Kovács Piroska *Örökségünk, a székelykapu. Útravaló a kapunézéshez* (2003) és Kisgyörgy Imre *Kopjafák régen és ma* (2001). István Lajos *A korondi aragonitbánya története* (1999) címmel írt tudományos munkát.

Hagyományainkkal, népszokásainkkal kapcsolatban is megjelentek értékes kiadványok. Barabás László *Karácsonytól pünkösdig* című, 1998-ban megjelent alkotása jó példa erre. P. Buzogány Árpád *Volt szeretőm tizenhárom* címmel gyűjti össze Kórispatak népdalait (2001). Gálfalvi Gábor *Székelykeresztúr környéki lakodalmi népköltészet* című gyűjteménye 2000-ben kelt életre, István Lajos *Babonás népi gyógyítások Korondon* (1999) című füze is értékes gyűjtemény.

Szépirodalmi téren Vass László Levente *Egyedül az éjszakában* című verseskötetét ismerhetjük meg és Brauch Magda *Téged kereslek*. Beke Sándor istenes költészete című, 2006-ban napvilágot látott könyvét. Nagy Olga *Hamupipőke igazsága avagy Mit tanulhattok a mesétől* (1998) című esszéje is érdekfeszítő olvasmány.

A székely humor sem mellőzött. A *Kicsi számár, nagy számár*, valamint a *Krokodilok a Küküllőben*. Székely viccek, anekdoták, igaz történetek című anekdotagyűjtemények jókedvre derítik az olvasót.

2007-ben született meg P. Buzogány Árpád *A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében*. Hagyomány és helyismeret közelképben című kötete, mely a sorozat szintetikus bemutatása.

Dr. Brauch Magda A Székely Útkereső évtizede címmel a lapismertetéssel, műelemzéssel, a bel- és külföldi sajtóvisszhanggal foglalkozik. Részletesen ismerteti a lapot. Ír az abban napvilágot látott megemlékezésekről, a kisebbségi sors időszerű kérdéseiről, a diktatúra és a fordulat emlékképeiről, a megjelent zenei és képzőművészeti munkákról, a nyelvvelés témaköreiről, a néprajz- és folklórkutatásról, a gyermekirodalomról, vallásról, szociográfiáról, pedagógiáról, a lapban megjelent különböző interjúkról.

Részletekbe menő pontossággal ismerteti a folyóiratban megjelent szépirodalmi munkákat. Megemlíti többek között nagy klasszikusaink (Reményik Sándor, Babits Mihály, Dsida Jenő, Jékely Zoltán, József Attila, Salamon Ernő) alkotásait, de nem feledkezik meg élő klasszikusainkról, így Kányádi Sándorról sem. A líra terén végül fiatal erdélyi költőink alkotásait mutatja be.

Próza terén Nyirő József, Tamási Áron, Kozma Mária, Balogh Edgár, Bözödi György, Sütő András, Beke György, Veress Dániel, Nagy Olga, Benedek Elek, Cseke Péter, Vass Levente, Csomortáni Magdolna, Horpácsi Sándor, Levinschi Szávuly Attila, Forró Miklós írásairól értekezik magas szinten, de olvasmányosan.

A könyv következő fejezete a lap fogadtatásáról tudósít. Nem véletlenül említi, hogy a rendszerváltás után felszabadult (néha elszabadult) közlésvágy országszerte több mint 120 magyar nyelvű kiadványt eredményezett és közöttük nagyon sok csupán tisztavág-életű volt. Csodálatos tehát, hogy a *Székely Útkereső* az akkori lapdömpingben sikerrel vette az akadályokat.

A lap szerkesztőinek és munkatársainak bemutatása után a „székely útkeresés” fogalma tisztázódik a könyv lapjain. A szülőföldjükön maradt székelyek csak egyféle utat kereshetnek, a megmaradás útját hirdeti Róth András Lajos: „ha csak egy pár százan vagy pár ezren lennénk, akkor is helyünk lenne ezen a földön, Erdélyben” — vallja büszkén.

A kötet a lap megmaradásának kérdéséről és annak sajtóvisszhangjáról is tájékoztat. A *Székely Útkereső* tíz éven át fenn tudott maradni — tudhatjuk meg. Tíz év utáni megszűnése nem kudarc, mivel közvetlenül átadja helyét a *Székely Útkereső Kiadványok* című ismeretterjesztő sorozatnak, s a vele párhuzamosan fejlődött és belőle alakult sikeres könyvkiadónak, az Erdélyi Gondolatnak.

A továbbiakban a *Székely Útkereső* folyóirat s a Székely Útkereső Kiadványokról megjelent méltatásokat és azok fénymásolatait ismerhetjük meg. Bemutatkozik a Székely Útkereső szerkesztősége: Beke Sándor, Csire Gabriella, Kozma Mária, Róth András Lajos, Ábrahám János, Ferenczi Géza, Ferenczi István, Hubbes Éva, László László, Lőrincz József, Murádin László, Nagy Irén, Nagy Olga, P. Buzogány Árpád, Ráduly János, Tankó Gyula.

Beke Sándor kiemeli a lapjáról s a kiadvány-sorozatáról szóló ismertetőket, recenziókat, kritikákat. A sajtóvisszhangban szereplő lapok, folyóiratok és kiadók listájáról csupán néhányat említek: *A Hét* (Bukarest), *Családi Tükör* (Kolozsvár), *Erdélyi Múzeum Egyesület* (Kolozsvár), *Hargita Népe* (Csíkszereda), *Korunk* (Kolozsvár), *Látó* (Marosvásárhely), *Romániai Magyar Szó* (Bukarest), *Szövétnek* (Arad).

Székely Útkereső Antológia

Székely Útkereső Antológia. 1990-1999.

Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból.

Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt írta Brauch Magda.

Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A *Székely Útkereső* folyóirat 1990 és 1999 között elsősorban a székelység megmaradásának útját kereste. Fennállásának 10 éve alatt túllépett ezen a székelycentrikusságon és ennek határain túli szerzők munkáit is közzétette. A színvonalas lapban helyet kaptak néprajzi, történelmi, művészeti, szociográfiai esszék, s természetesen szépirodalmi munkák is. Közlési lehetőséget kaptak klasszikus és kortárs írók, valamint kevésbé ismert szerzők.

E jelenlegi antológia — melynek címe *Székely Útkereső Antológia 1990–1999*, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2008-ban Brauch Magda szerkesztésében — gazdag ízelítőt nyújt a *Székely Útkereső* 10 évfolyamának anyagából négy fejezetben.

A kötet anyaga himnuszokkal indul. Lancsics Demeter szerzetes *Boldogasszony Anyánk* című közismert néphimnusa után a *Szent István királyhoz* című alkotás következik, mely Kölcsey *Hymnusa* előtt a katolikuság közismert néphimnusa volt. A *Csikószomlyói Mária-siralom* című éneket a *Székely Himnusz* változatai, majd a *Csángó himnusz* követi.

A folyóirat tág teret biztosított a szépirodalomnak. A kötet mintegy 50 klasszikus és kortárs költő alkotását teszi közzé.

A régebbi korokat Apáczai Csere János képviseli. Vörösmarty Mihály epigrammái, Kölcsey Ferenc reformkori költeményei ma is időszerűek. Petőfi *A székelyek* című versével van jelen az antológiában. Az erdélyi klasszikusok közül Áprily Lajos, Bartalis János, Jékely Zoltán, id. Szemlér Ferenc, Salamon Ernő költeményeit olvashatjuk. Az élő klasszikus, Kányádi Sándor *Könyvjelző* című, újfasizmus ellen írt verse a közelmúlt diktatúrájának diagnózisát adja.

Az antológiában jelen van néhány huszadik századi klasszikusunk is, mint Babits Mihály, József Attila, Juhász Gyula. Nem feledkeznek meg az antológia összeállítója a „régiekről”, Benedek Elek népies hangvétellű verseinek közléséről sem.

A kortárs lírát 30 fiatalabb erdélyi költőtehetség képviseli. Érdemes megemlíteni a sivatár diktatúra kegyetlen világát felidéző alkotásokat. Klasszikus példa erre Cseke Gábor *A mártírium három állapota*, Gittai István *Üzenet* című verse, Kovács András Ferenc *Az lovának szól*, Lőrincz József *Férfnyaram* című költeménye. Több istenes verssel szerepel Éltes Enikő. Jancsik Pál közlése a művészeti alkotás lényegét ragadja meg. Lendvay Éva verseivel édesapjának, Szemlér Ferencnek állít emléket. Nem mindennapi tehetségről árulkodnak Nagy Irén versei is, melyeket realiztikus tömörség jellemez, csodálatosan összeegyeztetve az olykor impresszionizmusra emlékeztető költői gyakorlattal.

Beke Sándor költeményei a művész kirobbanó tehetségéről győznek meg. Beke sajátos hangját már fiatalon megtalálta, elzárkózva mind a klasszikusoktól, mind kortárs költőinktől. Fő témája a táj, a szülőföld szeretete, az istenhit, az emberszeretet, a család, a szenvedélyes önvizsgálat, a teljes élet (*Erdélyi harangok*, *A szavak vérpadán*, *Erdélyi homály*, *Tavaszdodik a Budvár felé*, *Tücsökszerenád*).

A *Széppróza* című fejezetben 16 szerző szerepel, klasszikusok, kortárs anyaországi és erdélyi írók. A hangsúly a második világháborúra s a diktatúra éveire esik.

A legrégebbi írások Kölcsey Ferenc munkáiból válogatott részletek. A *Mohácsban* arra biztat, hogy a múltat minden áron föl kell vállalni.

Betekintést nyerhetünk Benedek Elek *Édes anyaföldem* című művébe is. Mikó Imre *Egy öregúr baktat* című írása *Az utolsó polihisztor* című regényéből kiemelt részlet, melyben Brassai Sámuel alakja elevenedik fel. Nyirő József neve is már a lap első számában szerepel *A vén cigány* című elbeszélésével, majd Tamási Áronnak *Szülföldem* című önéletrajzi regényéből olvashatunk részletet.

A második világháborúval foglalkozó prózai írások közül három elbeszélést, illetve regényrészletet láthatunk. A második világháború utáni eseményekről vall Nagy Zoltán Mihály regényrészlete, melynek címe *A sátán fattya*. A szerző név szerint bélyegzi meg a falu köpönyegforgatóit, akik minden rendszerben megtalálták számításukat.

Forró Miklós a második világháború kevésbé ismert arculatát hozza olvasóközelbe. Elbeszélésének címe: *Kopjafa a messzi idegenben*.

A diktatúrát festi le Cseke Gábor *Érkezett egy levél* című regényrészlete, mely Kosztolányi *Appendicitis* című novelláját juttatja eszünkbe.

Lendvai Éva *Kövek között* című önéletrajzi írása egy keserves gyermekkort idéz fel az olvasó számára.

Csire Gabriella *Megszólal az aranycsengő* című karcolata szintén egy gyermekkori emléket hoz elénk, de sokkal boldogabbat. Szintén gyermekkori emléket ecseteli Ábrahám János is *Picula* című regényrészlete.

Sütő András *A vámosok mindig éberek, ha sírhant rejlik a készletükben* című úti jegyzete a magyarok nagyvilágban való szétszórtságáról szól.

Kozma Mária múltbeli árnyakkal folytatott *Párbeszéd* című beszélgetései is felhívják magukra a figyelmet.

A népi tehetség, György Zsuzsa önéletrajzi írása is nyomdafestéket lát, mely a kiadó gondozásában később könyv alakban is olvasható lesz.

Az antológia harmadik része a leggazdagabb. Itt cikkeket, tanulmányokat, esszéket olvashatunk legkiválóbb alkotóink tollából.

Kardalus János *Mit jelent a székegyek útkeresése* című cikke a szellemi útkeresés szükségességét hangsúlyozza. Balácsi Dénes írása, a *Merre tartsa a Kriza János Néprajzi Társaság?* a megalakulás utáni évet veszi számba. Az írás szerzője beszámol az elmúlt év tevékenységéről.

Az Afrikában élő magyarokról számol be Komoróczy György *Afrikai magyarok a III. világkongresszuson* című munkájában, mely a magyarságtudat megőrzését hangsúlyozza. A kötet közzéteszi Vaclav Havelnek, a Cseh Köztársaság akkori elnökének beszédét, melynek címe: *Az igazság az, ami szabaddá tesz*. A politikus érdekes jelenségre hívja fel a figyelmet. Szerinte a nemrég felszabadult közép-európai emberekben tovább él a félelem, mert érzékenyek minden fenyegetettségre. „A megoldás tehát: az igazság kimondása, a múlt hazug állításainak leleplezése!” — írja.

Bakay Kornél Szent István korával, de főleg a magyar Szent Korona történetével foglalkozik *A Magyar Szent Korona védelmében* című tanulmányában.

Kós Károly Zágoni Istvánnal és Paál Árpáddal együtt kiadott *Kiáltó Szó* című röpiratát Trianon után két évvel írta, de az antológiában közölt részletének üzenete ma is időszertű.

Bözödi György *Ahonnán elindultunk* című memoárja a két világháború közötti időköt eleveníti fel. Cseke Péter „*Van itt valaki?*” című esszéje Sütő Andrásnak a magyarság megmaradásáért folytatott küzdelmét örökíti meg.

A publicisztikai írások között számtalan megemlékezés olvasható. Benkő András *A múltra emlékezünk, miközben a mára gondolunk* című tanulmányában az 1989-ben eltávozott Szász Károlyra emlékezik. A feledhetetlen mesemondóról, Benedek Elekről szól Csire Gabriella megemlékezése. Az Elek apó születésének 140. évfordulója alkalmából írt írásának címe *Szénarany az ága, levele*.

Csomortáni Magdolna *Károlyi Gáspár emlékezete* című munkája a 400 éve elhunyt bibliafordítóról szól, akinek első teljes fordítása 1590-ben jelent meg.

Egyed Ákos a nagy uralkodó halálának 500. évfordulójára irányítja a figyelmet *Mátyás király emlékezete* című közleményében. Fazakas István *Pázmány Péter ébresztése* című megemlékezésében bemutatja a katolicizmus egykori vezéralakját, a 420 éve született szóonokot. Szintén a magyar prózanyelv régi képviselőjéről emlékezik meg Gergely Róza *Apáczai Csere János, a pedagógus eszménykép* című tanulmányában. A letűnt idők pedagógusairól emlékezik meg Hubbes Éva *Emlékező sorok Vásárhelyi Gergelyről* című alkotása.

Imreh István *A példázatot teremtő élet* című közlésében Orbán Balázs személye és életműve előtt tiszteleg. Keszeg Vilmos Nagy Olgát köszönti 75. születésnapja alkalmából, bemutatva a kiváló teljesítményt nyújtó folklorista tevékenységét. Kozma Mária *Makkai Sándorra emlékezve* című munkájában megvallja, mit jelentett számára a szerző *Ördögszekér* című regénye.

A jelenkori szerzők mellett Makkai Sándor megemlékezése is helyet kap az antológiában: *A született nagyság* című írása Bethlen Gábor fejedelemnek állít emléket.

Megőríz engem az erdélyi táj címmel Nagy Irén közöl memoárt a székely—zsidó Salamon Ernő költőről, kinek személyiségében e két nép tragikus sorsa érintkezik.

Mikes Kelemen születésének 300. évfordulójára írt megemlékezést Veress Dániel *Zágoni Mikes Kelemen honszeretete* címmel.

Más alkotásokban a történelmi múlt „kel újra életre”. Ferenczi Géza *A csángók* című tanulmánya összefoglalja mindazt, amit e szétszóródott népcsoportról tudni kell. A témához kapcsolódik Szöcs Jánosnak *A moldvai csángó magyarokról* című tanulmánya.

Történelmi tényről szól Fekete János *A székely vértanúk* című írásában. Az esemény az 1848–49-es forradalom keverése utáni évekre nyúlik vissza.

Gálfalvi Sándor *Legkedvesebb emlékeink* című rövid memoárjában Székelykeresztúr és Petőfi kapcsolatáról értekezik.

A népköltészet és folklórkutatás terén Balázs Géza *A mai folklórműfajok gyűjtéséről* című tanulmányában a mindennapi élet beszédmozzanatainak gyűjtésére ösztönöz.

Az élő folklór gyűjtésére sarkall Nagy Olga is *Gyűjtsünk népi elbeszéléseket* címmel. Tankó Gyula tanulmánya, *Szent László a gyimesiek tudatában és legendáiban* a csángókról szóló ismeretanyagot egészíti ki.

A nyelvészeti közlemények sem maradtak ki az antológiából: Dánielisz Endre *Ezeréves magyar szavak* című tanulmánya több nyelvi problémával is foglalkozik. Úgyszintén a nyelvészet tárgykörébe sorolható Murádin László *A Homoród mentén...* című írása.

A művészetek terén Benkő András tanulmányából csak egy kisebb fejezet kerül be az Antológiába, az *Egyházi zene*. Domonkos János cikke is szerepel a *Csendes éj* keletkezéséről.

Képzőművészeti jellegű anyaggal is találkozhatunk a kiadványban: Jakobovits Miklós *A múzeumokról* című munkája a múzeumi élet megújulásának szükségességét taglalja. Lőrincz József Nagy Imre „főlszengő” *fekete-fehérje* című írásában Erdély nagy művészenek munkáit elemzi. Penckófer János-interjút is közöl a könyv: *A művészetnek szárnyalnia kell* címmel Benkő György festőművésszel beszélget el.

A Székely Útkereső Antológia. 1990–1999 igazi meglepetés és ajándék minden irodalmárnak és nem utolsó sorban a sajtó- és irodalomtörténészeknek is.

A Székely Útkereső című folyóirat gyermekirodalmi antológiája

Becsüld a népet!

A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat
gyermekirodalmi antológiája.

Válogatás a folyóirat 1990–1999-es évfolyamaiból.

Válogatta, összeállította és az előszót írta Brauch Magda.

Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

2008-ban újabb kötetel állt nyilvánosság elé a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó. A könyv nem más, mint a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája. Címe: *Becsüld a népet!*, összeállítója és az előszó írója Brauch Magda.

A *Székely Útkereső* folyóirat 1990 áprilisában indult tízéves útjára Székelyudvarhelyen Beke Sándor irányításával. A színvonalas folyóirat hasábjain történelmi, néprajzi, szociális, vallási, irodalomtörténeti, nyelvészeti, zenei, pedagógiai tárgyú írások s nem utolsó sorban irodalmi alkotások (versek, elbeszélések, regényrészletek) jelentek meg. Ez utóbbihoz kapcsolható a *Székely Útkereső* gyermekekhez szóló irodalma. E gazdag termésből válogatta össze Brauch Magda a gyermekirodalmi antológiát, melynek szerzői: Benedek Elek, Marton Lili, Nagy Olga, Ráduly János, Csire Gabriella, Papp Attila, Fábián Imre, László László, Beke Sándor és P. Buzogány Árpád. Benedek Elek *Itthon, Húsvéti ének, Búcsú egy vén körtefától* című versei a szülőföld iránti szeretetet tükrözik. *Kis falumtól búcsút vettem* című versében Kisbacont a nagyvárossal hasonlítja össze: „Ha az utcán át kell mennem, / A hideg is kiráz engem, / S amielőtt nekivágok, / Elmondok egy imádságot.”

Becsüld a népet! című költeményét fiához intézi. *Mióta nagyapó lettem* és az *Üres a ház, üres a fészek...* című gyermekversei unokái iránti szeretetének adnak hangot.

Benedek Elek mondafeldolgozásaiból a *Szent Anna tava, A kápolna harangja* és a *Csicser* került be a kötetbe, ám *Édes anyaföldem* című önéletrajzi regénye sem maradhatott ki. Az antológia közlése teszi a mű egyik legérdekesebb részletét.

Igen megkapó Marton Lili *Találkozásom Elek nagyapóval* című memoárja. Egykor a kolozsvári színházban a szerző a nagy mesemondóval találkozott, aki ekképpen bátorította: „azt akarom neked mondani, (...) hogy én te benned készséget látok a meséírásra. Arra biztatlak, bárhová visz a sorsod, mesélj te is a gyerekeknek. (...) Meleg tekintetű, gyönyörű dióbarna szeme olyannak tűnt nekem, mint mesebeli csodalámpája, mely minden utat bevilágít. Kezet szorított velem, mint egy felnőttel. Lehajolt hozzám, megsi-

mogatta a hajamat, megcsókolta kipirult arcomat. Úgy éreztem, bármi is lesz, betartom az ígéretemet.”

Nagy Olga kiváló esszé-sorozatát közöl *Mit tanulhattok a mesétől?* címmel. Mégis a legmegragadóbb *Egy gyermekkori emlék* című prózai írása, mely életének egyik sorsdöntő pillanatát ragadja meg: „Talán ezen a sötét éjszakán, míg apám kezét fogtam, értettem meg, hogy tartozom ehhez a néphez. Tartozom ennek a közösségnek azzal, hogy gyönyörű költészetét összegyűjtsem és felmutassam önmagunknak s a világnak: lám, milyen gazdagok vagyunk...” A kiváló pedagógus, író, újságíró így lett egyben neves folklorista is.

Csire Gabriella *Megszólal az aranycsengő* című elbeszélése egy régi karácsony estét ecsetel, melyet szüleinek közösségében töltött: „Nem megmondta, hogy egyedül én hiszek az angyalban? Szint már kibuggyant belőlem: ne ámítsatok többé! Tudok én mindent. Jól tudom, hogy ők maguk az angyalok! De túlságosan örültek mind a ketten. Egyik jobban, mint a másik. Így hát elnapoltam az igazság kimondását.”

A *Felvinci nyár* szintén prózában írt lírai vallomás Csire Gabriella tollából. E műből tudjuk meg, hogyan talált rá a kiváló művésznő nagyapja gyümölcsöskertjében az irodalom világára. Benedek Elek születésének 140. évfordulóján *Színarany az ága, levele* címmel közöl megemlékezést. Íme, egy részlet az írásból: „Én csupán a nép mesemondó fia vagyok — mondotta magáról. A mi Elek apónk ő — vallja most széles olvasótáborra és minden irodalmi értékre, tiszta forrásból táplálkozó mesére kíváncsi gyermek.”

Az antológiában kortárs költők versei is megjelennek. Ráduly János gyermekek számára írt versei lelket melengető, meghitt irodalmi gyöngyszemek: „A csillagló csillagfüvet / legelész, / Csillagréten csillagpásztor / heverész... Csillagmesét hallgatnak a / csillagok, / A csillaghős a mesében / én vagyok” (*Csillagvers*).

Papp Attila *Télelő* és *Papírröpülő* című írásai is meghódítják a gyermekolvasót: „Szél toporog, küszöbünkre / pall magáról friss havat, / mivel nem nyit ajtót senki, / hát nyüsztve elszalad” (*Télelő*).

P. Buzogány Árpád rusztikus tárgyú versei, verssorai is elbűvölnek: Már ennek a napnak is vége, / ráhúzták a redőnyt az égre. / Még egyet szól ajtómon a csengő / majd este, ha a nyáj megjő.”

Fábián Imre egy állatmesével (*Katalinka férjhez megy*) és két hangulatos költeménnyel szerepel az antológiában: „Kökénykék fája, / fűrjiek háza: csipegetnek-csipegetnek, / mintha én lennék a legfinomabb. Pedig csak álmodom, / s kinyújtom a karom / kökénykék fájába, / fűrjiek házába” (*Álmom*).

A már több gyermekvers-kötetet megjelentető Beke Sándor *Elek apó meséje*, *Olivér verse*, *A homokóra*, *A pulyka*, *Előttem a földgömb* és *Ha megáll a falióra* című gyermekverseivel van jelen. Minden költeménye egyaránt megragad, ám talán legszebb, a *Ha megáll a falióra* című gyermekverse: „Ismét jár a falióra, / Tiki-tiki tak, / Kakukkol a világ újra, / Tiki-tiki tak. / / Néptelen a világ útja, / Tiki-tiki tak, / Ha megáll a falióra, / Tiki-tiki tak.”

László László történész *A nándorfehérvári diadal* című munkájában az 1456 nyarán lejátszódó törökellenes hadviselés csatájáról szól, Hunyadi János hőstettéről. Mivel Nándorfehérvár megvédése a kereszténység győzelme is volt, Calixtus pápa elrendelte, hogy Róma minden templomában meghúzzák a harangot: „S mivel éppen déli 12 óra volt, azt is elrendelte, hogy ezentúl minden délben, minden templomban harangozzanak a törökökön aratott legnagyobb győzelem emlékére”.

A kötet az antológiában szereplő írók életrajzi adataival zárul.

Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain

Az előszó dicsérete.

Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain.

Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumát összeállította: Beke Sándor.

A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád.

Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Az élő szó számomra mindennél többet jelent. Ennek tulajdonítható az, hogy *Az előszó dicsérete* című kötetre hamar felfigyeltem. A könyv a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában jelent meg 2008-ban Beke Sándor szerkesztésében és a *Székely Útkereső* című folyóirat hasábjain megjelent kritikákat, recenziókat és beszélgetéseket tartalmazza.

P. Buzogány Árpád átfogó bevezető tanulmánya után 110 oldalon keresztül ismertetőket, könyvkritikákat olvashatunk.

Lőrincz József *Vershódító kalauz* címmel recenzálja Markó Béla *Olvassunk együtt* című, huszonhárom versmagyarozatot tartalmazó kötetét, mely a bukaresti Albatrosz Könyvkiadónál látott napvilágot 1989-ben. Később Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál megjelent riportkötetét méltatja.

Ugron Levente *Üzenetek a Holnap városából* című recenziójában Fábíán Sándor, Gittai István, Máté Imre, Pataki István, Sall László, Szűcs László és Zudor János verseit tartalmazó antológiát méltatja röviden, igazi felelősségtudattal.

Csomortáni Magdolna két írásával jelentkezik a könyv lapjain. *Közelmúltunk képei* címmel 34 erdélyi író vallomását tartalmazó kötetet, majd Nagy Olga *Világgá futó szavak* című kiadványát mutatja be.

Horpácsi Sándor *Rémes valóság, Vérbosszú Bácskában, A sátán fattya, Sinistra körzet, A nagy semmi* című recenzióiban Csiki László, Cseres Tibor, Nagy Zoltán Mihály, Bodor Ádám és Balla László kötetét mutatja be színvonalasan, szakavatottan.

Barabás István *Lapszemle — madártávlatból* című írásában levél formában méltatja a *Székely Útkereső* folyóiratot, mely rohanó világunkban nem csak az utat találta meg az olvasó szívéhez, de megjelenése szempontjából is „állja a sarat”.

Ráduly János író, műfordító, folklorista Beke Sándor *Madártemető* című verseskötetét, Nagy Irén verseskötetét, *Elek Apó Cimborája* című antológiát, Nagy Olga cigány barátairól írt *Barangolásaim varázslatos tájban* című alkotását hozza olvasóközönségbe. Ráduly nem feledkezik meg a *Székely Útkereső Antológia* című kötetéről, Komoróczy György *Magyar szavaink nyomában* című nyelvvelő kiadványáról, Cseke Péter *Korfordulós újesztendő* című szociológiai könyvéről sem. Nagy Olga esszéköteté után Beke Sándor *Védtelen évek* című verseskötetét elemzi, majd Jancsik Andor — id. Binder Pál *És élni kellett tovább* című emlékirataival és Nagy Olga memoárjával folytatja a könyvek ismertetését. Ábrahám János regényének ismertetését (*Picula*) Beke Sándor verseskötetének bemutatása (*Téged kereslek*) követi a sorban, majd Kercsó Attila és Kristó Tibor egy-egy könyvét elemzi.

Ábrahám János az istenkereső Beke Sándort méltatja, Németh Júlia az ötéves Erdélyi Gondolat Könyvkiadót köszönti meleg szavakkal, míg Csire Gabriella a Székely Útkereső Kiadványokról ír.

Végül Széki Barnabás ír Simon Attila *Áttila* című Pallas-Akadémia Könyvkiadónál 1997-ben megjelent verseskötetéről kritikus-drasztkus, figyelemfelkeltő módon.

A kötet második részében interjúkat olvashatunk szintén neves alkotóink tollából. Cseke Gábor *A kiadó hírnevéhez méltón* című beszélgetésben H. Szabó Gyulát, a Kriterion Könyvkiadó igazgatóját szólaltatja meg a kiadó munkájáról, alkotóiról, megújulásáról, alapelveiről, célkitűzéseiről.

Budaházi Emese Udvari Gáborral, a Budapesti Felsőfokú Újságíró Szaktanfolyam vezetőjével beszélget munkájáról, az újságírók képzéséről.

Róth András Lajos „*Nemzetiségünk jövőjéről akar szólni a következő hónapok és évek Korunkja*” címmel Kántor Lajost, a *Korunk* főszerkesztőjét kapja mikrofonvégre, kikérdezve őt a *Korunk* megmaradásáról, ideológiájáról, szakprofiljáról, a folyóirat szerzőiről, kiadásáról, terjesztéséről.

Komoróczy György interjúi következnek a kötetben. Elsőként *Lehet vagy nem lehet?* címmel rendhagyó beszélgetést jegyez le Cseke Péterrel írói, újságírói munkásságáról, közösségépítő tevékenységéről, majd Cseke Gáborral beszélget családjáról, publicisztikai, kritikai írásairól, verseiről, regényeiről, riportjairól, könyv- és lapszerkesztői munkásságáról. Kozma Máriát a rendszerváltásról, könyveiről, példaképeiről és a Pallas-Akadémia Könyvkiadó tevékenységéről faggatja, melynek a riportalany vezető beosztású szerkesztője is. *Egy rendhagyó pálya története* címmel Nagy Olgát interjúvolja meg pálya-futásának kezdeteiről, pedagógusi, újságírói, írói, tudományos kutatói szakágazatairól. Végül Ráduly János a riportalany, akit gyermekkoráról, ifjúságáról, pedagógusi, irodalom-szervezői, néprajzkutató tevékenységéről, írói, műfordítói és tudományos munkájáról kérdezi.

Az élősző dicsérete című értékes sajtótörténeti munkát szívesen ajánlom az irodalom-történészeknek, de minden olvasó figyelmébe is.

A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája

Magyar, székely és csángó örökség.

A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006.

Összeállította, szerkesztette, az előhangot és az útmutatót írta,
a sajtóvisszhang szemelvényeit válogatta Beke Sándor.

Az antológiáról és a sajtóvisszhangról szóló tanulmányt írta Brauch Magda.

Székely Útkereső Kiadványok —

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

2008-ban *Magyar, székely és csángó örökség* címmel látott napvilágot a Székely Útkereső Kiadványok antológiája, mely 15 éves kiadói termést (1991–2006) foglal magába. Az antológia a Székely Útkereső Kiadványok és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó közös kiadásában látott napvilágot Székelyudvarhelyen, 2008-ban. A könyv első lapjain Beke Sándor *Ahogy elindultunk* címmel közöl vallomást a Székely Útkereső Kiadványok keletkezéséről.

Dr. Brauch Magda *A Székely Útkereső Kiadványok 15 évet átfogó antológiája* címmel közöl bevezető tanulmányt. E tanulmányból megtudhatjuk, hogy a *Székely Útkereső* című folyóirat Székelyudvarhelyen 1990 áprilisában indult útjára. Irányítója Beke Sándor költő,

irodalomszervező, újságíró, könyvkiadó. A folyóirat bár kezdetben elsősorban a székely etnikum történetével, néprajzával, kultúrájával foglalkozik, hamar túllép a „székely-centrikusságon”. Hasábjain megtalálhatók erdélyi, sőt az anyaországban vagy annak határain túl, más tájakon élő tollforgatóknak, a magyarság sorsdöntő kérdéseiről szóló írásai is.

A munkatársak írásai és közlési kényszere szétfeszítette a többnyire 12 oldalon, eleinte havonta, később két-háromhavonta megjelenő lap kereteit. Ezért döntött a szerkesztőség úgy, hogy a nagyobb lélegzetű munkákat kis kiadványokban, a Székely Útkereső Kiadványok sorozatban jelenti meg.

A kötetben megjelent kiadványokat nem kronologikusan szerepelteti a szerkesztő. Az antológia első kiadványaként a *Jézus, áldd meg Erdély földjét* című himnuszgyűjtemény olvasható. Válogatója és szerkesztője Beke Sándor. Beke György erdélyi származású író bevezetője után Kölcsey Ferenc *Hymnusa*, majd Vörösmarty Mihály *Szózata* található. Az *Isten hazánkért* című költeményt a 18. századi *Boldogasszony anyánk* című néphimnusz, majd a *Szent István királyhoz* című alkotás követi. A református magyarság híres imádsága, a 90. zsoldtár után a *Csiksomlyói Mária-siralom*, majd a *Székely Himnusz* különféle változatai következnek. A sort végül a Petrás Ince János gyűjtéséből származó *Csángó himnusz* zárja.

Gábor Dénes *Gondolatok a Székely Himnuszról* című kiadványa következik. A szerző tanulmányának bevezető részében a himnusz fogalmáról, a szó lexikoni meghatározásáról és a himnuszok fajtáiról beszél, majd ismerteti a Székely Himnusz keletkezésének körülményeit. Végül értékes dokumentumokra hivatkozva kutatja a himnusz utóéletét, értékelését. Megtudhatjuk azt is, hogy lefordították román nyelvre is, tolmácsolója Román Viktor szobrászművész. A szövegszerző Csanády György hamvait pedig hazahozta szülővárosába és 1980-ban „félverejtve” helyezték el urnáját a református temetőben.

Ugyancsak értékes történelmi tanulmány Bán Anna *Erdély és a székely székek címerei* című kiadvány. Megismerhetjük Erdély címerét, valamint a székely székek története után Aranyosszék, Csík-Gyergyó-Kászonszék, Háromszék, Marosszék, Udvarhelyszék címerait.

A „legnagyobb székely”, Orbán Balázs remekművének *A Székelyföld leírása* című, történelmi, régészeti szempontból máig utolérhetetlen munkájának jelentőségét, sajtóvisszhangját foglalja össze Róth András Lajos *Orbán Balázs — korok tükrében* című összeállítás. Róth András Lajos mintegy húsz véleményt idéz a mű értékeléséről, a sajtóvisszhangot már a megjelenés évétől nyomon követi. Részleteket közöl Kelemen Lajos, Bányai János, Szentmártoni Kálmán, Kós Károly, Sütő András, Benkő Samu, Lászlóffy Aladár és más neves alkotók tollából.

A *Csiksomlyó, a Székelyföld Rómája* című kötet összeállítója P. Buzogány Árpád. Márton Áron „Európa a halálos bűn állapotában van” című pünkösdvasárnapi beszéde után Boldizsár Dénes *A csiksomlyói pünkösdű búcsú eredete* című rövid írása olvasható. Kovács Sándor a csiksomlyói katolikus egyház történetéről értekezik, P. Boros Fortunát OFM a csiksomlyói kegyszobor történetébe nyújt betekintést. Tankó Gyula *Gyimesiek a pünkösdű búcsú* című munkája értékes, átfogó egyháztörténelmi tanulmány.

A *Csángók* című kis kiadvány három neves szerző munkája. Szócs János a moldvai csángó magyarok történelmi múltját taglalja, Tankó Gyula a gyimesi csángók származástudatáról beszél, a harmadik szerző, Ferenczi Géza a hétfalusi csángók történetéről értekezik.

Szintén a történelmi múltat hozza elének Ráduly János író, folklorista kiváló munkája. Munkájának címe: *Nemzeti kincsünk: a rovásírás*. Ebből megismerhetjük a rovásírásról szóló régi feljegyzéseket, Kézai Simon, Kálti Márk és Thuróczy János krónikáiból. Megtudhatjuk, hogy kétféle rovásírás létezik: metszett illetve vésett. A tanulmány a rovásírás-lelőhelyek megnevezésével, felsorolásával is foglalkozik, kezdve a honfoglalás kori Kalocsa környéki emlékekkel, melyet csontlemezzre véstek. Végül számba veszi az erdélyi feliratos vésett emlékananyagot egészen: 34 feliratos emléket sorol fel, lelőhelyek szerint.

Kovács Piroska *Örökségünk: a székelykapu* című tanulmányának alcíme: Útravaló a kapunézéshez. A kötet a néphagyományok őrzőihöz s a Székelyföldre látogató turistákhoz szól. Miután meghatározza a székelykapu fogalmát, úgy beszél róla, mint a székelység szimbólumáról. Továbbá részletezi a kapuk szerkezeti felépítését, azok állandó jegyeit s a tájegységek közti különbségeket.

Kisgyörgy Imre *Kopjafák — régen és ma* című kis könyve a kopjafák fogalmáról, használatáról, jelképrendszeréről nyújt átfogó képet az olvasó számára.

Történelmi írás István Lajos *A korondi aragonitbánya története* című munka. A kismonográfia Korond földrajzi elhelyezkedését, történelmi múltját tárja elének, majd betekintést nyújt a természet műhelyébe. Bemutatja, hogyan keletkezik a „székely drágakő”, az aragonit. A 20. századi eleji udvarhelyi sajtótermékekből kiemelt szemelvényekkel igazolja a téma iránti érdeklődést.

Barabás László *Karácsonytól Pünkösdig* című néprajzi tanulmánya a különféle marosszéki népszokásokról nyújt képet. Tankó Gyula *Gyimesi csángó népszokások* című műve a csángók különböző alkalmakhoz kötődő szokásait ecseteli. Ugyancsak néprajzi jellegű István Lajos *Babonás népi gyógyítások Korondon* című gyűjtése. A munka az igézés, a szemmel verés, az ijedtség, a ráolvasás elleni népi gyógy módokat tárgyalja.

A szépirodalom is helyet kap az antológiában. Vass László Levente fiatalon elhunyt költő posztumusz kötetével találkozhatunk itt. Címe: *Egyedül az éjszakában*. A Szőcs Géza előszavával ellátott könyvecske a tragikus sorsú költő legszebb, leglíraibb verseit tartalmazza.

Dr. Brauch Magda *Téged kereslek* című esszékötetete Beke Sándor istenes költészetét elemzi a szerzőre jellemző tárgyilagossággal, pontossággal. Beke Sándor szerkesztői, kiadói, irodalomszervezői tevékenységének bemutatása után a szerző istenhitének eredete, istenkeresése, sok-sok kételyének legyőzése áll előttünk számtalan példával szemléltetve.

Szépirodalmi vonatkozású Nagy Olga tanulmányosorozata is, a *Hamupipóke igazsága avagy Mit tanulhattok a mesétől?* A kötet látszólag a gyermekeket célozza meg, ám magas színvonalra ennek ellentmondani látszik.

Rendkívül értékes munka P. Buzogány Árpád *Volt szeretőm tizenhárom* című gyűjteménye, mely kőrispataki népdalokat tartalmaz. Itt egyaránt helyet kapnak lakodalmi és táncdalok, munkadalok, szerelmi dalok, bordalok és mulatósnóták, panaszdalok, keserűgökök és katonadalok.

Gálfalvi Gábor *Székelykeresztúr környéki lakodalmi népköltészet* című gyűjtése hasonló az előbb említetthez. A rangos gyűjtemény a különböző ünnepi alkalmakhoz kötődő népköltészeti alkotásokat örökíti meg.

Kész Csaba Levente *Krokodilok a Küküllőben* című gyűjteménye székely vicceket, anekdotákat és igaz történeteket tartalmaz, míg P. Buzogány Árpád *Kicsi számár, nagy számár* című munkája úgyszintén. Mindkét munka a csavarintós székely észjárás, az ellenállhatatlan székely humor rögzítője.

Rövid függelék után Dr. Brauch Magda a Székely Útkereső Kiadványok sajtóvisszhangjáról értekezik. A sajtóvisszhangban szereplő lapok, folyóiratok és kiadók listájából csupán néhányat említünk: *A Hét* (Bukarest), *Erdélyi Múzeum Egyesület* (Kolozsvár), *Háromszék* (Sepsiszentgyörgy), *Népújítás* (Marosvásárhely), *Szövétnék* (Arad), *Teleki László Alapítvány* (Budapest).

Legszebb székely népmeséink

Kriza János: Borsszem Jankó.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Benedek Elek: Gyöngyvirág Palkó.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Jakab Rozália: A pórul járt pásztorlegényke.

Nyikó menti székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

P. Buzogány Árpád: Öregapó muzsikája.

Mesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Új sorozatot bocsátott szárnyra a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó *Székely népmesék* címmel. Ráduly János népmeséiből eddig öt könyv jelent meg a következő címekkel: *A muzsikáló tücsök*, *A farkas és az őzike*, *Szép Fuvella története*, *A legkisebb leány szerencséje* és *Király Bőzsi begedűje*.

A sorozathoz tartozik még Kriza János *Borsszem Jankó* című könyve, Benedek Elek *Gyöngyvirág Palkó*, Jakab Rozália *A pórul járt pásztorlegényke*, valamint P. Buzogány Árpád *Öregapó muzsikája* című saját mesekönyve.

Kriza János gyűjtésének első meséje *Aranyhajú Kálmán*. Egy királyi tilalommal kezdődik, melyben meg van tiltva a szombat esti fonás. Három idősebb lány viszont ebből él. Kénytelenek fenni. Itt is megjelenik az „öreg szüle”, aki a maga lányát tolná a királyi trónra. Mivel a legfiatalabb lány betartja ígéretét, s egy arany hajú legényt szül, el akarja távolítani. Mint általában a mesékben, a gonosz varázslót egy jó lélek meggátolja tervében. Sok akadály gördül a fiatal útjába, mint a „vasfogú baba”, de mindhiába, mert a Világlátó Öregasszony mindenén átsegíti. Mint minden mesében, az igaznak győznie kell. Ha nem megy másképp, egy csodatárggyal. Itt egy tükör szerepel.

A fortélyos leány című mese egy okos móc leányról szól, aki túljár a király eszén. A malomkövel, a lyukas fazékkal és a marok kenderrel kapcsolatos feladatokat is megoldja. A leány számárháton és fatányérban két galambbal megy fel a királyhoz. A vége, mint minden mesében, jó. Előbb valami meg kell, hogy zavarja a boldogságot. Két együgyű falusit eligazít a királyné, emiatt a király elkergeti, mert helyette bíraskodott. Még megengedi, hogy ebédet főzzön és utána elviheti, ami neki a legdrágább. A történet tréfásan végződik, mert az asszony magát a királyt teszi a szekérré.

Az álomlátó fiú: Mint a mesékben, itt is sok gyermeke van a szegény embernek. A legkisebb az okos. Miután alaposan kihasználja a gazdája, otthagyja az erdőn. Csodálatos módon a király elé kerül. Tekintve, hogy az álmát, ami huncutság csupán, senki sem fejtí meg, tömlöcbe vetik. A jótündér itt egy királykisasszony képben jelenik meg, aki titkon eteti. Hálából a fiú megfejtí a három találós feladatot, melyet a Fekete király, az ellenség azért küld, hogy elfoglalja az országot. Hálából a fiú megkapja a királykisasszonyt. Persze, túl egyszerű lenne a mese így. Ezért a Fekete király még más módon is akar ártani, de belepesztul. Így „betelt” a 6. fiú álma.

A *Halász Józsi* című mesében a szegény halász ember fia egy elvarázsolt királykisasszonyt halászott ki aranyhal képében. Megjelennek a sárkányok és érdekes módon pozitív szerepben. A szegény ember fia nem állja meg, hogy ne dicsekedjen. Különböző feladatokat találhatnak ki. A feladatok megoldódnak.

A *Csudamadárban* egy óriás képezi a gonoszt és Péntek, Vasárnap királyok a jót. A mese végén a jó és hű ember elnyeri jutalmát.

A címadó mese *Borsszem Jankó*. Ebben a nép azt akarja bizonyítani, hogy hiába kicsi a bors, mert erős. Főleg, ha a lelke erre tanítja. Megjelenik a griffmadár család, akit Borsszem megvéd. Mint általában a mesék végén, Borsszem Jankó királykisasszonyt vesz feleségül.

A két gazdag ember gyermeke című mese üzenete mára is érvényes. A gazdag emberek kímélik gyermekeiket, nem tanítják dolgozni. Mire felnőnek, mindent elfecsérelnek. Idős korokra esetleg megtanulnak dolgozni.

Benedek Elek mesegyűjteménye, a *Gyöngyvirág Palkó* a címadó mesével kezdődik. A gyűjtemény 8 mesét tartalmaz. A mesében megjelennek a törpék és segítenek a babszem nagyságú királyfinak. A tündérek viszont, akik általában jóindulatúak, most csupa gonosztságot tesznek. Tündérszép Ilona, aki más mesében szép és jó, itt gonosz. A mese változatos és izgalmas.

A hétszépességű királykisasszony című mese Kolontos Bándiról szól, kinek nincs meg minden kereke s ezért csupa kárt okoz. Egy csodálatos öreg apóka varázslattal embert farag belőle és még a tündérek beszédjére is megtanítja. Érdekes a népköltészetben az, hogy sokszor a legbutább emberből valami csoda folytán okos lesz. Elindul világgá és rátalál a hétszépességű királykisasszony könyvére. Tündérvarázslatos szavakkal ki is szabadítja, felkelti álmából. Hogy a mese tökéletesebb legyen, még szüleit is magához veszi. Vicces megjegyzés „tojáshéjba kerekedtek”, tudva, hogy a tojás milyen törekeny.

Hammas Gyurka egy lusta, henyélő gyerek, a legkisebb éri el a legtöbbet. Még Durumónál, az ördögök királyánál is szolgál, ahol annyi ördögösséget és varázslatot tanul, hogy túlszárnyalja mesterét. A mese más fordulatot vesz, most a szorgalmas két testvér lumpolja el a pénzt. Durumó jó pásztor, visszaszerezné a legényt, de az túljár az eszén. Tulajdonképpen a mesében a lusta ember tovább is lusta marad, és csak csalással szerzi a pénzt, ezt tanulta Durumótól.

A *Kondás Jankó* című mesében is megjelenik a hármas csodaszám, a három legény képében. A szegény embert kiségtí egy öreg apóka. Hol élelmet, hol bort találhatnak. A legkisebb fiú itt is lustább a többinél, mégis neki lesz szerencséje. Az öreg ember neki egy botot ad, mellyel csodát művel. Persze király is van a mesében, különben nem lehetne a szegény ember fiából király. A királynak is van három lánya, mely szinte kötelező a mesében. A fiú a bot segítségével legyőzi a sárkányokat. A szegény nép legalább meséiben akar meggazdagodni.

A *Furulyás Palkóban* a szegény asszony fia előbb becsületes módon gazdaságot szerez, majd buta módon elcseréli. Természetesen az anyja elkergeti, a végén mégis királyként tér haza. A mese nem ismer lehetetlent, a varázseszközök elvégzik csodálatos munkájukat.

Mi van a ládikóban? című mesében a szegény asszonynak két lánya van. A nagyobbik, Terka egy világ lustája, a kisebbik Boriska rendkívül szorgalmas. Itt a megszokott meseigazság győz. A lusta csak rongyokat, a szorgalmas drágaságokat kap.

A vörös tehén című mesében — a meséhez híven — az állat beszélni is tud. Sőt, jó tanáccsal látja el kisgazdáját, meg is védi. Természetszerűen itt is akad egy királylány, akit elvesz az árva legény.

Az aranygyapjas kosok fordulatokban gazdag mese. A sokat szenvedett ifjú, akinek a gonosz óriás megeszi juhait és a gyönyörű aranygyapjas kosokat, a végén mindent egy csoda folytán visszakap. Itt a csoda 3 aranygyűrű és 3 hatalmas kutya, „Mindentudó, Világonátallató és Földneheze” segítségével történik. A gonosz medve és boszorkány elpusztul, míg a rendes legény újból visszanyeri elvesztettnek hitt mátkáját és vagyonát.

Jakab Rozália mesesorozata a *Veresbéli király* című mesével kezdődik. Itt megjelenik az „ördögös szüle”, aki egy varázsló hatalmával bír. A varázslat folytán a szerelmesek szétválnak, de a kitartás és szeretet megold mindent. A helybeli nyelvezetre jellemző szavakat használja a gyűjtő: „Miféle járásbeli vagy?” A régi feljegyzések szerint a magyarság a Holdnak, Napnak, a szélnek, szóval a hatalmas erőknek áldozott és hitt. Itt is megjelenik a Hold édesanya, az áldott Nap, valamint a Szél édesanya. A mesét egy csoda oldja meg, hogy jól végződjön.

A *Jancsi katona* című mesében a gaz kereskedő becsapja a király szolgáit. Ezzel háborút szít, melyben az egész katonaságból csak Jancsi marad. Ügyes legény, megszerzi a boszorkány csodalámpáját. A mesében beigazolódnak a régi mondás, ha pénz van, becsület is van. A jóslásban, babonában még ma is hisznek. Itt is a király nem akarja lányát közkatonának adni. Jancsi, mint minden kiéhezett kifáradt katona, elveszti pénzét, ezért kidobják a palotából. A rozsdás lámpa, mint egy varázsvessző, megoldja a gondokat.

A farkas és a róka kimondottan farkaslaki népmese. Becsapós történetek sorakoznak benne. A székely furfangos ész győz a mesében.

A *Ladar* című mesében megjelenik a Grimm-mese jele. Itt nem egy vércsepp a jel, hanem egy „pökés”. A mese hasonló az európai mesék átlagához. A székely mese összefonódik az európai mesével. Az igazság mindig győz.

A *Ki a gazda a háznál?* címűben a férfi becsületét nyeri vissza. Ehhez egy kakas esze kell csak. A kötet apróbb vicces mesékkal fejeződik be.

Pücsök Mátyás nevének köszönheti és a sok félreértésnek, hogy megszerzi a király leányát. A nagy hasú molnár is ráébred arra, hogy nem számít a hasa, hazamegy szorgoskodni. A pórul járt pásztorlegényke, a címadó mese már ismertebb.

P. Buzogány Árpád meséskönyve a *Gyöngyöt tojó tyúkocská* című mesével kezdődik. A kapzsiság nem erény, a hirtelen gazdagodni vágyó ember hirtelen becsapható. Példa rá a fenti mese.

A fejsze, az ostor, a furulya meg a fukar molnár című mesében a nehezen keresett holmit nehéz ingyen odaadni. Főleg, ha becsapják az embert. A szegény legény tisztességgel szolgált, de a fukari molnár sajnálta tőle nem csak a bért, de az ételt is. Mindig becsapta és a végén elszerezte tőle nehéz munkával szerzett bérét. De a csavarintós eszű székely ember eszén nem járt túl. Így a méltó munkáért megkapta a malmot.

Miért nem kapta be a napot a piros kakas? címűben a nép túlzása tükröződik. Egy semmi kis történet mire a falu határába, sőt a király elé jut, a bolhából elefánt lesz. A helyzetet az ágrólszakadt koldus oldja meg, elviszi a kakast.

A bíró igazsága ritka szép „mesegyöngyszem”. Az igazságos bíró megbünteti a pénz-éhes gazdát és megjutalmazza az egyenes úton járó.

A favágó meg a piros sapka című mesében a szegény ember favágásból él. Egy huncut törpe naponként ellopja eledelét. Cserébe egy piros sapkát ajándékoz, mely csodatevő, de csakis az igazság és becsület szolgálatában.

A Melyik a legjobb mesterség? című roppant tanulságos mese. Kiderül, hogy a legjobb mesterség az, amit az ember szeretettel végez. A munka csak akkor nem fárasztó, ha nem kínlódással, hanem szívvvel végezzük.

Palkó és az erdők ura: a király három fia közül a legkisebbik, Palkó az okos, a jó, az ügyes. A három királyfi megjárja az erdőt és ott megtanul dolgozni, mert Palkót leszámítva semmihez sem értettek, csak a vadászathoz és a harchoz. Itt a munka nemesítő erejéről szerzünk tudomást. A mese természetesen jól végződik, Palkó lesz a király.

A béreslegény ezüstpénzei A szorgos ember mindig megkapja méltó bérét — legalábbis a mesékben. Kincseket is, sajnos, csak a mesékben találni. A gazemberek is előbb-utóbb börtönbe jutnak. Az viszont csak a mesékben van, hogy a talált pénzt vissza is viszik a gazdájuknak. Ellenpélda is van a valóságban, de ritka.

A gazdag ember szerencséje: Az életben is előfordul az, hogy egyes emberek bármihez is nyúlnak, arannyá válik minden a kezük alatt. Egy mulatságos történetet olvashatunk. Minden baj, veszedelem nem csak jóra fordul, de még gazdagságot is hoz.

A címadó mese, az *Óregapó muzsikája*, az előző mesének talán pont az ellentéte. A szívből faragott muzsika mindegyre csak kárt okoz. Mintha az öregapónak lenne szánya minden baj. Bármihez fog, nem sikerül.

Az Erdélyi Gondolat e gyermeksorozata eredeti, rokonszenves, csodálatos kivitelezésű. A címlapokat és illusztrációkat Hadnagy Boróka és Jére Zsolt készítette.

Ráduly János székely népmeséi

Ráduly János: A muzsikáló tücsök.

Székely állatmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: A farkas és az őzike.

Székely állatmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: Szép Fuvella története.

Székely népmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: A legkisebb leány szerencséje

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

Ráduly János: Király Bözsi hegedűje.

Székely népmesék.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó új sorozatot bocsájtott szárnyra *Székely népmesék* címmel. A sorozat egyik fő szerzője Ráduly János, akinek legszebb mesegyűjtéseit is tartalmazza a sorozat (*A muzsikáló tücsök, A farkas és az őzike, Szép Fuvella története, A legkisebb leány szerencséje, Király Bözsi hegedűje*).

Az emberek mellett élő állatok számtalan mesére ihlették a székely embert. *A muzsikáló tücsök*, valamint *A farkas és az őzike* mesekönyvek csodálatos illusztrációit Nagy Zsolt készítette.

A muzsikáló tücsök meséje kétféle változatban is megjelenik.

Sok vicces történetet írtak az állatok rovására, melyek pont úgy, mint Jean de la Fontaine meséiben, tulajdonképpen az emberi ravaszságot, rossz tulajdonságot tükrözik. A mesék hitelességét növeli a tény, hogy a gyűjteményben fel vannak sorolva a mesemondók.

A farkas és az őzike, valamint a *Szép Fuvella története* című mesekönyvekben a Kis-Küküllő mentéről összegyűjtött mesék eredeti népies kiejtésük szerint lettek lejegyezve. Mint minden mesében, a jó elnyeri méltó jutalmát. A szorgalmas ember megkapja igaz bérét, a lusta viszont csak kígyóban, békában részesül.

A legkisebb leány szerencséje című mesegyűjtemény éppen ezt tartalmazza. Címlapját és illusztrációit Márton Erika készítette.

A mesékben rendszerint a legkisebb gyerek jár szerencséivel és a szegény ember fia vagy meggazdagodik, vagy király lesz. A gonosz ember elnyeri méltó büntetését. A ravasz hiába igyekszik, mindig veszít. Példa rá Az igazat éneklő madár vagy Az epret szedő királylányok és a vicces történet: Haragszik-e, gazduram? Egyetlen mese végződik szomorúan, a *Szép Fuvella története*, mely azonos a mesekönyv címével. A feljegyzés szerint a történet valós. Az elveszítettnek tűnt fiúgyermek beleszeret saját húgába. A vér szava szólalt meg, csak ő nem értette.

A mesék általában a nép ízlésének megfelelően mindig jól végződnek. A hétköznapi ember nem szereti a drámát. Még a halottakat is feltámasztja valami csoda folytán, mint például *Király Bözsi hegedűje* című mesekönyvben a címadó mese, mely pont a feltámadott királyleány boldogságát ábrázolja. E kötetben még megjelenik egy bátor leány (Bátor Katica), aki a rablókkal is elbánik, mert a mesélő nép nem tűri az igazágtalanságot. Ha már az életben nem adnak a szegény embereknek igazat, a mesében muszáj.

Helyet kap a nép által megválasztott Mátyás király is, aki álrúhás koldusként vagy diákként mindenhol igazságot szolgáltat vagy megvicceli az úri népet, mint a Mátyás király és az okos szántóvető mesében. A kötetet Réthi Botond és Bodó Hortenzia Kinga illusztrációi ékesítik.

A mesekönyvek nem csak olvasmányosak, de bárki, legyen az gyerek, ifjú, vagy felnőtt, egyformán élvezi.

Az öt Ráduly-mesekötet szerkesztője Beke Sándor. A könyvek kivitelezése nem csak szép, de kedvet is ad a könyv elolvasásához, szebb ajándékot szinte el sem lehet képzelni.

S csak hozzáfűzöm: éppen ideje volt, hogy Benedek Elek után valaki újraélessze a székely mesevilágot erdélyi gyermekirodalmunkban. Köszönjük az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónak.

Az Ószövetség bizonyágtétele egy kiváló író tolmácsolásában

Csire Gabriella:

Az Ótestamentum igazgyöngyei.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

2008-ban a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó újabb meglepetéssel kedveskedett az irodalom barátainak. A több évtizedes írói és újságírói munkásságára visszatekintő Csire Gabriella *Az Ótestamentum igazgyöngyei* címmel a Szentírás ószövetségi könyveiből ihletett 21 elbeszélését jelentette meg, mely által hozzáférhetővé tette/teszi az olvasók számára a Biblia bizonyágtételét.

A kötet Ábrahám és Izsák közismert történetével kezdődik. Az író nő szemléletesen domborítja ki a mennyei Atya Ábrahámnak szóló parancsát Kánaán földjének ígéretével együtt.

„Saját fiad lesz az örökösöd! — válaszolta az Úr. — Feleségedet, Sárát megáldom. Mához egy évre gyermeke születik asszonyodnak. Fiadat Izsáknak nevezd!” — ígéri továbbá a Mindenható. Isten ígéreteinek betartása Mózes IV. könyvét juttatja eszünkbe: „Nem ember az Isten, hogy hazudják és nem embernek fia, hogy megváltozzék. Mond-e ő valamit, hogy meg ne tenné? Ígér-e valamit, hogy azt ne teljesítené?” (IV. Móz., 23:19). Isten kimondhatatlan szeretete mindenek felett való.

Nem vár emberáldozatot. A megszületet Izsák feláldozását csupán a hit próbájaként parancsolja Ábrahámnak (*Az égő áldozat*).

Csire Gabriella olvasmányosan tárja elénk *Este a forrásnál* című elbeszélésében Izsák és Rebeka összeházasodásának szinte regénybe illő történetét, melynek alakulása szintén Isten gondviselését példázza.

Izgalmasan írja le ama történetet is, melyben Jákob elvette csalással Ézsau elől az elsőszülöttséget, majd az atyai áldást (*Az atyai áldás*).

Újra Isten szeretetét mutatja fel Jákob és József története. A mindenki felett álló Józsefet testvérei irigységből fakadó gyűlöletükből eladják az izmaelitáknak. Később az egyiptomi főemberhez szolgaként került József bár szerencsét hoz a házhoz, a feleség, Putifárné miatt tömlöcbe kerül. Isten szeretete itt sem hagyja el. Álomfejtő képességével hamar feltűnik s a fáraó házában gondviselője lesz.

„— Én vagyok a fáraó — mondta Józsefnek az uralkodó —, de nálad nélkül se kezdet, se lábat ne emelhesen senki Egyiptom földjén.

Úgy is lett. Mindenki Józseftől kapta azontúl a kenyeret.”

A mű a lépésről lépésre történő gondviselés, a veszélyben sem való elhagyás klasszikus példája. A szerző érzékelteti azt, hogy Isten nemcsak a jóban van velünk, hanem a legnehezebb élethelyzetekben is meg tudja mutatni kegyelmét, szeretetét. Ez pedig arra kötelez, hogy ezzel a szeretettel feltöltődve jóval fizessünk a rosszért.

„— József odalépett öccséhez és a nyakába borult. Benjáminnal együtt zokogott felindultságában. Sorra megcsókolta bátyjait is.

— Ti rosszat terveztetek ellenem — válaszolt József nyájasan. — De Isten jóra fordította a rossz szándékot” (*A kévék meghajolnak*).

Az író Mózés történetét feldolgozva újabb teológiai szempontokat hoz elénk. A rendhagyó gondviselés által felnevelkedett Mózeset Isten az égő csipkebokorból szólítja meg. A természet törvényeinek felfüggesztése által (a csipkebokor ég, de el nem hamvad) mutatja meg hatalmát az az Isten, aki Pál apostol zsidókhöz írt levele szerint „tegnap és ma és örökké ugyanaz” (Zsid. 13:8).

A csodákat tevő Úr ekképpen parancsol:

„— Kiszabadítom népemet az egyiptomiak kezéből, és elhozom a tejjel-mézzel folyó Kánaán földjére. Indulj hát a fáraóhoz, és hozd ki Izrael fiait Egyiptomból” (*Az égő csipkebokor*). Az egyiptomi tíz csapás Isten büntető vesszeje. A bűn nem maradhat büntetés nélkül, hisz Isten igazságossága így követeli.

Isten a család, a rokoni kötelék védelmezője is. Ezt példázza Ruth és Boáz megható története (*Az elhullatott és fölszedett kalász*).

A továbbiakban Dávid király élete olvasható, aki 40 esztendeig uralkodott Izrael fölött. Bölcsessége, igazságossága már királysága elején megmutatkozik (*A napkeleti bölcs*). Nem véletlen, hisz ő maga is Istentől kapta a bölcsesség ajándékát. Számtalan zsoltára igazolja ezt.

Később Sámson története olvasható, aki Isten ereje által megtörte a filiszteusok uralmát. A hosszú haj viselete már önmagában is ószövetségi jelkép, az Úrnak való odaadó szolgálat szimbóluma. Egyértelmű, hogy Sámson, Isten szolgája fölényes diadalt arat. Az írásmű azonban remekül érzékelteti a hős eszközi szerepét (*Sámson, a hosszú hajú*).

Jób története Isten újabb oldalát mutatja be. Megtanulhatjuk azt, hogy létezik igazságtalan szenvedés. Lehet ez próbatétel vagy bármi más. Isten szuverén Ur, akinek joga van megmagyarázhatatlan dolgokat is elkövetni. Ha jogunk lenne bibliai személyiségeket példaként emlegetni, akkor ezt Jóbbal megtehetnénk.

„— Még mindig dicséred az Urat? — kezdett rá a felesége. — Átkozd meg inkább, és halj meg!

— Ha a jót elfogadjuk Istentől, miért ne fogadnók el tőle a rosszat is? — válaszolta Jób.” (*Az igazéltű Jób*)

A könyv következő részében az ószövetségi profétákról olvashatunk. Illés története megmutatja, hogy nem tűri, ha bálványokat imádunk helyette. Ahogyan első parancsolatában maga fogalmazza meg „Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem.” (*II. Móz. 20:3*) Baál és Aséra profétáit egy éjszaka alatt kivégzik (*Bálványimádók*). A gyógyító Úr ereje *A leprás beteg* című elbeszélésben villan fel, míg az *Oroszlánverem* című alkotás Sidrák, Misák és Abednego története által mutat rá arra, hogy semmi sem árthat meg annak, aki az élő Istent szereti. Jónás próféta esete a tévelygőkön könyörülő, mindent látó és tudó kegyelmes Úr arcát ábrázolja.

„— Ninivében több mint tizenkétszer tízezer ember él, a nyájokról nem beszélve — mondta az Úr — s te elkívántad volna, hogy megsemmisítsem a várost mindenestül. Rest voltál, Jónás, önző s engedetlen! Most meg a hiúság gyötört (...) Megbocsátottam, mert szándékaikban nincs hiba!” (*Jónás, aki bűnbánatot hirdetett*).

A kötetet Beke Sándor szerkesztette, az illusztrációkat Keller Emese készítette. Meggyőződésem, hogy aki ezt a könyvet a kezébe veszi, minden bizonnyal közelebb kerül Istenhez.

Csíksomlyó (mindig) hazavár

Csíksomlyó hazavár. Antológia.

Válogatta és összeállította: Dr. Brauch Magda.
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó idén újabb antológiát bocsátott szárnyra *Csíksomlyó hazavár* címmel. Az írásokat válogatta és összeállította Dr. Brauch Magda, az olvasószerkesztés P. Buzogány Árpád, a borítólap Magyarai Hunor munkája.

P. Buzogány Árpád *Előhang az antológiához* című bevezetője után a legszebb himnuszok és imák kerülnek olvasó közelbe. Az oly sokáig tiltott Kölcsey Ferenc *Hymnusát* Vörösmarty Mihály *Szózata* követi, majd egy 18. századi néphimnusz, a katolikusság egyik legkedveltebb éneke folytatja a sort. Lancsics Demeter pannonhalmi bencés szerzetes ekképpen imádkozik a Szent Atyához:

„Boldogasszony anyánk,
Régi nagy patrónánk,
Nagy ínségben lévén
Így szólít meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!”

(*Boldogasszony anyánk*)

A *Csíksomlyói Mária-síralom* után Csanády György közismert *Székely himnuszá*nak két változata következik. A Petrás Ince János által feljegyzett *Csángó himnusza* is a mennyei Atya áldásaiért esedezik: „Mert mi is magyarok vagyunk, / Még Ázsiából szakadtunk. / Úristen, sorsunkon segíts, / Csángó magyart el ne veszítsd!”

Márton Áron 1946. évi pünkösdvasárnapi csíksomlyói beszéde „*Európa a halálos bűn állapotában van*” címmel tétetik közzé az antológiában. Megható, ahogyan az egyházfő a hit melletti kiállásra s a zsarnokság elleni lázadásra buzdít.

Nagy Irén Márton Áron születésének 110. évfordulójára írott *Non recuso laborem* című műve után a világhírnévnek örvendett II. János Pál pápa *Üzenet Csíksomlyóra* című írása következik. „Erre a találkozóra, amelynek során szorosán összefonódtak a Szűzanya körül, lehívom a Szentlelket, hogy halmozzon el minden résztvevőt ajándékainak bőségével” — írja.

Régi csíksomlyói köszöntő ének című költeményében a szerző a Szűzanya Istennél való közbenjárásáért fohászkodik. A kötet több Máriát dicsőítő énekkel folytatódik (P. Papp Asztrik OFM *Csillag a Sombyó-hegy felett, Mennyei Királyné asszonya, Máriát dicsérni hívek jöjjetek, Mária serkentett arra, Üdvözlégy Mária, Tengernek csillaga*) „Üdvözlégy Mária, tengernek csillaga, / Mindenkor Szűzanya, mennyország kapuja! / Téged keresünk, hallgass minket, / Szent Fiadnak ajánlj minket, / Ó, szép Szűz Mária!” (*Üdvözlégy Mária, Tengernek csillaga*)

Két prózában írott imádság is bekerült a válogatásba (*Ima a csíksomlyói szűz Máriához, Ima a székely népért*). Mindkettő a közbenjáró Istenanya érdemeit magasztalva kéri a Mindható áldását.

A *Székegyházi miatyánk* az úri imádság parafrázisa: „Tied lesz a hatalom, dicsőség, / Ki belénk oltád a hitet, / Amely belénk, múltunkban bízó, / S jövőnk szülő reményt vetett.”

Bajna György *Ima* című versét Beke Sándor *Bűn* című gyöngyszeme követi, mely a bűnbánat hiteles és művészi kifejezése:

„... Uram, és bocsásd meg bűneimet, roppantul nehéz a hátizsák, a képmutatás, az átkozódás,	s a sok hazugság: ezt a gyarló hátizsákot segítsd levenni vállaimról, Uram, ...”
---	---

Sebestyén Péter *A csíksomlyói búcsú* című esszéje után újabb Mária-énekek következnek (*Nagyasszonyunk, hazánk reménye...*, *Egészen szép vagy, Mária!*, *Baricz Lajos: Mária, anyám*). Boldizsár Dénes *A csíksomlyói pünkösdi búcsú történetébe* nyújt betekintést, míg P. Boros Fortunát OFM *A csíksomlyói kegyesszobor történetét* taglalja. Újabb Mária-versek után (*Lorettoi litánia, Nyíljon ki szívetekben*, Reményik Sándor újjászületése utáni áhítózásának ad hangot:

„Szomorúan zendül egyetlen ígém:
Hogy születhetik ujjá, aki vén?”

(*Pünkösdi szomorúság*)

A pünkösdi búcsúval két remekmű is foglalkozik (Nagy Irén: *Csángó asszony a búcsún*, Tankó Gyula: *Gyimesiek a pünkösdi búcsún*), majd Szent István király alakja villan fel:

„Előtted könyörgünk, bús magyar fiad,
Hozzád fohászkodunk árva maradékid.
Tekints, István király, szomorú hazádra,
Fordítsd szemeidet régi országodra.”

(*Szent István királyhoz*)

A *Boldogasszony anyánk* című írásmű szintén a magyarság ügyéért könyörög. Bajna György és Peti Lehel alkotásai után Beke Sándor jelentkezik, hogy régi templomtornyába ismét felgyújtsa a mécses, majd gyönyörű költeményében II. János Pál pápának állít emléket (*Ismét felgyújtom a mécses, A szeretetnek nincsen temetője*).

Ráduly János

Dedikációk könyve (II.)

Farkas Árpád

1944. Költő, műfordító

Ráduly Jánosnak tisztelettel és barátsággal, Farkas Árpád.

Jegenyekör. Versek. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár 1971.

M: A dedikáció nincs keltezve, lásd a könyv megjelenésének évét.

Fazakas Attila

1974. Költő

1

Ráduly Jánosnak sok szeretettel, Fazakas Attila. 98. febr. 17.

Rongycsokor Arlechinónak. (Versek). Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1997.

2

Ráduly Jánosnak szeretettel, Fazakas Attila. 2011. 10. 01. Szováta.

Őszi halrajok. Versek. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2007.

Fazakas Ildikó

(?). Tankönyvszerkesztő

Ráduly Jánosnak sok szeretettel és köszönettel a sok értékes könyvért Fazakas Ildikó. Kibéd, 2005. 10. 08.

Gyöngyfűzet. In. *Kész csodák*. Ismeret és ötlettár kézműves foglalkozásokhoz. Szerkesztette Rádu Ibolya. T3 Kiadó. Felelős kiadó: Tulit Ilona. Sepsiszentgyörgy 2002.

Ferenczi Géza

1924 – 2007. Régész, rovásíráskutató

1

Ráduly Jánosnak őszinte barátsággal, hálás köszönettel szívességéért Ferenczi Géza. Kibéd, 1992. 03. 13.

Ferenczi Géza – Ferenczi István: *Magyar rovásírási emlékekről*. In. *Művelődéstörténeti Tanulmányok*. Szerkesztette Csetri Elek, Jakó Zsigmond, Tonk Sándor. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1979.

M. „köszönettel szívességéért”: tanulmányozás végett a rendelkezésére bocsátottam a kibédi rovásjegyes lőportartót.

2

Ráduly Jánosnak barátsággal és hálás köszönettel. Székelyudvarhely, 1992. 03. 11.

Székely rovásösszegek megfőjtéséhez. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények. XXXII. évf. 1988. 1. szám. Kolozsvár. Különnyomat.

3

Ráduly Jánosnak őszinte tisztelettel, baráti szeretettel. Székelyudvarhely, 1993. 03. 22.
A székely rovásírás Erdélyben ma létező emlékei. In: *Rovásírás a Kárpát-medencében.* Szerkesztette: Sándor Klára. Magyar Őstörténeti Könyvtár. Szeged 1992.

Ferenczi Imre

1931 – 1989. Folklorkutató

Tisztelettel küldi Ferenczi I. Szeged, 1971. június 8.
A kuruc kor mondavilága. In: *Néprajzi Dolgozatok.* Szeged 1969.

Ferenczi István

1921 – 2000. Régész, történész

Ráduly Jánosnak további sikeres kutatásai reményében, Korond, 1995. júl. 19-én. Ferenczi István.

Sóvidéki várainkról. Firtos Művelődési Egylet kiadása. Korond 1994.

Filep Emőd

(?), Matematikus, fizikus

Ráduly János barátomnak szeretettel és hálával könyveiért, melyeket én mind elolvastam. Nem várom el, hogy viszonzásul ezt végigolvasd, csak meg akartam mutatni, hogy a magyar műszaki nyelv is szép. Mvhely, 1996. május 25. Filep Emőd.

Fizika példatár. Optika. Stúdium Könyvkiadó. Kolozsvár 1996.

Fodor Imre

1937. Helytörténész, politikus

Egy nagyon jóleső látogatás emlékére, erőt-egészséget kívánva munkásságához, barátsággal, Marosvásárhely, 1998. júl. 16-án. Fodor Imre.

Fodor Imre – Valentin Lucian: *Marosvásárhely.* Album.

M: „jóleső látogatás”: a politikus a Marosvásárhelyi Polgármesteri Hivatalban fogadott.

Fodor Sándor

1927 – 2012. Író, műfordító, szerkesztő

1

Ráduly Jánoséknak – köszönettel a felejthetetlen találkozóért és különben is szeretettel, Fodor Sanyi bácsi. 982. V. 16.

Egy nap - egy élet. Vallomás. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1976.

M: A megnevezett időpontban Fodor Sándor szerzői estje Kibédén.

2

Ráduly Jánosnak és családjának, szeretettel Fodor Sanyi bácsi. 983. X. 23.

Tűzoltózenekar. Válogatott novellák. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1983.

Fodor Sándor (S)

1929. Művelődéstörténész, szakíró

Szeretettel és barátsággal Ráduly Jánosnak Fodor Sándor (S). Marosvásárhely, 2006. szeptember 12.

Marosvásárhelyi útikalauz. Impress Kiadó, Marosvásárhely 2005.

Friedrich Klára

1948. Tanár, rovásíráskutató

1

Jánosnak a találkozás emlékére szeretettel: Klári, Gábor (mindkét név rovásbetűkkel) 2011.

Marton Veronika: *A somogyi rovásírásos kövek*. Friedrich Klára jegyzeteivel. Matrona Kiadó. Győr 2008.

M: Gábor: Szakács Gábor, Klára férje.

2

Jánosnak egy tanár kollégától – választ is várva: Klári.

Friedrich Klára: *Dilettásként „tudományos” könyvekről*. Letöltve a szerző honlapjáról. 2010 / 09 / 21.

3

Jánosnak szeretettel Klári, Gábor.

Friedrich Klára: *Hajnalkövek*. Versek (latin és rovásbetűkkel). Szakács Gábor kiadása. Budapest 2008.

M: A teljes dedikáció rovásbetűkkel.

4

Jánosnak tisztelettel Klári, Gábor.

Friedrich Klára: *Új Rovásírásos Tankönyv és Szakköri Ötlettár*. Hetedik, javított kiadás. Szakács Gábor kiadása. Budapest 2009.

Fülöp Dénes, Zsigmond Kálmán

1938 – 1996, 1938 – 1996. Tanárok, helytörténészek

„Mi, a vízitündér leányai és fiai, a makfalvi iskolások és felnőttek, magunkénak érezzük e könyv valamennyi sorát, a benne rejlő emberi igazságokat és e vidék népeinek ragaszkodását ahhoz a darabka földhöz, ahol a vízitündér leányai és fiai élnek – meséjük pedig szárnyra kelt.” Sok tisztelettel az 1979. II. 16-án tartott találkozó emlékére a SZERZŐNEK! Makfalva, 1979. II. 16. Fülöp Dénes, Zsigmond Kálmán.

M: A Maros megyei Makfalván író-olvasó találkozó keretében ünnepelték meg Ráduly János: *A vízitündér leánya* könyvének megjelenését. A szerzőt saját könyvének dedikált példánnyal lepték meg.

Fülöp Irén

1945. Tanár, helytörténész, képzőművészeti alkotótáborok szervezője

Szeretettel a makfalvi alkotótábor alkotásaiból, melyet Dénkó emlékére szerveztünk: Irénke. Makfalva, 1997. IX. 10.

Makfalva. Album. 1997. augusztus.

M: Dénkó = Fülöp Dénes makfalvi tanár, helytörténész.

Fülöp Kálmán

1948. Költő

1

Nagy szeretettel Ráduly János tanárnak, barátomnak, Nagykend, 2008. ápr. 3. Fülöp Kálmán.

Egyedül a parton. Versek. (időpont nélkül). A kiadást megszervezte Aldebrő Község Önkormányzata.

2

Tisztelettel Ráduly Jánosnak Fülöp Kálmán. 2010. szept. 16. Marosvásárhely.

Elégia a Megváltóhoz. Versek. Impress Kiadó. Marosvásárhely, 2010.

Fülöp Lóránt

1975. Költő, szerkesztő

Ráduly Jánosnak barátsággal és a további sörözések reményében, Fülöp Lóránt. 1997. április 03. Szováta.

Nem. Versek. Gyomaendrődi Recline Stúdió és a Bethlen Alapítvány gondozásában. Gyoma 1997.

M: A könyv második fele: Moldvai-Nagy Enikő: *Tizenhat senki.* Versek. Gyoma 1997.

Gálfalvi Ágnes

1970. Műfordító

Ráduly Jánosnak, akinek a meséin felnőttek a lányaim. Gálfalvi Ágnes.

Wass Albert: *A szikla alatti férfi.* Az angol nyelvű írásokat Gálfalvi Ágnes, a német nyelvűeket Horváth Ádám fordította. Mentor Kiadó. Marosvásárhely 2005.

M: A lap aljára magam beírtam a dedikáció időpontját. 2007. okt. 18.

Gálfalvi György

1942. Író, szerkesztő, irodalomtörténész

1

Ráduly Jánosnak, a szívem szerint való embernek, bajtársi kötöttséggel, baráti megbecsüléssel. Gálfalvi György. Kibéd, 1975. VIII. 9.

Szülőföldön, világszéken. Riportok. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1974.

2

Ráduly Jánosnak, baráti szeretettel, bajtársi kötöttséggel, gyönyörű munkája iránti teljes elismeréssel, Gálfalvi György. Marosvásárhely, illetve Sóvárád, 1980. II. 28.

Marad a láz? 11 interjú. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1977.

M: „illetve Sóvárád”: Király László költő szerzői estje Sóvárádon.

3

Rádulyéknak, a szívem szerint való embereknek – ahogy ezt már megírtam – szeretettel, ragaszkodással, barátsággal Gálfalvi György. Kibéd, 1986. VI. 10.

Jakabos Ödön: *Indiai útinapló.* Kőrösi Csoma Sándor nyomában. Az utószót Gálfalvi György írta. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1983.

4

Ráduly Jánoséknak és az övéinek, akik az enyéme is, szeretettel, bajtársi kötöttséggel adom ezt a megcsúfolt és megcsonkított könyvet. Gálfalvi György. Marosvásárhely, 1990. január 15.

Találkozásaink. Irodalmi publicisztika. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest 1989.

Gálfy-Bódi Tamás

1946. Festőművész, grafikus, mesegyűjtő

Barátsággal Ráduly Jánosnak, Budapest 1994. XII. 25. Gálfy-Bódi Tamás.

Az ezerebűndás kais szörnyeteg. (Népmesék). Gyűjtötte Mezőbergyenén Gálfy-Bódi Tamás. Átdolgozta: Bágyi Bencze Jakab. Primor Kiadó. Budapest 1994.

Gál Irén

1946. Néprajzkutató

1

Baráti szeretettel, elismeréssel és tisztelettel, Gál Irén. Gyulakuta, 2007. IV. 24.

Dal örömben, dal bánatban. Utószavazta: Ráduly János: „Piros rózsák beszélgetnek.” Editura Hoppá Kiadó. Marosvásárhely 2007.

2

Barátságunk emlékére, sok szeretettel Jánosnak, Gál Irén. 2007. VIII. 26.

Székely lakodalom. Sângeorgiu de Mureş 2007.

Garda Dezső

1948. Történész, szociológus

Ráduly Jánosnak őszinte tisztelettel Garda Dezső.

Gyergyó a történelmi idő vonzásában. Infopress Kiadó. Székelyudvarhely 1992.
M: A dedikáció éve: lásd a könyv megjelenési esztendejét.

Gavril Mihai

(?). Költő

Poetului Ráduly János, acest însemn de dragoste transilvană, într-un ceas frumos pe Târnava, lângă Chibed Mihai Gavril.

Rădăcini și cer. Poezii. Editura pentru Literatură. București 1969.

M: A dedikáció időpontját magam írtam be a lap aljára: 18 august 1978. Közös író-olvasó találkozón vettünk részt Szovátán. A román nyelvű szöveg magyarul így hangzik a magam fordításában: Ráduly János költőnek, erdélyi ragaszkodással egy szép Küküllő-menti órában, Kibéd mellett, Mihai Gavril.

Gazda Klára

1944. Néprajzkutató, monográfus

1

Ráduly Jánosnak, Kibéd nagylelkű kutatójának, szeretettel: Gazda Klára. 1991. február 23-án.

Gyermekvilág Esztelneken. Néprajzi monográfia. Kriterion Könyvkiadó 1980.

2

Ráduly Jánosnak szeretettel küldi, Kvár, 2009. márc. 27-én Gazda Klára.

A közösségi tárgykultúra – művészeti hagyomány. Egyetemi jegyzet. KJNT – BBTE. Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék. Kolozsvár 2008.

Gegesi László János

1944. Néprajzkutató, nyelvész.

Ráduly Jánosnak szeretettel ajánlom közös munkánk későbbre beért termését, László János. Havad – 2000. V. 12.

Változó népi kultúra. Társadalomnéprajzi vizsgálat Havadon. Szerkesztette Nagy Olga. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest – Kolozsvár 2000.

Gerendás Lajos

1954. Történész, művészettörténész

Ráduly János barátomnak szeretettel és tisztelettel: Gerendás Lajos. 1999. 08. 15. Dálya.

Székelyders és erődtemploma. Monográfia. Apsis Alapítvány – Unicus Kiadó. Budapest 1999.

M: Dálya = Székelydália.

Gligor Róbert László

1976. Helytörténész

Baráti szeretettel bizonytalan induló lépéseim emlékére Gligor Róbert László. 2009. VI. 20.

Nyárádszereda. Kiskalauz. Kiadja a Nyárádszeredai Ifjúságért Alapítvány. Készült a Typokei Excim Kft. nyomdájában. Nyárádszereda 1999.

Gróf László

1933. Monográfus, kartográfus

1

Ráduly Jánosnak első, kibédi találkozásunk emlékére, szeretettel, László. Kibéd, 2003. július 16-án.

Sárvár postatörténete. Magyar Posta RT Soproni Igazgatósága és Sárvár Város Önkormányzata kiadványa. Szombathely 1994.

2

Ráduly János író-történész-tanár, Kibéd híres fia részére – igaz barátsággal: Gróf László Oxford és Feiszt György.

Szathmáry Tibor: *Descriptio Hungariae. Magyarország és Erdély nyomtatott térképei. 1477–1600.* Nyomda: Grafiche Moraridi Fusignama, Italica.

M: Gróf László a nagy munka megjelenésének segítője volt.

3

Ráduly Jánosnak ajánlva szeretettel – barátsággal: László.

CD *Sütő András balladája.* Szöveg: Gróf László. Zene és ének: Gabi Teréz. Oxford 2012.

Gub Jenő

1929 – 2013. Etnobotanikus, néprajzkutató

1

Ráduly Jánosnak, régi kedves barátomnak, nagyrabecsüléssel, tisztelettel, szeretettel, Szováta, 96. 01. 24. Gub Jenő.

Erdő-mező növényei a Sóvidéken. Fűben-fában orvosság. Firtos Művelődési Egylet kiadása, Korond 1996.

2

Ráduly Jánosnak régi barátsággal, bizakodó hittel, igaz szeretettel, Jenő. Szováta, 96. 10. 01.

Erdő, mező állatai a Sóvidéken. Firtos Művelődési Egylet kiadása, Korond 1996.

3

Kedves barátomnak, Ráduly Jánosnak igaz barátsággal, bizakodással, hittel, szeretettel Jenő.

Házi állataink dicsérete. Sóvidéki etnozoológia. Firtos Művelődési Egylet kiadása. Korond 1999.

M: A dedikáció nincs keltezve – lásd a könyv megjelenésének évét.

4

Ráduly János kedves barátomnak, nagyrabecsüléssel, hittel, bizakodással, barátsággal, szeretettel, Jenő. Szováta, 02. 04. 24.

Kertek, mezők természetett növényei a Sóvidéken. Sóvidéki Etnobotanika. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely 2001.

5

János barátomnak, nagyrabecsüléssel, sok szeretettel Gub Jenő. Szováta, 03. 06. 10.

Természetismeret és néphagyomány a székely Sóvidéken. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely 2003.

6

Ráduly Jánosnak, nagyon kedves barátomnak, barátsággal, őszinte szeretettel, Jenő. Szováta, 04. 05. 04.

Üres kalász fenn hordja a fejét. Székelyföldi szólásmondások, közmondások, találós kérdések, mondókák, rigmusok, táncszók, húsvéti locsolóversek, székelykapufeliratok. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely 2004.

7

János barátomnak, nagyrabecsüléssel, barátsággal, szeretettel, Gub Jenő. Szováta, 04. 05. 04.

A meleg égővön hideg van. Vaklátás, nagyüzemi garázdálkodás, ricinussal kent képességek. Kiadja: Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Közalapítvány, Debrecen 2002.

8

János barátomnak, nagyrabecsüléssel, bizakodással, őszinte szeretettel, Jenő. Szováta, 04. 11. 27.

A könnyező egerek története. A proletkult „aranylapjaiból”, góbéságok, furfangok, huncutságok. Kiadja: Debreceni Hőszolgáltató Szervíz Kft. Debrecen 2004.

9

János barátomnak, nagy szeretettel, barátsággal Gub Jenő. 04. 11. 27.

Szovátai turistakalauz. Mark House Kiadó. Gyergyószentmiklós (év nélkül).

Gyimesi Éva, Cs.

1945. Irodalomtörténész, kritikus.

Irénkének és Janinak barátsággal Cs. Gyimesi Éva. 1979. aug. 12.

Találkozás az egyszerűvel. Kísérlet mai líránk értelmezésére. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1978.

Györffi Kálmán

1945. Író, szerkesztő

1

Ráduly Jánosnak köszönettel ezért a szépen sikerült találkozóért és sok másért Györffi Kálmán. Kibéd, 1986. június 20.

Csendes hétköznapok. Novellák. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1973.
M: A szerző a Kibéden megszervezett író-olvasó találkozón dedikált.

2

Ráduly Jánosnak e(ze)kben a rettenetes 87-88-as években, abban a reményben, hogy sok év – de ha az nem is, sok jó könyv jön. Barátsággal Györffy Kálmán. 1988. február 16. Kibéd.

Mézízű napjaink. Elbeszélések. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1987.

3

Ráduly Jánosnak és kedves családjának sok szeretettel, barátsággal és – mindazért amit Ótőle olvastam – tisztelettel Györffy Kálmán. 1988. február 16.

A visszatekintő. Regény. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1978.

M: A nevezett napon író-olvasó találkozó volt Kibéden.

Györffy Sándor Péter

(?). Költő

Ráduly János költőtársamnak szeretettel, Kőröspatak, 2001. júl. 21. Györffy Sándor Péter.

Csak... Nem... Csenj... Morzsák. 127 válogatott vers. (Kiadó nincs feltüntetve). Budapest 1998/2000.

Hadnagy József

1950. Költő, prózaíró.

1

Ráduly Jánosnak szeretettel (egy szó olvashatatlan) tisztelettel Hadnagy József. Marosvásárhely 2003. 04. 04.

Mint szép mesék kalóza (versek). Impress Kiadó, Marosvásárhely 2000.

2

Ráduly Jánosnak, szeretettel. Marosvásárhely, 2006. 11. 25. Hadnagy József.

Hajnaltól hajnalig. Versek. Juventus Kiadó, Marosvásárhely 2006.

3

Ráduly Jánosnak szeretettel és Hadnagyos tisztelettel Hadnagy József. Kibéd, 2009. 05. 19.

Labirintus. (Versek). Rím Könyvkiadó, Budapest 2009.

Hajdu Győző

1929. Kritikus, szerkesztő

Jancsiéknak – őszinte szeretettel Hajdu Győző – 978. VIII. 17-én.

Műhely. Egy szerkesztő feljegyzései. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1967.

Halász Péter

1939. Művelődéstörténész, szociológus, nyelvész

1

Ráduly Jánosnak tisztelettel és szeretettel Halász Péter. 97. VI. 1.

Csángó sorskérdések. Szerkesztette Halász Péter. A Lakatos Demeter Egyesület kiadása. Budapest 1997.

2

Kedves János! Ezt a cikket ígértem Neked, s küldöm barátsággal. H. Péter. 97. augusztus 4.
A vöröshagyma termelése a bukovinai székekelyeknél. Az Agrártörténeti Szemle 1973. évi 3-4. számából. Különlenyomat.

3

A Kibéddel megáldott Ráduly Jánosnak, a Lakatos Demeter Csángómagyar Egyesület nevében, szeretettel Halász Péter. Kibéd, 2003. május 23. (aláíró még): Bolváry Gyula.

Lakatos Demeter: *Csángói országba* I-II. Összegyűjtött versek, mesék és levelek. Összeállította Libisch Győző. Kiadja: Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület. Budapest 2003.

M: A Halász-dedikáció a második kötetben van, az első kötetet Libisch Győző ajánlotta.

4

Ráduly Jánosnak, kedves barátomnak, őszinte szeretettel és megbecsüléssel. Kibéd, 2004. november 23. Halász Péter.

Nem lehet nyugtunk...! Esszék, gondolatok, útirajzok a moldvai magyarokról. Kiadja a Magyar Napló Kiadó és az Írott Szó Alapítvány. Budapest 2004.

Halmosi Sándor

1971. Költő, műfordító

1

miért ne higgyünk bennük? kiterítenek úgyis. Ráduly Jánosnak a találkozás örömére, barátsággal Sándor. Korond 2010. 05. 07.

Gilead a fenntartható csodákról. Versek. Noran Kiadó 2004 Kft. 2009. Budapest 2009.

2

hogyan valahol otthon legyünk benne. hogy a két hontalanság az az egy. Ráduly Jánosnak, barátsággal Sándor. Korond, 2010. 05. 07.

kékhagyma kedd. válogatás franz hodjak lírai életművéből. A verseket fordította Halmosi Sándor. Noran Kiadó 2004 Kft. Budapest 2009.

3

mert most körül fogtál engem elől és hátul – 139. zsoltár – Ráduly Jánosnak nagy örömmel. Korond, 2010. 05. 08.

mely a salamoné (versek). Littera Nova Kiadó. Budapest 2004.

Hancu Aurel

(?). Költő

Tâmăveni, 10 iunie 1993, joia verde. Domnului Profesor și Poetului Ráduly János – bucuria primei cărți, rugămintea și creditul că o veți tălmăci și în limba maghiară, înțelegând că are suportul iubirii din Iubirea infinită care ne ține pe toți laolaltă. Vă mulțumesc. Aurel Hancu.

Povara de albastru. Versuri. Editura Tipomu. Târgu Mureș 1993.

Hideg Anna

1936. Népmesemondó

Sok-sok szeretettel Ráduly János részére. 2011. szept. 30. Hideg Anna.

Ördöngösfüzesi népmesék. Hideg Anna meséiből. A meséket Magyar Zoltán és Vida Erika gyűjtötte, válogatta és átdolgozta Vida Erika. Mentor Kiadó. Marosvásárhely 2009.

Horváth István

1909 – 1977. Író, költő, néprajzkutató

1

Ráduly János(nak) ezt a részben színvonalon alatti repítést, a lefelé húzó 50-es évekből Horváth István. 1974. III. 17. Makfalván.

Pacsirta rebben fel... Versek. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest 1956.

2

Ráduly Jánosnak, bajtársamnak a népi értékek megmentésében, barátsággal Horváth István. Makfalva, 1974. III. 17.

Magyarózdí toronyalja. Írói falurajz. Dacia Kiadó, Kolozsvár 1971.

Huszár Sándor

1929 – 2005. Író, műfordító, szerkesztő

1

Ráduly Jancsinak: a bohóc én vagyok! A titoktartás reményében Huszár Sándor. Kibéd, 76. február.

Kokó, a bohóc. Elbeszélések. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest 1966.

2

Ráduly Jancsinak, drága barátomnak, akivel együtt érzem magam a növő rügyek partján. Huszár Sándor, 76. február. Kibéden.

Esős délutánok a Tarka Ökörben. Novellák. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1974.

Irházi János

1959. Író, szerkesztő

Ráduly János druzsámnak, akivel még ilyen nagy távolságból is megtaláltuk egymást, sok szeretettel, Irházi János. Arad, 1989. november 3.

Mélyvízben. Novellák, elbeszélések. Kriterion Könyvkiadó, București 1989.

István Lajos

1920 – (?). Helytörténész, néprajzkutató

1

Igaz baráti szeretettel Ráduly János(nak) a néprajzi tudomány igazi művelőjének. Korond, 1994. júl. 3-án. István Lajos.

Hagyományos népi gyermekcsemegék Korondon. In. Gyermekvilág a régi magyar falun. Szolnok 1995. Különnyomat.

2

Igaz barátsággal és szeretettel Ráduly János tanár úrnak, a Sóvidék legnagyobb néprajzkutatójának. Korond, 1995. április köz(ep)én. István Lajos.

Korondi gyermekbangszerek. Kiadja a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat. Kecskemét 1994.

3

Kiváló tisztelettel és barátsággal Ráduly János tanár úrnak, híres néprajztudósnak, Korond szülöttjének. Korond, 1999. július hó 2-án. István Lajos.

Babonás népi gyógyítások Korondon. Székely Útkereső Kiadása, Székelyudvarhely 1999.

4

Ráduly János tanár úrnak régi barátságunk emlékére. Korond, 2000. február 9-én. István L.

A korondi aragonitbánya története. Székely Útkereső Kiadása, Székelyudvarhely 1999.

5

Igaz baráti tisztelettel és szeretettel Ráduly János tanár úrnak, régi ismeretségünk jeléül. Korond, 2000. június hó 3-án. István Lajos.

A korondi aragonitgyár története. Székely Útkereső kiadása. Székelyudvarhely 1999.

M: A szerző másodszer is megküldte – pár hónap múlva – ugyanazt a kiadványt, eltérő ajánlással.

6

Emléül Ráduly János tanár úrnak és egyben köszönettel a nekem ajándékozott könyve-kért, melyekből sokat tanultam. Isten éltesse sokáig, hogy legyen irányító a haladni akaró ifjak útján. István Lajos.

Igaz-e Gyuri? Tréfás elbeszélések, anekdoták, versek. A kötetet szerkesztette: Korondi Kovács András. Székelyudvarhely 2007.

M: A dedikáció nincs keltezve, lásd a könyv megjelenésének évét.

7

Ráduly Jánosnak, a Tőle kapott sok szép könyvért, István Lajos. Korond, 2009. nov. 27.

A korondi lakodalom. Firtos Művelődési Egylet kiadása. Korond 2009.

M: „Légy szíves, tanár úr, írd be a könyvbe, amit mondok, én aláírom.” Úgy történt.

Ivasivka Mátyás

1933. Karnagy, cserkészkönyvek szerkesztője és átdolgozója, szakíró

1

Ráduly Jánoséknak testvéri szeretettel: Ivasivka Mátyás. Pécs, 1973. nov. 17.

Reflessioni sull' educazione musicale ingherese. I Problemi Della Pedagogia. Luglio – Ottobre 1970. Különnyomat.

M: „testvéri szeretettel” – a szerző eme sorok írójának első unokatevére.

2

Testvéri szeretettel ajánlom Ráduly Jánoséknak, Pécssett, 1991. május 15-én. Ivasivka Mátyás.

Cserkészek játékoskönyve. Márton Áron Kiadóhivatal kiadása. Budapest 1991.

3

Testvéri szeretettel Ráduly Jánoséknak, Pécssett, 1991. május 31-én. Ivasivka Mátyás.

Cserkészek daloskönyve. VII. átdolgozott kiadás. Márton Áron Kiadó. Budapest 1991.

4

Testvéri szeretettel Ráduly Jánoséknak. Pécssett, 1993. aug. 10-én. Ivasivka Mátyás.

101 magyar népdal. Szerkesztette: Bárdos Lajos, I-VIII. kiadás és Ivasivka Mátyás IX. módosított kiadás. Előszóval ellátta Kodály Zoltán. Márton Áron Kiadó, Budapest, év nélkül.

5

Testvéri szeretettel Ráduly Jánosnak Ivasivka Matyi. Pécssett, 1995. július 12-én.

Tegzes László: *Cserkészek tábortűzi könyve.* 1-2. kötet. Harmadik módosított kiadás. Átdolgozta: Ivasivka Mátyás. Márton Áron Kiadó. Budapest 1994.

M: Dedikáció az első kötetben.

6

Testvéri szeretettel Ráduly Jánosnak Ivasivka Matyi. Pécssett, 1995. július 19-én.

A mi dalaink. Szerkesztette Ivasivka Mátyás. (9. módosított kiadás). Márton Áron Kiadó, Budapest 1994.

7

Unokaöcsémnek, Ráduly Jánosnak, az erdélyi magyar kultúra tudós kutatójának és terjesztőjének, Pécssett, 2004. febr. 6-án. Szeretettel Matyi (= Ivasivka Mátyás).

Daloló, muzsikáló cserkészek. Szerkesztette Ivasivka Mátyás. A „Tíz cserkész” kiadása. Pécs 2003.

8

Testvéri szeretettel unokaöcsémnek, *Ráduly Jánosnak* – e könyv egyik szereplőjének – Pécssett, 2009. jan. 5-én. Ivasivka Mátyás.

Ivasivka Mátyás – Arató László: *Sziklatábor.* A magyarországi katakombacserkészlet története. Visszaemlékezések és dokumentumok (1945–) 1948–1988. Márton Áron Kiadó. Budapest 2006.

9

Rokoni szeretettel unokaöcsémnek, a jeles folkloristának, kutatónak, Ráduly Jánosnak (474. old!), Ivasivka Mátyás. Pécssett, 2011. június 8-án.

Ivasivka Mátyás – Kovács Attila: *Pécsi Concerto.* Fejezetek Pécs zenetörténetéből. Világhírű külföldi magyar és helyi zeneszerzők kapcsolata Péccsel és Baranyával. Kiadja a Pécsi Direkt Kft. Alexandra Kiadója. Pécs 2011.

10

Testvéri szeretettel ajánlom e 16. könyvem Ráduly Jánosnak, az erdélyi magyar néprajztudomány jeles tudósának: Matyi. Pécssett, 2013. január 12-én. Ivasivka Mátyás.

„*Mezítláb vállalom, de gyalog nem.*” Viccek, anekdoták. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány. Pécs 2013.

11

Szeretettel, nagybecsüléssel ajánlom a 83 könyves Ráduly Jánosnak, hálásan köszönve az értékes küldeményeket. Pécs, 2013. febr. 8. Matyi (Ivasivka Mátyás).

„*Mezítláb vállalom, de gyalog nem.*” Viccek, anekdoták. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány. Pécs 2013.

M: A szerző (unokatestvérem) másodszor is megküldte a könyvet, de hozzacsatolva – új könyvként – a pótlást. Ennek alcíme: Viccek, anekdoták. II. Az első kötetből kimaradt anyagot tartalmazza.

Izsák József

1921 – 2004. Kritikus, irodalomtörténész, monográfus

1

Ráduly Jánosnak, mert szépek benne az „idézetek.” Izsák József. 1977. V. 30.

Tamási Áron. Kismonográfia. Ifjúsági könyvkiadó, Bukarest 1969.

2

Ráduly Jánosnak kívánok egészséget, erőt, hogy maradjon meg kibédinek holtáig! 1977. V. 30. Izsák József.

Asztalos István (monográfia). Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1967.

Izsák Martha

(?). Költő

Ráduly Jánosnak szeretettel Márta. 3. I. 97.
Andi vide tace (versek). Custos Kiadó. Tg. Mureş 1966.

Jakabos Ödön

1940 – 1979. Író, utazó, keletkutató

Ráduly János és családjának szeretettel Jakabos Ödön. 1979. ápr. 01. Kibéd.

Fénykép: *Jakabos Ödön Kőrösi Csoma Sándor Darjeeling-i sírjánál.*

M: A fénykép hátán piros színű betűkkel írva: 1973. II. 21. Jakabos Ödön. A szerző 1979. április 1-jén Kibéd vendége volt.

Jancsó Miklós

1946. Író, színész

Ráduly Jánosnak szeretettel és nagyrabecsüléssel Jancsó Miklós. 2005. aug. 2.

Játék az élettél. Novellák, elbeszélések. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár 1997.

Jász Viktor (= Libisch Győző)

1940. Költő, irodalomtörténész, rovásíráskutató

Ráduly Jánosnak pálya- és sorstási üdvözzel Jász Viktor (Libisch Győző). Budapest, 2000. október 23.

Almok városában. Versek. 1963–1998. A szerző kiadása. Budapest 1998.

Jenei-Szenner Emőke-Szende

1974. Pedagógus

1

Tisztelettel és csodálattal Ráduly János úrnak, szeretettel Jenei-Szenner Emőke-Szende. (2012. ápr. 17.) .

„*Van itt mese zsákszámra.*” Ráduly János és a kibédi népmese hatása. Államvizsgai dolgozat. Készítette Jenei-Szenner Emőke-Szende. Babeş–Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar. Pedagógia- Óvodapedagógus és Tanítóképző szak. Marosvásárhely 2008.

2

Szeretettel Ráduly János úrnak, aki rengeteg segédanyaggal szolgált a dolgozataimhoz. Jenei-Szenner Emőke-Szende.

Imre Gyuri. Kibédi népmese, Ráduly János gyűjtése. Színpadra alkalmazta Jenei-Szenner Emőke Szende, nagyernyei tanítónő. In. Napsugár. 13. Műsorfüzet. A *Napsugár* 2009. évi műsorfüzete. Kiadja a *Napsugár* Kft. Kolozsvár 2009.

3

Ráduly János úrnak szeretettel e dolgozatot, akinek mesegyűjtői munkásságát közel másfél évtizeden át kutattam. Megtanultam tőle, hogy derűvel, napi munkával, alkotva érdemes élni. Tisztelettel: Jenei-Szenner Emőke-Szende. 2013. II. 24.

A Ráduly János által gyűjtött kibédi népmesék élővé tétele az I-IV. osztályban. Fokozati dolgozat. Babeş–Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár, Pedagógus Továbbképző Intézet Marosvásárhely, 2011–2013.

M: A szerző választott tantárgyként is oktatja a Ráduly János által gyűjtött népmeséket.

Józsa András

1946. Helytörténész, közíró

1

Ráduly Jánosnak tisztelettel és barátsággal Józsa András.

Szováta gyógyfürdő (szerzőtársakkal). Haáz Rezső Kulturális Egyesület kiadása. Székelyudvarhely 1966.

2

Ráduly Jánosnak, sok-sok szeretettel és igaz barátsággal Józsa András.

Fekete Árpád – Józsa András – Szőke András – Zepeczaner Jenő: *Szováta. 1587–1989*. Haáz Rezső Kulturális Egyesület kiadása. Székelyudvarhely 1998.

M: Józsa az 1587-es évszámot átjavította 1578-ra.

3

Ráduly János barátomnak sok-sok szeretettel Józsa András. Szováta, 2002. aug. 8.

A Sövidék és fürdői. Korond – Parajd – Szováta. Firtos Művelődési Egylet kiadása. Korond 2002.

4

János barátomnak, nagy szeretettel, barátsággal, Józsa András. Szováta. 2004. 11. 27.

Szováta. Turistakaluz. Mark House Kiadó. Hely és idő nélkül.

5

Ráduly János barátomnak sok szeretettel Józsa András. 2011. augusztus 19.

Az ősmagyar vallás emlékei a Székelyföldön. Firtos Művelődési Egylet – Mentor Kiadó. Korond – Marosvásárhely 2011.

Józsa Miklós

1934. Tanár, tankönyvíró, helytörténész

Ráduly Jánosnak őszinte baráti szeretettel, Nagyenyed, 1978. nov. 11. Józsa Miklós.

Vita Zsigmond – Józsa Miklós – Király László – Jarosievitz Erzsébet: *Gyermek- és ifjúsági irodalom*. Tankönyv az óvónő- és tanítóképző pedagógiai líceumok számára. Editura didactică și pedagogică. București 1973.

Kádár Gyula

1953 – 2015. Történész, szerkesztő, lap- és könyvkiadó

Ráduly Jánosnak, a lapunk terjesztésében kifejtett munkájáért, biztatással és őszinte tisztelettel K. Gyula. S. sztgy. 1998. máj. 16.

Tanulmányok Székelyföld történetéből (város, népesség, iskola. Scribae Kádár kiadása. Sepsiszentgyörgy 1996.

M: S. sztgy = Sepsiszentgyörgy.

Kakas Zoltán

1942. Néprajzkutató

Ráduly Jánosnak nagy szeretettel: Kakas Zoltán. Kibéd, 2001. júl. 14.

Felsőcsernátoni népmesék. György Ignác csernátoni mesemondó meséi. Gyűjtötte Kakas Zoltán. Keszeg Vilmos. Kriza János Néprajzi Társaság kiadása. Kolozsvár 2001.

Kalinovszky Dezső

1933 – 2009. Író, közíró, rádióriporter

1

Ráduly Jánosnak baráti szeretettel Kalinovszky Dezső. 1995. VI. 18.

Szemenszedett igazság. Karcolatok, humoreszkek. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár–Napoca 1975.

2

A Kibédi Remete Ráduly Jánosnak az „e” világi örömök világából – ízelítőnek baráti szeretettel Kalinovszky.*Graffitik a Szabadság oldal-faláról.* Minerva Művelődési Egyesület kiadása, Kolozsvár 2003.**Kántor Lajos**

1937. Irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő

1

Ki hitte volna (1963-ban), hogy 1990-ben idejutunk? Szóval mégis mentünk valamit előre – mint közösség. – Szeretettel ajánlom ezt az őskori könyvecskét Kibéden. Kántor Lajos. Kibéd, 1990. szept. 20.

Írástól – emberig. Esszék, tanulmányok. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1963.

2

Korváltás? Talán ismét egy új korváltás küszöbén vagyunk – és hátha a mi korunk is következik még... Rádulyéknak barátsággal, első kibédi esténken (útban Szárhegy felé), Kántor Lajos.

Korváltás. Kritikák, tanulmányok. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1979.

3

Ráduly Jánoséknak szeretettel – amikor már nyíltabban (bár lehet, nehezebben) lehet vallani és vállalni. Kibéd, 1990. szept. 20. Kántor Lajos.

Vallani és vállalni. Egy irodalmi vita és környéke (1929–1930). Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1984.**Kányádi Sándor**

1929. Költő, műfordító

1

Ráduly Jancsiéknak sok szeretettel Kányádi Sándor. Makfalva, 1972. febr. 26.

Kikapcsolódás. Versek. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1966.

2

Ráduly Jancsiéknak borozgatás közben, sok szeretettel Kányádi Sándor. Kibéd, 1976. május 23.

Fától fűg. Versek 1955 – 1970). Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1972.

M: A költő 1976. május 23-án a Kibédi Irodalmi Színpad vendége volt: szerzői est.

3

Irénkének és Jancsinak szívbéli szeretettel Kányádi Sándor. Kibéd, 1976. május 23-24.

Kányádi Sándor legszebb versei. Válogatta és az előszót írta Katona Ádám. Albatrosz Könyvkiadó, Bukarest 1974.

Kassay Miklós

1936. Író, szerkesztő

Ráduly Jánosnak a Korunk iránti hűségét becsülve a szerkesztőség: Kántor Lajos, Cseke Péter, Kovács Kiss Gyöngy, Kassay Miklós, Józsa István.

Kalanx a régi és az új Kolozsvárhoz. Gaal György: Kolozsvári séták. Vincze Zoltán bevezetőjével. Korunk kiadása, Kolozsvár 1992.

M: Saját kezű aláírással mind az öt szerkesztő.

Katona Éva

1942. Színművész, előadó- művésznő

1

Ráduly Jánosnak szeretettel, 2006. okt. 26. Sóvárad, Katona Éva.

CD. Király László: *A kővadászok klubja*. Versek. Előadja Katona Éva és László Gerő. Kriterion. Kolozsvár 2003.

2

Ráduly Jánosnak Katona Éva.

Tündérszép Mosolygó Ilona. Mesekazetta. Kibédi magyar népmesék (Ráduly János gyűjtése). Nyolc kibédi népmese Katona Éva előadásában.

A saját példányomon minden más adat (hely, idő) hiányzik.

3

Árucseré gyanánt Ráduly Jánosnak, Sóvárad, 2006. okt. 26. Katona Éva.

CD. Reményik Sándor: *Mi mindig búcsúzunk*. Versek Katona Éva előadásában.

M: Peldányomon hely és időpont nélkül.

Katona Szabó István

1922 – 2013. Író, műfordító, szerkesztő

Ráduly Jánosnak szeretettel és barátsággal és köszönettel, hogy megőrizte ezt a könyvet. Kibéd, 1974. febr. 27. Katona Szabó István.

Farkasjárás. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest 1957.

Kedei Zoltán

1929. Festőművész, költő

1

Nagy barátsággal, szeretettel Kedei Zoltán.

Hortobágyi alkotótábor. Debrecen 1990. Katalógus. Szerkesztette Égerházi Imre.

M: A lap aljára ráírtam a dedikálás időpontját: 1992. szept.

2

Ráduly Jánosnak barátsággal. M.vásárhely, 2012. ápr. 4.

Beszélő ecset. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2009. Zárósortokat Bölöni Domokos írt.

M: A könyv jellege: lírai vallomások prózában, rajzban – a magam, Ráduly megítélése szerint.

Keresztes Gyula

1921. Építésmérnök, szakíró

Ráduly Jánosnak Bolyai kollégiumi öregdiák barátomnak szeretettel Marosvásárhelyen. Keresztes Gyula. 1996. II. 7.

Maros megyei kastélyok és udvarházak. Impress Kiadó, Marosvásárhely 1995.

Kercsó Attila

1939 – 2008. Költő

1

Ráduly Jánosnak megismerkedésünk emlékére szeretettel Kercsó Attila. Korond, 99. VIII. 14.

Kopjafák árnyéka (versek). Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda 1996.

2

Ráduly Jánosnak szerény viszonzásként őszinte tisztelettel Kercsó Attila. Gyergyószentmiklós, 99. XII. 4.

Mákfej. Mark House Kft. Gyergyószentmiklós 1992.

3

Ráduly Jánosnak ajánlom barátsággal és nagyrabecsüléssel Kercsó Attila. Gyergyószentmiklós, 2002. VI. 27.

Nádizeneke. Kifesthető rajzokkal. Internatiol KFT. Kiadó és nyomda, Gyergyószentmiklós. Év nélkül.

Kéry Mária és Kéry Mihály

(?). Karnagyok

Jánosnak őszinte barátsággal és tisztelettel Marika és Misi.

Maróthi György Pedagógus Kórus. Design: Huszti László. Debrecen. Műsorfüzet, egyben kórustörténet német és angol nyelven. Év nélkül.

Keszeg Vilmos

1957. Néprajzkutató

1

Ráduly Jánoséknak, nagy tisztelettel és barátsággal Keszeg Vilmos. Torda, 1991. VI. 27.
A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991.

2

Ráduly Jánosnak barátsággal küldi Keszeg Vilmos. Torda, 1996. V. 10.
Kelt levelem... Egy mezőszéki paraszttasszony levelezése. A Győrffy István Néprajzi Egyesület kiadványa. Debrecen 1996.

3

Ráduly Jánosnak barátsággal Keszeg Vilmos. 1999. III. 16.
A román pap és hiedelmeköre a mezőszéki folklórban. Ethnographia, CVII (1996). 1-2. Különnyomat.

4

Ráduly Jánosnak, barátsággal, Keszeg Vilmos. Torda, 2010. okt. 13.
Aranyosszéki gombíratok. Néprajzi Látóhatár. 2000. IX. évfolyam, 3-4. szám. Különnyomat.

5

Ráduly Jánosnak, barátsággal, Keszeg Vilmos. 2010. okt. 13.

A félrevezető narratívum mint elbeszélési stratégia. Ethnographia, 113. évfolyam, 2002. 1-2. szám. Különlenyomat.

6

Ráduly Jánosnak, barátsággal, Keszeg Vilmos. Torda, 2010. okt. 13.

A népmese előadásának módja és kontextusa. Ethnographia 118/2007. 1. sz. Különlenyomat.

Kibédi Varga Sándor

1946. Író, újságíró

Ráduly Jánosnak őszinte barátsággal és szeretettel Kibédi Varga Sándor. 2002. május 3.

A megváltás ezután következik. Impress Kiadó, Marosvásárhely 2001.

Killár Katalin

1951. Költő, író

Ráduly Jánosnak sok szeretettel Killár Katalin. 1998. V. 16.

Szürke szivárvány. Versek – prózák a 14-től a 45. évig. Impress Kiadó, Marosvásárhely 1997.

Király László

1943. Költő, író, műfordító

1

Ráduly János sorstársamnak testvéri szeretettel Király Laci. 1976. máj. 8.

Vadásztánc. Versek. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1967.

2

Ráduly Jánosnak őszinte barátsággal Király Laci. Makfalva, 1976. május 9.

Kék farkasok. Regény. Kriterion Könyvkiadó 1972.

3

Ráduly Jánosnak baráti szeretettel Király Laci. 80. febr. 28.

Sétalovaglás. Versek. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1976.

4

Ráduly Jánosnak műfordítói kollegiális hátbavágással Király Laci. Kibéd, 81. máj. 17.

Geo Bogza: *Orion.* Költemények. Válogatta és fordította Király László. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1981.

5

Ráduly Jánosnak szeretettel Király Laci. 85. jún. 16.

Amikor pipacsok voltak. Versek. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1982.

6

Ráduly Jánosnak baráti szeretettel és minden jót kívánva Király Laci. Szováta, 85. jún. 16.

Fény hull arcodra, édesem (Próza-kötet). Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1981.

7

Ráduly Jánosnak baráti szeretettel Király Laci Sóváradról.

CD. Király László: *A kővadászok klubja.* (Versek). Előadja Katona Éva és László Gerő. Kriterion 2003. Kolozsvár.

M: A dedikáció nincs keltezve, de ugyanazon az oldalon van Katona Éva ajánlása: 2006. okt. 26.

8

Ráduly János barátomnak nagyrabecsüléssel és szeretettel Király László. Sóvárad, 2008. július 17-én.

Bóják. Kalandozás a modern költészet tájain. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár 2008.

Király Péter

(?). Zenetörténész

1

Ráduly Jánosnak sok szeretettel Király Péter. 1991. VIII. 16.

Bakfark. Újabb adatok, szempontok, kilátások. Muzsika, 1990. 5. szám. Budapest. Különnyomat.

2

Ráduly Jánosnak sok szeretettel Király Péter. 1991. VIII. 16.

Mikor született Bakfark? Magyar Zene. 30 (1989). 1. sz. Különnyomat.

Kiss Irén

1947. Költő, színműíró

1

Jánosnak szeretettel, és figyelmét felhívandó a sárkányos kapukra: Asteroth leánya. Budapest, 2003. Szent István napjának előstéjén.

Asteroth Budapesten. Versek. Kortárs Kiadó, Budapest 2003.

M: A dedikációból elmaradt az aláírás.

2

Ráduly Jánosnak ajánljuk igaz szeretettel: Kiss Irén, Tábori László. Szováta, 2007. augusztus 18.

Csiki székelly krónika. Szabó Károly, Balássy Ferenc, Ipolyi Arnold, Szádeczky Lajos és Szócs István tanulmányaival. A Kard és Jogar Kft. kiadása. Budapest 2000.

3

Ráduly Jánosnak ajánlom szeretettel a Napba Öltözöt: Kiss Irén. Budapest, 2008. Advent.

Az asszony napba öltözik. Válogatott versek. Kráter Műhely Egyesület Kiadása. Pomáz 2005.

4

Ráduly Jánosnak, díszpolgárrá avatása alkalmából, a Magyarok Istenének áldásával, Kiss Irén. Kibéd, 2009. Falunap.

Miö Isemük. Tanulmányok a magyarok Istenéről. Napkút Kiadó, Budapest 2008.

Kiss Jenő

1912 – 1995. Költő, író, műfordító, szerkesztő

1

Ráduly Jánosnak, az irodalom értőjének és művelőjének, sok sikert kívánva neki munkájában, szeretettel, Kiss Jenő. 1971. III. 20.

Novákékról szól az ének. Román hősi balladák. Fordította Kiss Jenő. Válogatta, szerkesztette (...) Faragó József. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1969.

2

Ráduly Jánosnak, barátsággal, szeretettel, Kiss Jenő. 1971. III. 28.

Idők, terek. Versek. Eminescu Könyvkiadó, Bukarest 1970.

Kiss Károly

1950. Műfordító, missziós előadó

Ráduly Jánosnak, a szellem fáradhatatlan munkásának, testvéri szeretettel, Kiss Károly. Makfalva, 2008. II. 28-án.

A. G. Knevel: *A világ a szobánkban*. A keresztyén család és a televízió. Holland nyelvből fordította: Kiss Károly. Pont Kiadó, Budapest 2005.

Kiss Lehel

1984. Költő, író

1

Ráduly Jánosnak megkésett köszönettel, sok erőt, örömet és áldást kívánva: Kiss Lehel. 2012. jún. 25. Szamosújvár.

Primăvara Poeziei. XII. A Költészet Tavasz. Traducere de Simone Györfi. Editura Caiete Silvane. Zalău 2012.

2

Tisztelettel és szeretettel Ráduly Jánosnak, az erdélyi kincsek fáradatlan bányászáának, kertészének, bűvárának, sáfárának stb. Kiss Lehel. 2012. aug. 30. Szamosújvár.

Esti mese. Mese a három építésről stb. In: *Hepehupa*. Szilágysági Művelődési folyóirat. XI. évf. 2. szám. 2012.

M: A dedikáció a lap Irodalom fejezeténél.

Koncz Hédy

(?) Előadóművész, rajzművész

1

Sok-sok szeretettel Hédy.

CD. *Válogatás Ráduly János Kis-Küküllő menti népmesekincséből*. Bevezető Koncz Hédy. A meséket felolvassa Bagi Rea és Koncz Hédy. „Természetesen Csobánkán.” Év nélkül.

M: Újabb CD is készült: Kis-Küküllő menti népmesék. II. Szintén Ráduly meséiből. A meséket felolvassa Bagi Rea és Koncz Hédy. Csobánka 2012.

Korondi Kovács András

1947. Író, költő

1

Sok szeretettel Ráduly Jánosnak Korondi Kovács András. 2009. aug. 15. Kibéd.

Karcsi meg a csacsi. Gyermekversek. Nyomdai előkészítés, tördelés: Simon Ottilia. Székelyudvarhely 2009.

2

Sok szeretettel Korondi Kovács András(tól) Ráduly János barátomnak.

Gyöngy-oázis. Költemények. Infoprint Kiadó, Székelyudvarhely 2009.

3

Ráduly János barátomnak sok szeretettel K. Kovács András. 2010. május 7. Korond.

Kapasz-kodó. Félrevert harangok. Nehéz tavasz. Pengéken táncoló. Trilógia. Infoprint Kiadó, Székelyudvarhely 2007.

Kósa Ferenc

1934. Nyelvész, nyelvtörténész

1

Ráduly Jánosnak meleg üdvözzel Kósa Ferenc.

A székelyszerű rovásfelirat újabb megfejtési kísérleteiről. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, XXXI. évf. 1987. 1. szám. Különnyomat.

M: A dedikáció nincs keltezve, lásd a folyóirat megjelenési évét.

2

Ráduly Jánosnak barátsággal és biztatással Kósa Ferenc. Kolozsvár, 1992. dec. 10.

Gondolatok a székel rovásírás kutatásának lehetőségeiről és módjairól. In: *Rovásírás a Kárpát-medencében.* Szerkesztette Sándor Klára. A József Attila Tudományegyetem Magyar Őstörténeti Kutatócsoportjának kiadványa. Szeged 1992.

3

Ráduly Jánosnak barátsággal Kósa Ferenc. Kolozsvár, 1993. XII. 14.

Az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár munkálatairól. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, XXXV. évf. 1991. 1-2. szám. Kolozsvár 1991. Különnyomat.

4

Ráduly Jánosnak baráti tisztelettel Kósa Ferenc. Kolozsvár, 1993. XII. 14.

Andrád Sámuel nyelvi nézetei és nyelvének néhány sajátossága elmés és mulatságos rövid anekdoták című művében. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, XXXIV. évf. 2. számából. Kolozsvár 1980. Különnyomat.

5

Ráduly Jánosnak további sikeres kutatást kívánva, baráti szeretettel Kósa Ferenc. Kvár. 2004. IV. 17.

Kísérlet a vargyasi rovásfelirat megfejtésére. In: *Kőrösi Csoma Sándor és a magyar nyelv.* Szerkesztette Gazda József. Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület kiadása, Sepsiszentgyörgy 2003.

Kósa László

1942. Néprajzkutató, művelődéstörténész

1

Ráduly Jánosnak tisztelettel Kósa László, Nagy Ilona.

Kósa László – Nagy Ilona: *Magyar néprajzi kutatások Romániában.* Népi Kultúra – Népi Társadalom. V-VI. Budapest 1971. Különnyomat.

M: A Kósa-dedikációt Nagy Ilona is aláírta. Nincs keltezve, lásd a kiadvány megjelenésének évét.

2

Ráduly Jánosnak barátsággal Kósa László.

Néphagyományunk évszázadai. Magvető Kiadó, Budapest 1976.

M: A dedikáció nincs keltezve, lásd a könyv megjelenésének évét.

3

Ráduly Jánosnak baráti tisztelettel, viszonzásul is Kósa László.

Rozmaringkoszorú. Szlovákiai magyar tájak népköltészete. Összeállította, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Kósa László. Madách Kiadó. Bratislava 1979.

M: A dedikáció nincs keltezve, lásd a könyv megjelenésének évét.

Kovács András Ferenc

1959. Költő, esszéíró, műfordító, szerkesztő

1

Ráduly Jánosnak ama szép parajdi multságok emlékére (is) barátsággal küldi Jack Cole és Kovács András Ferenc. Marosvásárhely, 1997. ápr. 8.

Jack Cole daloskönyve. Kiadja a Jelenkor Kiadó Kft. Pécs és a Polis Kiadó Kolozsvárott.

2

Ráduly Jánosnak „megtigrisülten” is a régi barátsággal: Kovács András Ferenc bácsi! Marosvásárhelyt, 2009. március 5-én.

A kártyázó kakadu. Gyermekversek. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda 2004.

3

Ráduly János barátomnak a székelyföldi hőemberek és toportyánok nevében is – szeretettel: Kovács András Ferenc. Marosvásárhelyt, 2009. március 5-én.

Víg toportyán. Versek kicsiknek, nagyoknak. Deák Ferenc rajzaival. Koinónia Kiadó. Kolozsvár 2005.

4

Ráduly Jánosnak egyszerre négy nyelven 15 vers – szeretettel, régi barátsággal: Kovács András Ferenc. Marosvásárhelyt, 2010. február 18-án.

Fragmentum. Versek / Gedichte / Poems / Poemes. European Cultural Foundation. Jelenkor – Lettre. Pécs – Budapest 1999.

Kovács György

1911 – 1990. Író, újságíró, szerkesztő

1

Jánosnak szeretettel Gyurka bácsi. 1959. augusztus 25-én.

Krisztina és a halálbratért. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Marosvásárhely, 1959.

2

Jánosnak, unokaöcsémnek meleg szeretettel, 1961. október 18-án. Kovács György.

Foggal és körömmel. Regény. Harmadik kiadás. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1961.

3

Meleg szeretettel Jánosnak 1961. december 7. – Kovács György.

Falusi kaland (elbeszélések). Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1961.

4

Janinak szeretettel 1964. augusztus 29. Gyurka bácsitól.

A ki nem mondott szó. Regény. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1964.

5

Felszabadulásunk huszadik évfordulói ünnepe alkalmából, minden jó kívánsággal Irénkének és Janinak 1964. Kovács György.

Kergető szelek. Regény. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest 1964.

6

Janinak szeretettel 1968. július 24-én. Gyurka bácsitól.

Csatangolások a világban. Útirajzok. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest 1968.

7

Ráduly Jánosnak abban a reményben, hogy ezt a regényemet is szeretni fogja és megérti inkább, mint egynémely kritikusom, baráti és rokoni szeretettel, Marosvásárhely, 1970. október 31. Kovács György.

Döglött gránát. Regény. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1970.

8

Janinak és kedves családjának, rokoni szeretettel, Marosvásárhely, 1971. szeptember 14. Kovács György.

Pusztulás. Regény. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1971.

9

Janiéknak szeretettel, 1974. augusztus 18. Gyurka bátyjuk.

Aranymező. Regény. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1974.

10

Irénkének és Janinak meleg rokoni szeretettel, igaz megbecsüléssel, Kibéd, 1974. október 13. Kovács György.

Krisztfék kincse. Regény. I-II. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Marosvásárhely 1960.

11

Irénkének és Janinak sok szeretettel, úgyis mint rokonoknak, de nem csak vér szerint, hanem a betűben is, – úgyis mint barátoknak. Marosvásárhely, 1976. február 18. Kovács György.

Móricz Zsigmond: *Pipacsok a tengeren.* Válogatott írások. Előszó: Kovács György. Ion Creangă Könyvkiadó, Bukarest 1975.

12

Irénkének, Janinak és a gyermekeknek 65. születésnapomra küldött jó kívánságaikért, köszönettel, Marosvásárhely, 1976. május 2. Kovács György.

M: A dedikáció Kovács György nagyformátumú fényképére íródott, a kép az Igaz Szóban is megjelent volt.

13

Janiéknak szeretettel küldi: Marosvásárhely, 1977. június 17. Gyurka bátyjuk.

A hadnagy és a tünemény. Elbeszélések. 1941- 1946. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1977.

14

Irénkének és Janinak ragaszkodó rokoni szeretettel s meleg barátsággal küldi: Marosvásárhely, 1980. április 7. Kovács György.

Néma pásztor. Elbeszélések. Válogatta, az előszót írta és függelékkel összeállította Varró János. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár- Napoca 1980.

15

Irénkének és Janinak 70. születésnapomon, a legmelegebb szeretettel, öleléssel s jókívánásokkal: Marosvásárhely, 1981. április 27. Gyurka bácsi.

Kozmáné szép asszony. Elbeszélések. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1969.

16

Janinak és kedves családjának, rokoni szeretettel és meleg baráti öleléssel, Marosvásárhely, 1987. XI. 17. Kovács György.

Emberarcok. Novellák. Válogatta és az előszót írta Nemess László. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1987.

Kovács J. Attila

(?) . Természetkutató

1

Ráduly Jánosnak barátsággal: Kovács J. Attila.

Kovács J. Attila – Simon Károly: *Védett növények szemléltető gyűjteménye*. Selection of Illustrated Protected Plants. Betűvető Kiadó, Szombathely 1998.

M: A dedikáció talán 2009-ből való.

2

Ráduly Sándor (?) Úrnak tisztelettel Kovács Attila. 2009. 06. 14.

A cserefa és a székelység. Vasi Szemle, 63 (2): 190- 196. (2009).

M: Sándor (?) – Elírás a János helyett.

Kovács Mózes

(1929). Önéletíró

1

Ráduly Jánosnak barátsággal és nagy tisztelettel Kovács Mózes. Szováta, 2005. október 22.

A Fülöp utcából indultam. Zalalövő és környéke Közéletéért, Kultúrájáért, Környezetéért Alapítvány kiadása, Zalalövő 2005.

2

Ráduly Jánosnak barátsággal, tisztelettel és nagyrabecsüléssel a székely Sóvidékről Kovács Mózes. Szováta, 2010. november 17.

Útínaplóm 1958–2008. Öt évtized barangolásai itthon és Európában. Infoprint Kiadó, Székelyudvarhely 2009.**Kozma Mária**

1948. Író, kiadói szerkesztő

1

Ráduly Jánosnak nagy szeretettel és tisztelettel kiváló munkájáért. Szeretettel: Kozma Mária. Marosvásárhely, 1996. nov.

A jószág síró vágya. I. Borsosméz. II. Sorskerék. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda 1994.

2

Ráduly Jánosnak szeretettel Kozma Mária. Marosvásárhely, 2010. nov.

Marcika-mesék. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda 2010.**Kövesdi Kiss Csaba**

1939. Karnagy

Ráduly Janónak őszinte szeretettel és nagyrabecsüléssel, ragaszkodással, baráti tisztelettel, édesapám, Kövesdi Kiss Ferenc emlékére, az 50 éves érettségi találkozásonk alkalmával. Marosvásárhely 2005. szept. 4-én. Kövesdi Kiss Csaba.

Kövesdi Kiss Ferenc: *Riadóra szól a harang!* Lenni! Újszerű látónak lenni, rólunk van szó. A Mezőség településeinek helyzetképe 1891–1991. Kiadó: Kőbányaiak Kőbányáért Egyesület. Készült 50 példányban. Év nélkül.

M: Megjelenés 2005 körül.

Kriza Ildikó

1939. Néprajzkutató

Ráduly Jánosnak barátsággal: Kriza Ildikó. 75. XII. 11.

Tiszatáj című folyóiratban: *Kibédi népballadák* (ismertető). 29. évf. 1975. december. 99-100. old.**Kunos Miklós**

(?). Dr. Bíró János hagyatékának gondozója

Tisztelettel Ráduly Jánosnak a rovásírás kutatójának Dr. Bíró János hagyatékának gondozójától. Kibéd, 1996. 08. 19. Kunos Miklós.

Bíró János: *Székegy rovásírás*. Felelős kiadó: Dr. Bíró Jánosné Márton Veronika. Szeged 1992.**Kuron György**

1949. Régi könyvek megőrzője

1

Ráduly Jánosnak és családjának baráti szeretettel Kuron György. Déva, 1998. április 18.

1848 képekben. Jubileumi kiadás. 1. kötet. Válogatta, szerkesztette, sajtó alá rendezte: Bálint Zsombor. Köszönet Kuron Györgynek, aki az alapul szolgáló könyvet a kiadó rendelkezésére bocsátotta. Corvin Kiadó, Déva 1998.

2

Ráduly Jánosnak, volt tanáromnak! Baráti szeretettel: Kuron György. Déva, 1999. márc. 30.

1848 képekben... (lásd mint fent). 2. kötet. Corvin Kiadó, Déva 1999.

3

Ráduly Jánosnak sok és nagy baráti szeretettel Kuron György. Déva, 2002. márc. 18.

1848 lépekben... (lásd mint fent). 3. kötet. Corvin Kiadó, Déva 2002.**Kuszálík Péter**

1949. Bibliográfus, író

Ráduly Jánosnak, hűséges olvasómnak szeretettel Kuszálík Péter. 1996. XI. 9.

Mörfi. Feljegyzések a 20. század végéről. Mentor Kiadó. Marosvásárhely 1996.**Kusztos Endre**

1925. Festő- és grafikusművész

1

Ráduly János és családjának őszinte baráti szeretettel: Kusztos Bandi. Makfalva 1970.

Kusztos Endre grafikai kiállítása. Marosvásárhely 1969. A kísérő szöveget Huszár Sándor írta. Katalógus.

M: Kusztos ugyanezzel a katalógussal szerepelt az 1970. augusztus 19-én nyílt makfalvi kiállításán.

2

Ráduly Jánosnak, régi szívbéli szeretettel, Kusztos Endre.

Kusztos Endre kiállítása. Magyar Nemzeti Galéria. Budapest, 1972. október. Katalógus. Felelős Kiadó: Pogány Ö. Gábor.

M: A dedikáció nincs keltezve, időpontja kb. 1972. november.

3

Ráduly Jánosnak, legkedvesebb barátomnak, gyermekkori, régi szeretettel: Kusztoz Endre. Csókfalva, 1995. VIII. 20.

Kusztoz Endre kiállítása Székelyszentivánon. Gyűjteményes kiállítás. 1995. aug. 20. – szept. 15. Államalapító szent királyunk emlékezetének ünnepén. Katalógus. 1995.

4

Ráduly Jánosnak régi barátsággal, szívbéli szeretettel Kusztoz Endre. 1995. IX. 30. „Szeptember végén...”

Kusztoz Endre festő-grafikus művész életmű-áttekintő kiállítása a Teleki Oktatási Központban. Szováta 1995. Kísérő szöveg: Páskándi Géza. Katalógus.

5

Ráduly Jánosnak és Családjának, szívbéli barátomnak, szeretettel, Kusztoz Endre. 1996. június 5.

Csávossy György: *Erdélyi requiem.* Versek. Előszó Banner Zoltán. Kusztoz Endre szénrajzai 1995. Pro Agricultura Hungariae Alapítvány gondozásában. 1995. február.

6

Ráduly Jánosnak nagyon-nagyon régi barátsággal és szívbéli szeretettel. Kusztoz Endre. 2005. szept. 27.

Kusztoz Endre festőművész, grafikus évfordulós kiállítása. Bevezetőt írt Beke György és Novotny Tihamér. Marosvásárhely 2005. Katalógus.

Kusztozné Szabó Piroska

1926 – 1985. Népzene kutató

Irenkének és Janikának szeretettel Píróka. 1971. XII. 22.

Szovátai zöld erdőben. Szovátai népdalok. Lejegyezték Kusztoz Piroska és Csörtán Márton, a szovátai líceum tanárai. Népi Alkotások Maros Megyei Háza kiadása. Marosvásárhely, 1971.

Kútvölgyi Mihály

(?). Fotóművész

Ráduly Jánosnak ajánlom sok szeretettel. Kibéd 2003. augusztus 4. Kútvölgyi Mihály.

Mihály Kútvölgyi – László Péterfy: *It Hath Been My First Housse...* Timp Kiadó, Budapest 2002.

Erdélyi Toll

Irodalmi és művelődési folyóirat

KÖNYVÉSZETI LEÍRÁS

(I. évf. 2009. 1. számtól X. évf. 2018. 4. /38./ számig)

A folyóirat címe: Erdélyi Toll. Irodalmi és művelődési folyóirat.

Alapítási év: 2009. Alapította: Beke Sándor. Város: Székelyudvarhely, Hargita megye.

Megjelenik negyedévente Székelyudvarhelyen. A folyóirat mérete: 17,5 x 24,5 cm. Példányszám: 400-700 (2009–2014), 250-400 (2015-2018). *Szerkesztőség:* Főszerkesztő: Beke Sándor. Szerkeszti: Brauch Magda és Csire Gabriella. Olvasószerkesztő: P. Buzogány Árpád. Borítóterv és grafikai kivitelezés: Beke Sándor-Olivér. Gazdasági vezető: Beke Klára. A 2009–2018-as számok címlapjainak az illusztrációit Péter Katalin készítette. Tördelés és műszaki szerkesztés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó. Nyomtatja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó Nyomdája. Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó. Felelős kiadó: Beke Sándor.

Évfolyamonkénti megjelenés:

I. évf.: 2009. 1. sz.: 224 o.; 2009. 2. sz.: 220 o.

II. évf.: 2010. 1. sz.: 224 o.; 2010. 2. sz.: 236 o.; 2010. 3. sz.: 252 o.; 2010. 4. sz.: 316 o.

III. évf.: 2011. 1. sz.: 348 o.; 2011. 2. sz.: 200 o.; 2011. 3. sz.: 200 o.; 2011. 4. sz.: 200 o.

IV. évf.: 2012. 1. sz.: 236 o.; 2012. 2. sz.: 232. o.; 2012. 3. sz.: 232 o.; 2012. 4. sz.: 232 o.

V. évf.: 2013. 1. sz.: 232 o.; 2013. 2. sz.: 232 o.; 2013. 3. sz.: 232 o.; 2013. 4. sz.: 232 o.

VI. évf.: 2014. 1. sz.: 200 o.; 2014. 2. sz.: 200 o.; 2014. 3. sz.: 200 o.; 2014. 4. sz.: 200 o.

VII. évf.: 2015. 1. sz.: 212 o.; 2015. 2. sz.: 208 o.; 2015. 3. sz.: 200 o.; 2015. 4. sz.: 200 o.

VIII. évf.: 2016. 1. sz.: 148 o.; 2016. 2. sz.: 140 o.; 2016. 3. sz.: 144 o.; 2016. 4. sz.: 140 o.

IX. évf.: 2017. 1. sz.: 152 o.; 2017. 2. sz.: 164 o.; 2017. 3. sz.: 156 o.; 2017. 4. sz.: 148 o.

X. évf.: 2018. 1. sz.: 152 o.; 2018. 2. sz.: 164 o.; 2018. 3. sz.: 160 o.; 2018. 4. sz.: 160 o.

Terjesztik az aradi, bánffyhunyadi, csíkszeredai, gyergyószentmiklósi, kézdivásárhelyi, kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, nagykárolyi, sepsiszentgyörgyi, szalontai, székelykeresztúri, székelyudvarhelyi, temesvári és zilahi könyves-

boltok. Székelyudvarhelyen még megvásárolható az Ábel Könyvesboltban és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó székhelyén, valamint a kiadó könyvstandjain.

Az Erdélyi Toll rovatai:

A folyóiratnak állandó és alkalmi rovatai vannak. *Állandó rovatok:* Írók a szülőföldről, Műhely, Irodalomtörténet, Sajtótörténet, Székely Útkereső Antológia, Anyanyelvünk épségéért, Művészettörténet, Maradandó művészet, Sors és pálya, In memoriam, Eletmű, Múzsák és lant, Írói hagyatékok, Irodalmunk gyöngyszemei, Híres magyar múzsák, Paródia, Anekdóták, Szellemi műhely, Dokumentumok, Művelődési visszatekintő, Élő néphagyományok, Históriai ének, Zenei világ, Filozófia, Hit és üzenet, Élő tudomány, Könyveink világa, Kultúr-térkép, Erdélyi Toll — gyermekeknek, Fiatal tollak, Örökség, Erdélyi préri, Műhely, Monográfia, Szent László emlékezete, 10 éves az Erdélyi Toll, Múzsák ajándéka, Kiadványaink, Erdélyi Toll — könyvészeti leírás, Kiadványaink elérhetőségei a világhálón.

Az *alkalmi rovatok* főleg „évfordulós” szerzőkre való emlékezésre vagy ünnepi események megörökítésére adnak lehetőséget. Az I. évfolyam első számától (2009. 1.) a X. évfolyam negyedik számáig (2018. 4.) az alábbiakra emlékeztünk (közlési sorrendben): Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Bartók Béla, Kosztolányi Dezső, Zrínyi Miklós, Mikszáth Kálmán, Jókai Mór, Vörösmarty Mihály, Fazekas Mihály, Tóth Árpád, Berzsenyi Dániel, Bod Péter, Bölöni Farkas Sándor, Dsida Jenő, Aranka György, Áprily Lajos, Bethlen Miklós, Madách Imre, Jékely Zoltán, Batsányi János, Eötvös József, Szilágyi Domokos, Kós Károly, Orbán Balázs, Nyirő József, II. Rákóczi Ferenc, Makkai Sándor, Reményik Sándor, Szent László.

Az I. évfolyam első számától (2009. 1.) a X. évfolyam negyedik számáig (2018. 4.) egyes rovatok (Írók a szülőföldről, Irodalomtörténet, Írói hagyatékok, Sajtótörténet, Anyanyelvünk épségéért, Szellemi műhely, Székely Útkereső dokumentumok, Székely Útkereső szellemi műhely, Irodalmunk gyöngyszemei, Maradandó művészet, Művészettörténet, Zenei világ, Hit és üzenet, Könyveink világa stb.) tanulmányai, esszéi az alábbi írók, költők, történészek, tudósok, zene- és művészettörténészek, muzikológusok, egyházi képviselők életét, alkotásait, életművét elemzik, taglalják, vagy szellemi műhelyek, tudományos társaságok, intézmények eredményeit, történetét ismertetik, mutatják be: Ady Endre, Albert-Lőrincz Márton, Apáczai Csere János, Áprily Lajos, Aranka György, Arany János, Bajza József, Bálint Tibor, Bánffy Miklós, Barabás Miklós Céh, Bartók Béla, Batsányi János, Beke György, Beke Sándor, Benedek Elek, Berde Mária, Berzsenyi Dániel, Bethlen Gábor, Bethlen Miklós, Bod Péter, Bolyai János, Bornemissza Péter, Boros Béla, Bölöni Farkas Sándor, Böződi György, Bretter György, Cosma Viorel, Czeizel Endre, Cseke Péter, Dankanits Ádám, Domokos Géza, Dsida Jenő, Eötvös József, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Erdélyi magyar irodalmi sajtó, Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Erdélyi Szépművészeti Céh, Erdélyi Toll — irodalmi és művelődési folyóirat, Erdélyi-Múzeum Egyesület, Fábrián Ernő, Farkas Árpád, Fazekas Mihály, Fülep Lajos, Gyimesi Éva, Hitel (folyóirat), Horváth Andor, Hunyadi Mátyás, II. Rákóczi Fe-

renc, Janus Pannonius, Jékely Zoltán, Jókai Mór, Józsa János, József Attila, Juhász Gyula, K. Jakab Antal, Kántor Lajos, Kányádi Sándor, Károlyi Gáspár, Kátóna József, Kazinczy Ferenc, Kós Károly, Kosztolányi Dezső, Kovács András Ferenc, Kovács György, Kozma Dezső, Kölcsey Ferenc, Kőrösi Csoma Sándor, Kriza János, Lakatos István, Láng Gusztáv, Lászlóffy Aladár, Madách Imre, Makkai Sándor, Mikes Kelemen, Mikszáth Kálmán, Molnár Szabolcs, Móricz Zsigmond, Mózes Huba, Művészet (folyóirat), Nagy Olga, Németh László, Nyíró József, Octavian Goga, Orbán Balázs, Pázmány Péter, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Ráduly János, Reményik Sándor, Rohonyi Zoltán, Salamon Ernő, Sipos Domokos, Sütő András, Sylvester János, Szabó András, Szász Károly, Széchenyi István, Székely Útkereső — irodalmi és művelődési folyóirat, Székely Útkereső Kiadványok, Székelyföldi könyvkiadás, Székelykapu Könyvkiadó, Szent László, Szilágyi Domokos, Szilágyi Júlia, Tamási Áron, Termés (folyóirat), Tompa László, Tóth Árpád, Vásárhelyi Gergely, Veress Dániel, Vörösmarty Mihály, Wass Albert, Wesselényi Kollégium, Zrínyi Miklós.

Az I. évfolyam első számától (2009. 1.) a X. évfolyam negyedik számáig (2018. 4.) a *Sors és pálya* című rovat az alábbi interjúalanyokkal közölt irodalomtörténeti vagy tudományos értékű beszélgetéseket: Csire Gabriella, Nagy Pál, Brauch Magda, Jakobovits Miklós, Pomogáts Béla, Demény Lajos, Kedei Zoltán, Böszörményi Zoltán, Bölöni Domokos, Csatáné Bartha Irénke, Beke Sándor, Ráduly János.

Az Erdélyi Toll szerzői (a X. évf., 2018. 4. számig): Ady Endre, Albert-Lőrincz Márton, Ambrus Ágnes, Apáczai Csere János, Aranka György, Arany János, Ács Julianna, Áprily Lajos, Babits Mihály, Balázs Géza, Balázs Sándor, Balázs Tibor, Balogh Edgár, Barabás István, Barcsay Andrea-Krisztina, Baricz Lajos, Bartalis János, Bartus Rozi, Batsányi János, Bárd Oszkár, Beke György, Beke Sándor, Bencze Mihály, Benedek Elek, Benke Júlia, Benkő András, Berde Mária, Bertha Zoltán, Bercsenyi Dániel, Békássy N. Albert, Bod Péter, Bodó Márta, Bognár Stefánia, Botár Emőke, Bölöni Domokos, Bölöni Farkas Sándor, Böszörményi Zoltán, Böződi György, Brauch Magda, Buksa Éva-Mária, Burján (Gál) Emil, Bustya Dezső, Czirják Edit, Czirmay Szabó Sándor, Csatáné Bartha Irénke, Csávossy György, Cseke Gábor, Csibi Márta, Csifó János, Csiki László, Csire Gabriella, Csire Gábor, Csiki András, Csokonai Vitéz Mihály, Csontos Márta, Csomortáni Magdolna, Dánielisz Endre, Dávid Gyula, Deák-Sárosi László, Demeter Attila, Demény Lajos, Domonkos János, Dsida Jenő, Egyed Ákos, Elekes Ferenc, Eötvös József, Eszteró István, Farkas Antal, Farkas Árpád, Farkas Szabolcs, Fábián Imre, Fábián Lajos, Ferenczi Enikő, Fodor Sándor, Főcze Kornélia, Fülöp Kálmán, Fülöp Lajos, Gábor Adrienn, Gábor Dénes, Gáspár Erika, Gittai István, G. Szabó Ferenc, Gyárfás Endre, György Zsuzsa, Hadnagy József, H. Barbócz Ildikó, Huber András, Hubbes Éva, Ilyés András Zsolt, Imreh István, Jakab Rozália, Jakobovits Miklós, Jancsik Pál, Jánky Béla, Jékely Zoltán, Józán Miklós, Józsa Attila, Józsa János, Józsa Miklós, József Attila, Juhász Gyula, Kamenitzky Antal, Kardalus János, Kazinczy Ferenc,

Kedei Zoltán, Kelemen Katalin, Kinde Annamária, Kiss Adél, Kiss Irén, Kiss Lehel, Kiss Székely Zoltán, Kocsis Rózsai, Komán János, Kosztolányi Dezső, Kovács Hont Lehel, Kovács György, Kozma Dezső, Kozma László, Kozma Mária, Kós Károly, Kölcsey Ferenc, Kriza János, Kuszálík Péter, László Judit, László László, Lendvay Éva, Lőrincz György, Lőrincz József, Madách Imre, Makkai Sándor, Matekovits Mihály, Málnási Ferenc, Máthé Miklós Mónika, Márk Boglárka, Márton Károly, Márton Tímea, Mester Györgyi, Mészely Adél, Mészely József, Mikó Imre, Molnos Ferenc, Murádin László, Nagy Attila, Nagy Gáspár, Nagy József Levente, Nagy Irén, Nagy L. Éva, Nagy Olga, Nagy Pál, Nagyálmós Ildikó, Nagy László Mihály, Nagy Székely Ildikó, Nagy Zoltán Mihály, Németh János, Németh Júlia, Nyirő József, Ötvös József, Panigay Róbert, Papp Endre, Pálffy Tamás Szabolcs, Pázmány Péter, P. Buzogány Árpád, Penckófer János, Pethő László Árpád, Petőfi Sándor, Péterffy Gyöngyi, Pomogáts Béla, Pongrácz P. Mária, Radnóti Miklós, Ráduly János, Rákóczi Ferenc II., Regéczy Szabina Perle, Reményik Sándor, Róth András Lajos, Saitos Lajos, Salamon Ernő, Sarány István, Sántha Attila, Sebestyén Péter, Simonfy József, Sipos Domokos, Sipos Enikő, Sipos Erzsébet, Sütő András, Szakács Betty, Szakolczay Lajos, Szász András, Szász István Tas, Szemlér Ferenc id., Szekeres Lukács Sándor, Szemlér Ferenc, Szenté B. Levente, Szentgyörgyi László, Székely-Benczédi Endre, Szilágyi Józsa Mária, Szőcs Katalin, Tamási Áron, Tankó Gyula, Tar Károly, Tácsi Erika, T. Ágoston László, Teleki József, Tompa Zsófia, Tompa László, Tompa Mihály, Tóth Árpád, Tóth István, Tóth Mónika, Vajda János, Vandra Attila, Váli József, Veress Dániel, Vofkori György, Vöő Gabriella, Vörösmarty Mihály, Zágoni Attila, Zólya Andrea Csilla, Zsidó Ferenc, Zsigmond Enikő, Zsigmond Győző.

Az Erdélyi Toll Műzsák ajándéka című rovatának műfordítói (X. évf., 2018. 3. és 4. szám): Fülöp Lajos (angol, német, francia, latin, olasz, cseh, orosz költők verseiből), Beke Sándor és Ráduly János (román költők verseiből).

Az Erdélyi Toll illusztrátorai (a VII. évf., 2015. 5. számig): Abonyi Mária, Asztalos Sándor, B. Gyűjtő József, Bányai Éva Eszter, Barabás Éva, Barabás Miklós, Beke Sándor Olivér, Berze Imre, Cs. Erdős Tibor, Dvoráček Ágoston, ifj. Feszt László, Gyárfás Miklós, Holányi Julianna, Horváth Szőke Gyöngyvér, Jakobovits Márta, Jakobovits Miklós, Jankó Szép Noémi Abigél, Kancsura István, Karancsi Sándor, Károly Sándor, Kedei Zoltán, Keller Emese, Kocsis Rudolf, Kolozsi Tibor, Koncz János, Korondi Jenő, Köllő Margit, László István, Lotz Károly, Madarász Viktor, Máté Péter, Mészely Ilka, Miklóssy Mária, Molnár Krisztina, Molnos Dalma, Molnos Zoltán, Munkácsy Mihály, Müller Emese, Nagy Zsolt, Novák Ildikó, Pauer Géza, Péter Katalin, Simon Anna, Soó Zöld Margit, Székely Bertalan, Székely János, Tompos Opra Ágota, Vajda György, Varga Mihály, Vargha Mihály, Venczel Árpád, Vetró András, Zsigmond Márton, Petőfi Irodalmi Múzeum fényképtára — Budapest, Szabó Flóra, Haáz Rezső Múzeum — Székelyudvarhely, Tompa László Hagyaték.

Kiadványaink elérhetőségei a világhálón

Erdélyi Toll

Irodalmi és művelődési folyóirat

<http://epa.oszk.hu/02200/02203>, www.erdelyigondolat.ro

...

Irodalmi és művelődési folyóirat

<http://epa.oszk.hu/01300/01336>, www.erdelyigondolat.ro

...

www.erdelyigondolat.ro

...

Beke Sándor: Átölelt a lelked. Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.

<http://mek.oszk.hu/17700/17792>

...

Beke Sándor:

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján.

*Beszélgés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel,
egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. századi erdélyi könyvkiadásról,
sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről.*

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll.
Székelyudvarhely, 2012.

www.erdelyigondolat.ro

<http://mek.oszk.hu/11100/11103>

...

Beke Sándor: Tekintetemmel megfésüllek. Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2012.

<http://mek.oszk.hu/17700/17793>

...

Málnási Ferenc:

**A Székely Útkeresőtől a Nyelvünk és Kultúránkig,
az erdélyi irodalomtól ünnepekig, nyelvhezánkig.**

Recenziónyi állomások könyveink birodalmában.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2016.

<http://mek.oszk.hu/16100/16159>

...

**Beke Sándor: Erdélyi Toll — az egyetemes magyar irodalom
és művelődés szolgálatában.**

Beszélgetés sajtómunkatársakkal, szerkesztőkkel, írókkal, költőkkel,
irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal az Erdélyi Toll öt éves évfordulóján.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll.

Székelyudvarhely, 2016.

<http://mek.oszk.hu/16100/16160>

...

Beke Sándor — Brauch Magda: Erdélyi harangok.

Versek és verselemzések.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll.

Székelyudvarhely, 2016.

<http://mek.oszk.hu/16100/16148>

...

Beke Sándor — Málnási Ferenc: Az álmodó bérceken.

Versek. Beke Sándor verseinek stilisztikai elemzése.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll.

Székelyudvarhely, 2016.

<http://mek.oszk.hu/16100/16158>

...

Beke Sándor — Málnási Ferenc: Csengő csendül, csillag csillan.

Beke Sándor: Gyermekversek.

Málnási Ferenc: Beke Sándor gyermekverseinek stilisztikai elemzése (I.).

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll.

Székelyudvarhely, 2017.

<http://mek.oszk.hu/17800/17812>

...

Beke Sándor — Málnási Ferenc: Öregapó meséjében.

Beke Sándor: Gyermekversek.

Málnási Ferenc: Beke Sándor gyermekverseinek stilisztikai elemzése (II.).

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll.

Székelyudvarhely, 2017.

<http://mek.oszk.hu/17800/17813>

...

Beke Sándor: Erdély kapujában.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Erdélyi Pegazus Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2017.<http://mek.oszk.hu/17700/17799>

...

Beke Sándor: Virágok Isten kertjében.

Versek.

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2017.

<http://mek.oszk.hu/17700/17798>

...

Erdélyi irodalom I.

az Erdélyi Toll irodalmi és művelődési folyóirat 2009–2010-es évfolyamaiban.

Erdélyi Toll — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2018.

<http://mek.oszk.hu/17800/17831>

...

**Anyanyelvápolás, sajtó- és irodalomtörténet, irodalom,
kritika, hit és néprajz.**Az Erdélyi Toll irodalmi és művelődési folyóirat 2009–2010-es évfolyamának
tudományos-népszerűsítő antológiája.

Erdélyi Toll — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2018.

<http://mek.oszk.hu/17800/17830>

...

Erdélyi gyermekirodalom I.

az Erdélyi Toll irodalmi és művelődési folyóirat 2009–2010-es évfolyamaiban.

Erdélyi Toll — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2018.

<http://mek.oszk.hu/17800/17823>

...

Beke Sándor: Könyvterjesztés Erdélyben.Beszélgetések a XXI. század eleji erdélyi könyvterjesztésről könyvterjesztőkkel,
szerkesztőkkel, irodalomtörténészekkel, bibliográfusokkal, írókkal,
költőkkel, sajtómunkatársakkal, szociológusokkal, történészekkel,
tanárokkal, tudományos kutatókkal, muzeológusokkal.Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll,
Székelyudvarhely, 2018.<http://mek.oszk.hu/17800/17848>